

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Hoitotyön koulutusohjelma / sairaanhoitaja

Evi Väänänen

LAPSUUDEN JA NUORUUDEN KOKEMUKSIA EPÄSUORASTA VÄKIVAL-
LASTA LÄHISUHTEISSA JA ERI MENETELMÄT LAPSEN HAASTATTELUIS-
SA NIIDEN ESIIN TUOMISEKSI – SYSTEMAATTINEN KIRJALLISUUSKAT-
SAUS

Opinnäytetyö 2013

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Terveysala, Kotka

VÄÄNÄNEN, EVI

Opinnäytetyö

Työn ohjaaja

Toimeksiantaja

Maaliskuu 2013

Avainsanat

Lapsuuden ja nuoruuden kokemuksia epäsuorasta väkivallasta lähisuhteissa ja eri menetelmät lasten haastatteluissa niiden esiin tuomiseksi – systemaattinen kirjallisuuskatsaus

59 sivua + 51 liitesivua

TtM Mirja Nurmi

Ehkäise tapaturmat -hanke ja KymiCare

epäsuora väkivalta, lähisuhdeväkivalta, perheväkivalta, lapsi, haastattelu, mielikuvitus, leikki, kerronta

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli aiempien tutkimusten pohjalta selvittää ja koota tietoa epäsuoran väkivallan kokijana tai näkijänä olevien lasten ja nuorten kokemuksista lähisuhteissaan todistamastaan väkivallasta. Lisäksi haluttiin selvittää, minikälaisten haastattelumenetelmien avulla lapsilta on saatu tietoa heidän lähisuhteissaan todistamastaan väkivallasta. Tavoitteena oli lisätä ymmärrystä siitä, että lapsi on aktiivinen kokija silloin, kun hän elää väkivaltaisessa ympäristössä, vaikeivät väkivallan teot kohdistuisikaan suoraan häneen itseensä. Työ toteutettiin systemaattisen kirjallisuuskatsauksen periaatteita noudattaen.

Tutkimukset osoittivat, että lähisuhdeväkivallan todistamisella on monenlaisia vaikutuksia lasten tunteisiin, ihmissuhteisiin ja toimintaan. Tunteista päällimmäisinä nousivat esiin monimuotoiset pelon, vihan ja syyllisyyden tunteet. Ihmissuhteisiin väkivaltakokemuksilla oli negatiivisia vaikutuksia. Lapset ja nuoret osallistuivat väkivaltatilanteisiin monella tapaa. Ominaista lasten ja nuorten toiminnalle väkivaltatilanteissa oli sekä tilanteista vetäytyminen, että väliin meneminen. Lasten haastatteluille tyypillistä oli riittävä aika, lasten luottamuksen saaminen, mielikuvituksen käyttö kerronnan tukena, ohjaajien valitsemat käsiteltävät teemat sekä lasten mahdollisuus vaikuttaa haastattelujen kulkuun.

Lähisuhdeväkivallan todistamisella on monenlaisia voimakkaita ja negatiivisia vaikutuksia lapsen ja nuoren kokemusmaailmaan ja tunteisiin. Lähisuhdeväkivallan todistamisen seuraukset ovat kauaskantoisia eivätkä unohdu aikuisikään mennessä. Lapsia haastateltaessa on tärkeää huomioida lapselle ominaiset tavat sekoittaa mielikuvitusta kerrontaansa sekä antaa lapselle riittävästi aikaa kertoa tämän vaikeista kokemuksista.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Health Care

VÄÄNÄNEN, EVI

Childhood and Youth Experiences of Violence in Close Relationships and Ways of Interviewing Children about Them – Systematic Literature Review

Bachelor's Thesis

59 pages+51 pages of appendices

Supervisor

Mirja Nurmi, MNSc

Commissioned by

Ehkäise tapaturmat – project

March 2013

Keywords

witnessing partner violence, intimate partner violence, domestic violence, childhood, interview

The aim of the Bachelor's thesis was to gather information on the experiences of children, young people and adults, who have grown up in violent environment and witnessed violence in their close relationships. The aim was also to find out about the ways of interviewing children when it comes to witnessing violence between their closest ones. The goal was to increase understanding of children's active part in experiencing violence when they live and grow up in an environment with violence even though the acts of violence are not focused directly on them. The method used in this thesis was a systematic literature review.

According to the studies witnessing violence in close relationships has many effects on children's and young people's emotions, relationships and actions. Feelings linked to witnessing violence mainly consisted of fear, hate and guilt. It also had many negative effects on relationships that children and young people create. Children and young people seemed to take part in violent scenes in several ways. It seemed to be typical of children and young people to either leave the violent scenes or take actions to stop the violence. In interviewing children the most important things seemed to be that enough time was used to achieve the children's trust and that imagination was used to support children's telling. The topics of the interviews were chosen by those interviewing children, but it was important that children had possibilities to influence on the interviews and methods used in them.

Witnessing acts of violence in their close relationships has many negative effects on children's experiences and emotions. It has long lasting consequences that play part even in children's further lives and adulthood. When interviewing children it is important to notice that children have their special ways of telling about their experiences by mixing facts and imagination. It is also important to give them enough time to share their difficult experiences.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	TAUSTA JA TARKOITUS	6
2	VÄKIVALTA	7
2.1	Väkivalta käsitteenä	7
2.2	Lähisuhdeväkivalta- ja perheväkivalta käsitteinä	8
2.3	Lapseen kohdistuva väkivalta	9
2.4	Vanhemman uhriutumisen vaikutus lapseen	10
3	LAPSI JA LÄHISUHDEVÄKIVALTA	11
3.1	Epäsuora väkivalta lasten kokemana	11
3.2	Lasten näkymättömyys vanhemmille perheen väkivaltilanteissa	12
3.3	Väkivaltaisessa ympäristössä kasvamisen vaikutus omaan väkivaltaiseen käytökseen tulevaisuudessa	14
3.4	Lähisuhdeväkivaltaa todistamaan joutuneiden lasten ja nuorten oireilu	15
3.4.1	Lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden tyttöjen ja poikien erot oireilussa	17
3.4.2	Lähisuhdeväkivaltaa kohdanneiden lasten ja nuorten selviytymiseen vaikuttavat suojaavat tekijät	18
3.4.3	Post-traumaattinen stressireaktio väkivaltaisessa ympäristössä kasvamisen seurauksena	19
4	LAPSEN KERRONNAN JA KUULEMISEN ERITYISPIIRTEET	20
5	SYSTEMAATTISEN KIRJALLISUUSKATSAUKSEN VAIHEET	22
5.1	Tutkimussuunnitelman laatiminen	22
5.2	Tutkimuskysymysten asettaminen	22
5.3	Alkuperäistutkimusten haku	23
5.4	Sisäänotto- ja poissulkukriteerit	26
5.5	Alkuperäistutkimusten laadun arviointi	27
5.6	Alkuperäistutkimusten valinta	28
5.7	Alkuperäistutkimusten analysointi ja tulosten esittäminen	32

6 TULOKSET	33
6.1 Lasten, nuorten ja lapsuudenkodissaan lähisuhdeväkivaltaa todistaneiden aikuisten kokemukset ja niistä selviytyminen	33
6.1.1 Lasten ja nuorten tunteet liittyen lähisuhdeväkivallan todistamiseen	34
6.1.2 Lähisuhdeväkivallan todistamisen negatiiviset vaikutukset lasten ja nuorten ihmissuhteisiin	36
6.1.3 Lasten ja nuorten toiminta väkivaltatilanteissa	37
6.1.4 Lasten ja nuorten kokemuksista selviytymistä edistävät ja estävät tekijät	39
6.2 Haastattelumenetelmät, joiden avulla lapsilta on saatu tietoa heidän lähisuhteissaan todistamastaan väkivallasta	40
6.2.1 Lasten kerrontaan vaikuttavat seikat	40
6.2.2 Menetelmät lasten haastatteluissa	42
6.3 Tulosten yhteenveto	44
7 POHDINTA	46
7.1 Tulosten tarkastelu	46
7.2 Luotettavuuden ja eettisyyden arviointi	50
7.3 Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset	52
7.4 Oma oppiminen	55
LIITTEET	
Liite 1. Alkuperäistutkimusten taulukko	
Liite 2. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen pelkistetyt ilmaisut	
Liite 3. Toisen tutkimuskysymyksen pelkistetyt ilmaisut	
Liite 4. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen abstrahointi	
Liite 5. Toisen tutkimuskysymyksen abstrahointi	

1 TAUSTA JA TARKOITUS

Maailman terveysjärjestö WHO:n määritelmän mukaan väkivallalla tarkoitetaan fyysisen voiman tai vallan tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista. Väkivalta voi kohdistua ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen, ihmisryhmään tai yhteisöön. Se johtaa tai voi johtaa kuolemaan, fyysiseen tai psyykkiseen vammautumiseen, kehityksen häiriytymiseen tai perustarpeiden tyydyttämättä jättämiseen. (Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi & Lozano 2005, 21.) Toisaalta väkivallan seuraukset voivat olla pelkästään tai fyysisten ongelmien lisäksi psyykkisiä tai sosiaalisia (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 15 – 16).

Perheväkivaltaa on käsitteenä kritisoitu. Käsitteen on katsottu mystifioivan tekijänsä, joka useimmiten perheessä on mies ja toisaalta sen on katsottu myös piilottavan lapsen vääjäämättömän aseman uhrina (McKay 1994 ja Wolfe & Korsch 1994; Paavilainen & Pösön 2003, 19 mukaan). Kritiikkiä käsite on saanut osakseen myös siitä syystä, että perhe on nykyisin käsitteenä aiempaa monimuotoisempi ja perheväkivalta voidaan herkästi liittää samassa taloudessa asuvien, toisilleen biologista sukua olevien välillä tapahtuvaksi väkivallaksi (Paavilainen & Pösö 2003, 21 – 22). Perheväkivalta-käsite voidaan korvata käyttämällä lähisuhdeväkivalta-käsitettä. Lähisuhdeväkivalta käsittää laajemmin elämään olennaisesti kuuluvien ihmisten välillä tapahtuvat väkivallan teot. (Huhtalo, Kuhanen & Pyykkö 2003, 9.)

Lapseen kohdistuvaksi väkivallaksi kuuluu aktiivisen kaltoin kohtelun ja fyysisten ja psyykkisten väkivallan tekojen lisäksi myös lapsen perustarpeiden, turvallisuuden, hoivan ja kasvatuksen laiminlyönti sekä altistuminen perheväkivallalle (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 17). Väkivaltaa perheessään todistavat lapset elävät vaarallisessa pelon ja uhkailun ilmapiirissä mahdollisesti vailla vahvaa aikuista, johon turvautua. Samalla he altistuvat itse negatiiviselle roolimallille. (Vikman 2009, 45.) Tämän on tutkittu voivan traumatisoida lasta yhtä lailla, kuin suoran väkivallan kohteena olemisen (Vikman 2009, 45; Holmbergin 2000 mukaan.) Lisäksi tutkijat ovat olleet yksimielisiä sen suhteen, että perheväkivaltaa todistamassa olleet lapset ovat muita alttiimpia kehityksellisille ongelmille (Vikman 2009, 45; Antikaisen 1999 mukaan).

Lähivuosina mediassa on käsitelty paljon lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa jopa lasten kuolemiin johtavien tapausten tiimoilta (STT; Helsingin sanomien 2013 mukaan; Raevaara, 2012). Kritiikkiä on saanut osakseen sosiaalitoimi ja ylipäätään yhteiskun-

nalliset rakenteet kyvyttömyydestään puuttua asioihin ajoissa (Huuskonen, 2013). Kuten edellä mainittu, myös epäsuoralla väkivallalla on seurauksensa kokijalleen (Vikman, 2009, 45). Tämän opinnäytetyön tarkoitus on aiemmin tutkitun tiedon pohjalta tuoda esiin miten lapset ja nuoret kokevat lähisuhteissaan esiintyvän väkivallan vaikuttavan itseensä silloin, kun väkivallan teot eivät kohdistu suoranaisesti heihin itseensä, vaan tapahtuu heille läheisten aikuisten välillä. Tarkoituksena on siis selvittää epäsuoran väkivallan vaikutuksia kokijaansa; tässä tapauksessa lapseen ja nuoreen sekä aikuisiin, jotka lapsuudessaan ovat kokeneet epäsuoraa väkivaltaa. Lisäksi halutaan selvittää miten ja minkälaisin menetelmin lapsilta on haastattelutilanteissa saatu tietoa heidän lähisuhteissaan todistamastaan väkivallasta.

Tämän opinnäytetyön hankkeistaja ja toimeksiantaja on seudullinen Ehkäise tapaturmat-hanke, joka toteutetaan Etelä-Pohjanmaan (2009-2015) ja Etelä-Kymenlaakson alueella (2009 -2012) (Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin www-sivut 2013). Opinnäytetyön toimeksiantaja on myös Kymenlaakson ammattikorkeakoulun Kymi-Care osaamiskeskittymä (Kymenlaakson ammattikorkeakoulun internet-sivut 2013). Työ toteutetaan systemaattisena kirjallisuuskatsauksena.

2 VÄKIVALTA

2.1 Väkivalta käsitteenä

Maailman terveysjärjestö WHO määrittelee väkivalta-käsitteen fyysisen voiman tai vallan tahalliseksi käytöksi tai sillä uhkaamiseksi, kohdistuen joko ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen, ihmisryhmään tai yhteisöön. Se johtaa tai voi johtaa kuolemaan, fyysiseen tai psyykkiseen vammautumiseen, kehityksen häiriytymiseen tai perustarpeiden tyydyttämättä jättämiseen. (Krug ym. 2005, 21.) Väkivaltaa ei toisaalta voida määritellä vain sen fyysisestä näkökulmasta: se ei välttämättä johda vammautumiseen, loukkaantumiseen tai kuolemaan, vaan fyysisten ongelmien lisäksi seuraukset voivat ilmetä psyykkisinä tai sosiaalisina ongelmina. Väkivallan seuraukset voivat ilmetä välittömästi, ne voivat olla piileviä tai ne voivat kestää vuosia väkivallan päättymisen jälkeen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 15 - 16.) Väkivalta voidaan nähdä vallankäytön ongelmana. Väkivallan käyttäjä on ottanut vallan pakkokeinoin tarkoituksenaan pakottaa vallankäytön kohde johonkin vastoin tämän omaa tahtoa, muuttaa tämän luontaisia ajattelu-, puhe- ja omien tavoitteiden mukaisia toimintatapoja tai lopettamaan jokin vallankäyttäjää ärsyttävä toiminta. (Huhtalo ym. 2003, 9.)

Väkivalta voi olla fyysistä, psyykkistä, seksuaalista tai perustarpeiden tyydyttämättä jättämistä, estämistä ja laiminlyöntiä. Se voi myös olla monimuotoista sisältäen viitteitä eri väkivallan muodoista. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 16.)

Väkivaltaa käsitteenä voidaan pohtia tekijän tai kohteen näkökulmasta. Väkivallan suoranaisten kohteen lisäksi väkivallan uhreja ovat myös kohteen läheiset, väkivallan näkijät. Puhutaan epäsuorasta väkivallasta, jolla tarkoitetaan väkivallan näkemistä, kuulemista tai muuta välillistä kokemista, jolla voi olla sivustaseuraajalle traumatisoiva vaikutus. (Paavilainen & Pösö 2003, 13 - 14.)

2.2 Lähisuhdeväkivalta- ja perheväkivalta käsitteinä

Lähisuhdeväkivalta tarkoittaa sananmukaisesti lähisuhteissa esiintyvää väkivaltaa. Lähisuhteissa sekä väkivallan uhreina, että tekijöinä voivat olla aviomies, vaimo, sisisko, veli, poika- tai tyttöystävä, rakastaja, rakastajatar, omaishoitaja, lapsi, isä, äiti, isä- tai äitipuoli. Lähisuhdeväkivalta käsitteenä ylipäätään kattaa elämän olennaiset ihmisuhteet, myös työyhteisöt ja naapurisuhteet. (Huhtalo ym. 2003, 9.) Lähisuhdeväkivalta on siis käsitteenä laajempi, kuin kenties tunnetumpi perheväkivalta-käsite, eikä rajaa väkivaltaa pelkästään ydinperheen sisällä tapahtuviksi väkivallan teoiksi.

Lähisuhdeväkivalta sisältää useita sille ominaisia, erityisiä piirteitä, jonka vuoksi sitä ei mielletä rikokseksi samalla tavalla, kuin tuntemattoman tekemää väkivaltaa. Se on usein pitkäaikainen prosessi, jossa väkivaltaa voi esiintyä monimuotoisesti. Tapahtumapaikkana on usein oma koti ja tekijänä läheinen ihminen. Lähisuhdeväkivallasta vaietaan, sitä salaillaan ja hävetään ja pyritään estämään pääsemästä ulkopuolisten ja viranomaisten tietoisuuteen myös väkivallan kokijan toimesta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 18.)

Perheväkivallalle on olemassa useita erilaisia määritelmiä, joille yhteistä on, että se tapahtuu perheen sisällä (Dufva 2001, 17). Perheväkivallalla tarkoitetaan lähinnä ydinperheessä ja perheen elämään välittömästi liittyvien ihmisten keskuudessa tapahtuvaa väkivaltaa (Huhtalo ym. 2003, 9). Perheväkivalta voi olla aktiivista tai passiivista, suoraa tai epäsuoraa, fyysistä, henkistä, seksuaalista, sosiaalista eli eristämistä, taloudellista, uskonnollista sekä avun ja hoidon laiminlyöntiä. Tunnusomaista perheväkivallalle on myös, että useimmiten se aiheuttaa pelkoa ja kohdistuu heikompaan osapuoleen. (Dufva 2001, 17.)

Perheväkivallan käsite on saanut kritiikkiä osakseen esimerkiksi siitä syystä, että käsite jättää perheessä tapahtuvan väkivallan toimijattomaksi. Perheen sisällä tapahtuvassa väkivallassa mies on useimmiten tekijän ja naiset ja lapset kokijan asemassa. Joidenkin mielestä perheväkivalta ei käsitteenä korosta riittävästi väkivallan tekijän, toisin sanoen siis useimmiten miehen, vastuuta. Toisaalta kritiikkiä on aiheuttanut myös näkemys siitä, että perheväkivalta käsitteenä peittää lasten väistämättömän aseman uhrina. (McKay 1994 ja Wolfe & Korsch 1994; Paavilaisen & Pösön 2003, 19 mukaan.) Käsite on herättänyt arvostelua myös siitä syystä, että sen katsotaan vaativan täsmennyksiä perhesuhteiden osalta esimerkiksi sen suhteen, mitä perheellä ymmärrämme. Perheväkivaltaa voi esiintyä kaikenlaisissa perhemuodoissa, ei pelkästään saman katon alla, biologista sukua toisilleen olevien perheenjäsenten keskuudessa. Toisaalta perheen määrittely on monimutkaistunut perhesuhteiden moninaistumisen myötä. Perhe voidaan myös määritellä olemaan se, mitä se itse näkee olevansa. (Paavilainen & Pösö 2003, 21 – 22.)

Perheväkivalta sisältää myös parisuhdeväkivallan käsitteen. Perheen sisällä tapahtuva, aikuisten välinen väkivalta on useimmiten miehen naiseen kohdistamaa psyykkistä väkivaltaa (Huhtalo ym. 2003, 14). Vuonna 2006 tehdyssä kyselytutkimuksessa kävi ilmi, että naisten viimeksi kohtaamista väkivallan teoista 13 prosentissa tekijänä oli kumppani, kun taas miesten vastaava luku oli 3 prosenttiyksikköä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 33). Huomionarvoista on myös, että parisuhdeväkivallan ja lapsiin kohdistuvan väkivallan on katsottu usein nivoutuvan yhteen (McKay 1994 ja Wolfe:n & Korsch 1994; Paavilaisen & Pösön 2003, 19 mukaan).

2.3 Lapseen kohdistuva väkivalta

Lapsiin kohdistuva väkivalta käsittää erinäisiä kaltoin kohtelun muotoja, kuten 1. fyysisen -, kemiallisen - (päihteet, epätarkoituksenmukainen lääkitys), ja 2. psyykkisen väkivallan (hyljeksiminen, halventaminen, pelottelu, uhkailu, eristäminen, lapsen käyttäminen aikuisen tarpeisiin, lapsen korruptoiminen, lapsen tunnetarpeiden huomiotta jättäminen) sekä seksuaalisen väkivallan. Lapseen kohdistuvaksi väkivallaksi luetaan myös 3. lapsen perustarpeiden, 4. turvallisuuden, 5. hoivan ja kasvatuksen laiminlyönti sekä 6. altistuminen perheväkivallalle. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 17.) Laiminlyönti voidaan kategorisoida aiemmin mainitun passiivisen väkival-

lan muotoihin, joka voi vaikutuksiltaan olla väkivaltaista (Paavilainen & Pösö 2003, 15 – 16).

2.4 Vanhemman uhriutumisen vaikutus lapseen

Väkivalta aiheuttaa kokijassaan sokki- ja järkytysreaktioita, joihin liittyy voimakkaita eristymisen ja voimattomuuden tunteita. Mikäli ympäristön tuki ja omat voimavarat ovat reaktiovaiheessa riittämättömät, saattaa väkivaltaa kokenut kieltää väkivallan aiheuttamat tunteensa ja tapahtumien vakavuuden. Puhutaan kauhun aiheuttamasta valeytyneystestä, niin kutsutusta ”jäätäneestä” pelosta. Tätä prosessia kutsutaan uhriutumiseksi. Väkivallan uhri saattaa alistua, nöyrytyä ja pyrkiä miellyttämään kumppaniaan välttääkseen väkivallan toistumisen. (Lehtonen & Perttu 1999, 62.)

Miehet käyttävät väkivaltaa useammin kuin naiset (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 15). Myös perheessä väkivallan tekijänä on useimmiten mies (Paavilainen & Pösö 2003, 19; Huhtalo ym. 2003, 14). Naisiin kohdistuva väkivalta lapsiperheissä vaurioittaa myös lasten terveyttä. Puhutaan äidin uhriutumisesta, joka heikentää hänen mahdollisuuksiaan vastata lapsen tarpeisiin. (Paavilainen & Pösö 2003, 95.) Kykenemättömyys tyydyttää lapsen perustarpeita ja turvallisuutta voi saada äidin näyttämään epävarmalta, osaamattomalta ja jopa piittaamattomalta. Väkivallan tekijällä on usein myös tapana manipuloida lapset tekijän puolelle, uhria vastaan. Lasten manipulointi näissä tilanteissa on lapsen aseman riistoa, ja sillä voi olla traumaattisia vaikutuksia lapselle. (Huhtalo ym. 2003, 13.) Mikäli perheessä esiintyvä väkivalta on jatkuvasti osa lapsen arkea, on kyseessä lapsen aseman vaarantaminen, joka puolestaan on lastensuojeluilmoituksellinen asia (Paavilainen & Pösö 2003, 95).

Väkivaltaisessa parisuhteessa elävät naiset nähdään usein selviytymisen kannalta epäonnistuneina, voidaan kuvitella heidän olevan niin tottuneita tilanteeseensa, etteivät he edes halua muutosta. Tällainen ajattelutapa leimaa niin sanaa ”uhri” kuin väkivallan kohteena olevia naitaki. Toisaalta ”uhri”- ja ”uhriutuminen”-käsitteiden voidaan katsoa hyvin kuvaavan väkivaltaisessa suhteessa elävän naisen sekä perheen lasten elämään liittyviä tapahtumia. Naisen voidaan myös katsoa olevan sekä uhriutumisen, että selviytymisen prosesseissa samaan aikaan. Esimerkiksi miellyttämällä väkivaltaisesta miestä naitki pyrkii suojelemaan itseään ja lapsiaan uusilta väkivallan teoilta ja näin selviytymään päivästä toiseen. (Lehtonen & Perttu 1999, 65 – 66.)

3 LAPSI JA LÄHISUHDEVÄKIVALTA

3.1 Epäsuora väkivalta lasten kokemana

Lapselle kodin turvallisuus ja perheen aikuisten parisuhde, sekä sitoutuminen toisiinsa on merkittävä tekijä perusturvallisuuden muodostumiselle (Paavilainen & Pösö 2003, 94; Huhtalo ym. 2003, 13). Kun lapsi joutuu epäsuoran väkivallan uhriksi kotonaan näkemällä, kuulemalla tai muutoin välillisesti kokemalla läheistensä välisiä väkivallan tekoja, vaikuttaa se epäedullisesti tähän turvallisuuden tunteeseen (Paavilainen & Pösö 2003, 14). Lapsen todellisuudenkuva kotitilanteesta voi lähisuhdeväkivallan kokijana myös monella tapaa vääristyä. Lapsi ei välttämättä näe syy-seuraussuhteita väkivallan teon ja pahoinpitelyn välillä. Lapsi voi myös olla niin tottunut henkisen väkivallan läsnäoloon kotonaan, ettei edes huomaa sitä tai voi kuvitella, että väkivalta on osa normaalia elämää. (Huhtalo ym. 2003, 13; Paavilainen & Pösö 2003, 75.)

Lähisuhdeväkivallalle on usein ominaista lasten manipulointi ja heidän asemansa käyttäminen ikään kuin aseena kohdetta vastaan. Kyse on lapsen aseman riistosta. Tällöin lapsi saattaa asettua väkivallan käyttäjän puolelle väkivallan varsinaista kohdetta vastaan, mikä saattaa tuntua loogiselta senkin vuoksi, että pitkään väkivallan kohteena olleen vanhemman kyky hoitaa tehtävänsä ja kantaa vastuunsa vanhempana voi olla kärsinyt väkivallan varjossa. (Huhtalo ym. 2003, 13.)

Lapsella on taipumus olla lojaali vanhempiaan kohtaan ja uskoa siihen, että vanhemmat tarkoittavat hyvää. Tämä lojaalisuus vanhempia kohtaan, ymmärryksen puute sen suhteen mikä on oikein ja mikä väärin, uskomus vanhempien hyvyyteen ja toimintatapoihin sekä lapsen mahdollinen pelko yksin jäämisestä pitävät kaikki omalta osaltaan yllä salaisuuden verhoa, jolla lähisuhdeväkivaltaa usein peitellään. Toisaalta lapsia on usein myös kielletty kertomasta perheen vaikeista oloista ulkopuolisille. (Paavilainen & Pösö 2003, 75 – 77; Koski 1999, 30).

Lapset oppivat erinäisen varomerkkien avulla ennakoimaan mahdollista väkivaltaa, mikä voi vaikuttaa lapsen omaan elämään esimerkiksi niin, ettei hän uskalla poistua kotoaan leikkimään kavereidensa kanssa, vaan jää kotiin ikään kuin päivystämään tilannetta tai toisaalta ehkä häpeää ja pelkää tappeluita niin paljon, ettei uskalla kutsua

ystäviään kotiinsa. Pahimmaksi tilanne kuvataan kuitenkin lapsille, jotka joutuvat lähisuhteissaan todistamaan ennakoimatonta ja impulsiivista väkivaltaa, sillä ennakoitavuus ja varomerkit synnyttävät edes jonkinlaisen kokemuksen tilanteen hallittavuudesta. (Oranen 2001, 49.) Lapsi saattaa myös syyttää itseään äitiinsä kohdistuneesta väkivallasta ja kokea velvollisuudekseen suojella äitiään ja sisaruksiaan. Suojelemisessa epäonnistuminen saattaa johtaa syyllisyyden tuntemiseen. (Huhtalo ym. 2003, 101.)

Perheen sisällä tapahtuvassa väkivaltatilanteessa lapselle syntyy kokemus siitä, ettei hänellä ole aikuisen turvaa, koska väkivallan tekijä on vaarallinen ja arvaamaton ja kohde sen sijaan avuton ja niin ollen kyvytön suojaamaan itseään tai lapsiaan väkivallan tekijältä, mikä voi vaikuttaa ylipäättään lapsen kykyyn luottaa aikuisiin. Väkivallan kokeminen perheessä voi aiheuttaa myös vihan tunteita lapsessa. Vihan tunteet voivat kohdistua sekä väkivallan tekijään, että väkivallan kohteeseen, jonka lapsi voi kokea aiheuttaneen tilanteen tahallaan ärsyttämällä väkivallan tekijää. Myös lapsen ikä vaikuttaa lähisuhdeväkivallan kokemukseen. Mitä nuorempi lapsi, sitä enemmän väkivaltatilanteeseen liittyvä jännite- ja tunnelataus häneen vaikuttavat, kun taas isompi lapsi tai nuori suhtautuu tapahtumiin mahdollisesti jopa realistisemmin kuin varsinainen aikuinen kokija. Tämä voi aiheuttaa suhteen muodostumisen ristiriitaiseksi molempien vanhempien kanssa. (Oranen 2001, 51 ja 117.)

Vaikka väkivalta ei kohdistuisi suoranaisesti lapseen, on edellä mainitun pohjalta helppo ymmärtää, että lapsi ei koskaan ole vain perheessä vain passiivinen sivusta katsoja, vaan aktiivinen väkivallan kokija (Oranen 2001, 49). Väkivaltatilanteen seuraaminen sivusta aiheuttaa lapselle ahdistusta sekä mahdollisia pelon, syyllisyyden, avuttomuuden ja passiivisuuden kokemuksia (Huhtalo ym. 2003, 21). Itse asiassa Lehtosen ja Pertun (1999, 100) mukaan seuraukset kodissaan väkivaltaa näkevälle lapselle ovat jopa samankaltaisia kuin väkivallan kohteelle ja heidän omat tarpeensa peittyvät väkivallan tekijän tarpeiden, toiveiden, odotusten ja vaatimusten alle.

3.2 Lasten näkymättömyys vanhemmille perheen väkivaltatilanteissa

Vanhemmat ajattelevat usein, että lapset ovat tietämättömiä perheessä tapahtuvista väkivallan teoista. Tätä he selittävät itselleen sillä, etteivät lapset olleet mukana tilanteessa, vaan esimerkiksi nukkumassa tai toisessa huoneessa. (Lehtonen & Perttu 1999, 99.) Toisaalta vanhemmat myös aliarvioivat sitä, kuinka paljon lapset ovat nähneet tai kuulleet ja myös perustelevat lasten kokemusten sivuuttamista väkivallan käsittelyssä

sillä, että lapsi ei nähnyt tapahtumaa, lapsi ei ymmärrä ja toisaalta sillä, että lapsi unohtaa nopeasti, eikä häntä siksi ole syytä muistuttaa tapahtumista. (Oranen 2001, 100.)

Tutkimukset kuitenkin osoittavat, että lapset paitsi näkevät, niin myös kuulevat pahoinpitelyn ääniä ja vaistoavat kireän ja jännittyneen ilmapiirin. Britanniassa tehdyn arvion mukaan perheiden, joiden äiti on väkivallan kohteena, lapsista 75 - 90 prosenttia joutuvat todistamaan väkivaltaisia tapahtumia. (Lehtonen & Perttu 1999, 100.)

Lapset saattavat yöllä kesken unien herätessään ensin teeskennellä nukkuvaa, mutta sitten hiipiä tarkkailemaan tilannetta piilosta. Vauva voi nukahtaa aina äänen voimakkuuden kohotessa riitojen aikana. Nuoret puolestaan saattavat turvautua jengeihin ja kavereihinsa väsyttyään kodin rauhattomaan ilmapiiriin. Lasten on myös tutkittu huomaavan väkivallan jäljet, vaikka väkivallan teko olisi tapahtunut heidän ollessaan poissa kotoa. (Oranen 2001, 45, 51.)

Lapsen ymmärtämättömyys on erittäin huono peruste jättää lapsen väkivaltatilanteiden ulkopuolelle, sillä juuri tuo ymmärtämättömyys voi aiheuttaa vakavia vahinkoja, kun lapselle ei ole vielä kehittynyt tarvittavia selviytymiskeinoja ja kykyjä jäsentää tapahtumia. Jo vauvaikäiset aistivat ympäristön ilmapiiriin ja reagoivat meluun, vihaisiin äänenpainoihin ja aikuisten ahdistukseen ja kiihtymykseen. Tämä ahdistavan ilmapiirin aistiminen aiheuttaa stressiä, jonka on todettu jatkuessaan vaikuttavan haitallisesti keskushermoston kehittymiseen (Ensi- ja turvakodin liitto. Oranen 2001, 47; Perryn 1995 mukaan). Pikkulapset puolestaan voivat tehdä vääriä johtopäätöksiä tapahtumista ja esimerkiksi kuvitella tapahtumien olevan heidän syytään ja riitojen ehkäisyn ja välttämisen olevan heidän vastuullaan ja kokea syyllisyyttä siinä epäonnistuessaan. Nuoruusikäisillä sen sijaan on jo elämäkokemuksen tuomaa vertailupohjaa oman perheensä tilanteeseen ja usein selkeä kanta niihin suhtautumisessa. (Oranen 2001, 47.)

Vanhemmille tyypillistä tapaa vähätellä lasten tietämystä perheen sisällä tapahtuvista väkivallan teoista on perusteltu tieteellisesti siten, että traumatilanteessa ihmisen tarkkaavaisuus ja huomio suuntatuvat omaan hengissä selviytymiseen. Tällöin piilosta tarkkailevat lapset jäävät huomaamatta ja ikään kuin muuttuvat ”näkyttömiksi”. (Oranen 2001, 45.)

3.3 Väkivaltaisessa ympäristössä kasvamisen vaikutus omaan väkivaltaiseen käytökseen tulevaisuudessa

Ei voida sanoa, että väkivaltaiset lapsuuden kokemukset johtavat varmuudella väkivaltaiseen käyttäytymiseen aikuisuudessa, mutta selkeää näyttöä väkivallan periytymisestä sukupolvelta toiselle on kuitenkin olemassa. On tutkittu, että noin 40 prosenttia perheväkivaltaa käyttävistä miehistä on itse kasvanut kodissa, jossa väkivalta on ollut läsnä. Myös väkivallan uhrina oleminen lapsuudessa näyttää olevan taustalla väkivaltaa aikuisuudessa kohtaavilla naisilla. Väkivaltarikollisista lähes kaikkien voidaan nähdä olevan väkivaltaisten kotien kasvatteja. (Huhtalo ym. 2003, 11.)

Väkivallan ”periytyvyys” näkyy paitsi parisuhteissa, niin myös kouluväkivallassa. Kotona väkivallalla alistetut lapset saattavat kompensoida omaa hallinnan tunteen puutettaan olemalla väkivaltaisia koulutovereitaan kohtaan sen sijaan, että jaksaisivat itse puolustautua ja hakea apua koulun aikuisilta. (Huhtalo ym. 2003, 11.)

Väkivaltaisen käyttäytymisen monistumista sukupolvelta toiselle voidaan selittää esimerkiksi mallioppimisella, jonka kautta lapsi on oppinut väkivaltaisen tavan toimia. Lapsi voi luulla, että väkivalta on luonnollinen osa elämää ja asioiden ratkaisemista. Mallioppimista vahvistaa se, että väkivaltaisesta käyttäytymisestä nähdään olevan jotain hyötyä. (Lehtonen & Perttu 1999, 101.) Tutkimukset osoittavat, että väkivaltaa käyttävillä miehillä on lähes poikkeuksetta elämänvarreltaan jokin voimakas kokemus siitä, että joku on väkivallan avulla saavuttanut jotain tavoittelemisen arvoista. Tavoiteltavaksi voidaan kokea esimerkiksi ihailun, kunnioituksen, arvovallan ja tilanteen hallinnan saavuttaminen. (Huhtalo ym. 2003, 23.)

On olemassa näyttöä siitä, että pojille ja miehille on tyttöjä ja naisia tyypillisempää toistaa väkivaltaista käyttäytymismallia myöhemmässä elämässään (Oranen 2001, 58). Kuitenkaan suoraa syy-yhteyttä väkivaltaisten kokemusten ja oman väkivaltaisen käyttäytymisen välille ei voida vetää, sillä huomattava osa lähisuhdeväkivaltaa lapsuudessaan todistaneista ei itse käyttäydy väkivaltaisesti. Väkivaltaisten kokemuksen aiheuttamat vaikutukset ja ongelmat ovat hyvin yksilöllisiä. (Huhtalo ym. 2003, 11.)

Mallioppimisen lisäksi aggressiivista käyttäytymistä saattaa aiheuttaa itse koettu masennus. Myös väkivaltaisessa ympäristössä kasvamisesta johtuen huonosti kehittynyt

empatiakyky voi johtaa aggressiiviseen käyttäytymiseen. (Crouch & Bell 2001 jne.; Lepistön 2012, 32 mukaan.)

3.4 Lähisuhdeväkivaltaa todistamaan joutuneiden lasten ja nuorten oireilu

Lapsi voi perheessään joutua väkivallan kokijaksi monin eri tavoin. Myös väkivallan vaikutukset voivat olla nähtävissä lapsen elämässä ja kehityksessä monella eri osa-alueella. Perheväkivallan on osoitettu vaikuttavan lapsen sosiaaliseen, kognitiiviseen, fyysiseen ja emotionaaliseen kehitykseen, sekä käyttäytymiseen. Vaikutukset voivat olla pitkäaikaisia tai jopa pysyviä esimerkiksi masennuksen tai sosiaalisten taitojen vajavaisuuden osalta. (Dufva 2001, 18.) Lyhytaikaiset vaikutukset puolestaan ilmenevät mukautumisena, ylikiltteytinä, masennuksena, aggressiivisuutena, pelkona ja ahdistuneisuutena (Huhtalo ym. 2003, 100). Perheväkivallan ja rikollisuuden tai prostituutioon ajautumisen välillä on myös tutkittu olevan yhteyksiä (Dufva 2001, 18). Perheväkivallan vaikutukset lapsen ja nuoren elämään riippuvat monesta eri tekijästä. Olennaisia tekijöitä vaikutuksen suhteen ovat lapsen ikä ja sukupuoli, väkivallan määrä, kesto ja laatu sekä muiden riskitekijöiden samanaikainen vaikutus. (Oranen 2001, 48 – 49; Carlssonin 2000 mukaan.) Oireet ovat aina merkki siitä, että lapsi ei voi hyvin ja että aikuisten on puututtava asiaan (Dufva 2001, 19).

Taulukko 1. Lähisuhdeväkivallalle altistumisen vaikutuksia eri ikäkausina

	Vauva- ja taaperoi-ikä	Leikki-ikä	Esikouluikä	Kouluikä	Nuoruusikä
Käyttäytyminen	Vaativuus, voimattomuus, levottomuus	Aggressiivisuus, käyttäytymishäiriöt, eläinten julma kohtelu, levottomuus	Aggressiivisuus	Aggressiivisuus, käytöshäiriöt, tottelemattomuus, kiusaaminen	Väkivaltainen käyttäytyminen seurustelusuhteissa, rikollisuus, karkailu
Emotionaalinen		Pelot ja ahdistuneisuus, surullisuus, huoli äidistä, PTSD-oireet, negatiivisuus	Pelko, levottomuus, surumielisyys, huoli äidistä, hämmenny, sekaannus	Pelot, ahdistuneisuus, masennus, matala itsetunto, syyllisyys, häpeä, PTSD-oireet (mm. hämmennys, sekaannus), levottomuus	Masentuneisuus, itsemurha-alttius, PTSD-oireet (mm. hämmennys ja sekaannus)
Fyysinen	Rauhatonmuus, uni- ja syömisvaikeudet, ahdistuneisuus	Ylivilkkaus, vaativuus, takerutuvasuus, taantumisen, ahdistuneisuus, syömis- ja nukku-	Yliaktiivisuus, levottomuus, vaativuus, ”kitseminen”, takerutuminen, opittujen taitojen		päihteiden käyttö, somaattiset oireet, kaikinpuolinen hyväksikäyttö

		misvaikeudet	taantuminen		
Kognitiivinen	Kehityksen viivästyminen	Itsesyytökset	Itsesyytökset	Koulu- ja oppimisvaikeudet, itsesyytökset, väkivaltamyönteiset asenteet	Väkivaltamyönteiset asenteet, kouluasuoriutumisen äkilliset muutokset.
Sosiaalinen		Vaikeudet suhteissa ikätoverien ja aikuisten kanssa, ambivalenssi suhteessa hoitavaan aikuiseen	Vaikeus olla vuorovaikutuksessa ikäistensä ja aikuisten kanssa, ambivalenssi suhteessa huoltajaan	Vaikeuksia toverisuhteissa, vähemmän kavereita ja heikompia/ vuorovaikutuksellisesti köyhempiä suhteita, naisten halveksunta	Väkivalta seurustelusuhteissa, naisten halveksunta

(Muokattu Carlson 2000 & Suderman & Jaffen 1999; Orasen 2001, 56-57 mukaan ja Carlson 2000; Dufvan 2001, 18-19 mukaan, pohjalta.)

Taulukossa 1 mainittujen fyysisten oireiden lisäksi lähisuhdeväkivallan vaikutukset voivat näkyä fyysisinä sairauden oireina, kuten sydän- ja suolistovaivoina tai päänsärkinä. On myös tutkittu, että väkivaltilanteet voivat aiheuttaa kehityksellisiä muutoksia ja saada aikaan pysyviä vaurioita lasten aivoissa. Sosiaalisissa taidoissa, selviytymisessä sekä verbaalisissa, kognitiivisissa ja motorisissa kyvyissä saattaa olla puutteita. Edellä mainitut muutokset voivat aiheutua epäsuoran tai suoran väkivallan kohteena olemisesta. (Lehtonen & Perttu 1999, 100.)

Lähisuhdeväkivallan kokemisella on todettu olevan vaikutuksia lapsen tuntemiseen. Lapselle syntyy rasisiteinen ja epänormaali suhde tuntemiseen ympäristössä, jossa vanhemmat käyttäytyvät suunnattoman tunteikkaasti, väkivaltaisesti ja raivokkaasti. Tällaiseen ympäristöön tottunut lapsi kokee sen kuluttavuudestaan huolimatta turvallisempaan, kuin ympäristön, jossa tunteita osoitetaan normaalisti.. Edellä mainitun kaltaisessa, ylikorostetun tuntemisen ympäristössä kasvava lapsi voi ikään kuin lukita tuntemisensa ja tuntea itsensä tunteettomaksi. Tällainen rasisiteinen suhde tuntemiseen voi ilmetä liiallisena vilkkautena, itsensä tahallisenä tai tahattomana satuttamisena sekä pieninä rikkeinä. (Paavilainen & Pösö 2003, 69.)

Väkivaltaisessa ympäristössä kasvamisella on monenlaisia vaikutuksia lapsen koulunkäyntiin. Väkivaltaiset teot perheissä sijoittuvat usein ilta- ja yöaikaan, mikä vaikeuttaa nukkumista ja johtaa väsymykseen ja keskittymisvaikeuksiin koulussa. Tällöin opettajalle voi herätä epäily tarkkaavaisuushäiriöstä tai muusta oppimisvaikeudesta. Tarkkaavaisuushäiriö ja traumaattisista tapahtumista johtuva stressi oireilevat saman-

kaltaisesti; keskittyminen häiriintyy, tehtävät jäävät kesken, tulee tarkkaavaisuusvirheitä, eivätkä annetut ohjeet jää mieleen. Tästä johtuen oppimisen vaikeuksia tutkittaessa pitäisi huomioida mahdolliset vaikeudet kotioloissa. Toisaalta lähisuhdeväkivaltaa kohtaava lapsi voi myös kokea koulun turvapaikkana, jossa on turvallisia aikuisia ja saa positiivista huomiota. Tällaiset lapset menestyvät usein hyvin koulussa, mutta epäilyksiä saattaa herättää se, etteivät he välttämättä puhu lainkaan perheestään. (Oranen 2001, 60 - 61.)

Edellä on kuvattu lähisuhdeväkivallan vaikutuksia lapseen vauvaiästä nuoruusikään saakka. Kuitenkin jo raskauden aikaisen väkivallan on osoitettu olevan uhka lapsen terveydelle fyysisten uhkien lisäksi väkivallan aiheuttaman jatkuvan stressitilan vuoksi. (Huhtalo ym. 2003, 22.) Äidin raskauden aikainen stressi vaikuttaa sikiöön mm. siten, että äidin kortisoli- eli niin kutsutun stressihormonitason nousu lisää sikiön kortisolin saantia ja siten vaikuttaa sikiön keskushermoston ja neuroendokriinisten toimintojen muutoksiin. Sikiöaikainen korkea stressitaso saattaa myöhemmin ilmetä lapsen vaikeana temperamenttina, heikentyneenä stressinsäätelykykyinä sekä psyykkisenä ja somaattisena oireiluna. (Karlsson, Karlsson, & Melartin 2007, 3295.)

3.4.1 Lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden tyttöjen ja poikien erot oireilussa

Tyttöjen ja poikien kokemuksissa ja lähisuhdeväkivallasta johtuvassa oireilussa on havaittavissa eroavaisuuksia. Äitinsä pahoinpitelyä toistuvasti seuraamaan joutuneet tytöt voivat alkaa uskoa, että naiset ovat jollain lailla pahoja ja ansaitsevat joutua väkivallan kohteiksi. Täten tytöt saattavat alkaa kuvitella myös itse ansaitsevansa väkivaltaista kohtelua, eivätkä näin ollen osaa suojella itseään siltä. Tytöt eivät välttämättä myöskään osaa arvostaa naisia ystävinään, vaan pitävät miehiä reilumpina ja parempina kavereina. Koulu-ikäiset tytöt saattavat kokea, ettei heillä ole oikeutta mielipiteisiinsä ja tarpeisiinsa. Tyttöjen alistuvaan käyttäytymisen liittyy usein myös somaattista oireilua, joka ilmenee päänsärkynä, vatsakipuna tai jatkuvana väsymyksenä. Sitä vastoin pojat saattavat samaistua väkivaltaiseen isäänsä ja alkavat uskoa miesten olevan pahoja. Tämä saattaa johtaa poikien negatiiviseen käsitykseen itsestään. Toisaalta pojat saattavat jo leikki-ikässä osoittaa tyttöjä ja naisia kohtaan halveksuvia asenteita ja käyttäytymismalleja. Murrosikäisillä pojilla nämä käyttäytymismallit tulevat selvemmin esiin ja he saattavat alkaa itse käyttäytyä väkivaltaisesti äitiään, sisaruksiaan tai

seurustelukumppaniaan kohtaan. On myös mahdollista, että pojat samaistuvat äitiinsä jääden avuttomiksi ja keinottomiksi. (Oranen 2001, 54 - 55.)

Nuoruusikään tultaessa reaktiot lähisuhdeväkivaltaan saattavat muuttua. Pojat ovat kuvailleet alkaneensa vastustaa fyysisin keinoin väkivaltaista isäänsä. Tytöt puolestaan ovat kertoneet verbaalisen vastarinnan osoittamisesta. Tämä on saattanut johtaa nuoren itsensä joutumiseen väkivallan kohteeksi. (Weinehallin 1997 mukaan; Orasen 2001, 56 mukaan.)

Tutkimusten perusteella vaikuttaa siltä, että väkivaltaa lähisuhteissaan todistaneet pojat oireilevat ulospäin käyttäytymällä itse aggressiivisesti ja väkivaltaisesti muita kohtaan tai osoittamalla muita käytöshäiriöitä. Tytöt puolestaan oireilevat enemmän sisäänpäin ahdistumalla ja olemalla vähemmän empaattisia ihmissuhteissaan. (Oranen 2001, 57- 58.)

3.4.2 Lähisuhdeväkivaltaa kohdanneiden lasten ja nuorten selviytymiseen vaikuttavat suojaavat tekijät

Kun käsitellään lasten selviytymistä väkivaltaisista tilanteista, voidaan selviytyminen nähdä siten, että lapsi kykenee käyttämään kapasiteettiaan kasvuun ja kehitykseen sekä liittymään ja luottamaan ihmisiin (Oranen 2001, 62). Lapsen selviytymiseen vaikuttavat elämässä olevat suojaavat tekijät. Suojaavat tekijät jaotellaan yleensä kolmeen ryhmään: Lapsen persoonallisuuden ominaisuuksiin, perheen sisäisiin tekijöihin sekä ulkopuolisen verkoston toimivuuteen. Lapsen persoonallisuuden ominaisuuksiin kuuluvia suojaavia tekijöitä ovat empatiakyky, sisäinen toiminnan kontrolli, älykkyys, hyvät sosiaaliset taidot sekä huumorintaju. Perheen sisäisistä tekijöistä keskeinen on hyvä ja lämmin suhde vanhempaan. (Dufva 2001, 19.) Lisäksi Oranen (2001, 59) mainitsee lemmikkieläimen olevan usein tärkeä ja turvaa antava tekijä lapsen elämässä, johon voi luottaa ja jolle voi puhua asioita. Suojaavia tekijöitä lasten elämässä voivat olla myös koulu ja ihmissuhteet siellä, sekä kaverisuhteet (Dufva 2001, 19; Vikman 2009, 12).

Näyttäisi siltä, että avoimuus lähisuhteissa esiintyvistä väkivallasta puhuttaessa on yksi tärkeistä osatekijöistä lapsen selviytymisen kannalta. Joko lapsen äiti voi olla rikkonut väkivallan salaisuuden kertomalla asioista avoimesti tai joku muu lapsen verkostoon kuuluva, lapselle tärkeä ihminen on kannustanut lasta puhumaan pelottavista

ja ahdistavista kokemuksista. Tärkeää on myös lapsen kokemus siitä, ettei hän ole jäänyt yksin kokemustensa kanssa ja että äiti on pyrkinyt suojelemaan sekä lasta että itseään väkivaltatilanteissa. (Oranen 2001, 61 – 62.) Asioista puhuminen ja ahdistuksen purkaminen luotettavalle aikuiselle on myös nuoren selviytymisen kannalta tärkeä osatekijä (Huhtalo ym. 2003, 60).

Lasten tavat selviytyä väkivaltaisista kokemuksista ovat yksilöllisiä. Myös negatiivisina nähtävät oireet, kuten väkivalta, rikollisuus ja itsetuhoisuus tai muu mallioppimisen kautta syntynyt väkivaltainen käyttäytyminen ovat eräänlaisia lapsen kehittämiä selviytymiskeinoja. (Vikman 2001, 11 – 12.)

Tutkimuksissa on havaittu lasten selviytymiseen liittyviä eroja riippuen siitä sijoituttavako väkivallan kokemukset ydin- vai uusperheeseen. Mikäli lapsen ensimmäinen perhe on ollut turvallinen ja väkivaltaton, on hänellä olemassa vertailupohja, jonka avulla kyseenalaistaa ja käsitellä uudessa perheessä esiintyvä väkivalta. Mikäli väkivalta on puolestaan tapahtunut ensimmäisessä kodissa, voi uudessa perheessä oleva väkivaltaton, avoin ja välittävä ilmapiiri aiheuttaa hämmennystä lapsessa. Tämä hämmennys saattaa ilmetä kiukutteluna, joka saattaa johtaa konflikteihin uudessa perheessä. Mahdollisuus väkivaltaisten kokemusten käsittelemiseen uudessa perheessä, sekä sen turvalliset aikuiset ja ilmapiiri voivat toimia korjaavina kokemuksina lapselle. Jos sen sijaan väkivalta on läsnä sekä edellisessä että nykyisessä perheessä, on sen oikeutuksen saanutta olemassaoloa vaikea kyseenalaistaa. (Huhtalo ym. 2003, 14.)

3.4.3 Post-traumaattinen stressireaktio väkivaltaisessa ympäristössä kasvamisen seurauksena

On arvioitu, että ainakin puolella väkivaltaisissa kodeissa kasvaneista lapsista on traumaperäisiä stressireaktioita (Lehtonen & Perttu 1999, 100). Joidenkin tutkimusten mukaan lähes kaikki väkivaltaisten kotien kasvatit kärsivät PTSD -oireista (post-traumatic stress disorder) (Carlson 2000, Orasen 2001, 52 mukaan). Väkivallan käyttäjän ja sen uhrin läheisyys jopa lisäävät väkivallan traumatisoivaa vaikutusta, sillä perusedellytys traumaattisista kokemuksista selviytymiseen on pääseminen eroon kriisin aiheuttajasta (Huhtalo ym. 2003, 22).

Kun vanhemmat ovat väkivaltaisia toisiaan kohtaan, ovat he fyysisessä vaarassa, mikä lapsi usein tulkitsee hengenvaaralliseksi. Tämän lisäksi lapsi tuntee itsensä avuttomaksi ja voimattomaksi ollessaan kykenemätön lopettamaan väkivaltaa. Tällaiset ti-

lanteet voivat aiheuttaa lapsille samanlaisia reaktioita, kuin muutkin traumaattiset stressitekijät. (Oranen 2001, 51; Pynoos & Ethin 1985 mukaan.) Lähisuhdeväkivallan todistaminen luetaan tyyppin II traumaksi, jolla tarkoitetaan toistuvia, pitkäkestoisia ja usein ennakoitavia tapahtumia, joihin lapsi ei itse voi vaikuttaa. Erotuksellisesti mainittakoon, että tyyppin I traumat johtuvat äkillisistä ja odottamattomista tapahtumista. (Terr 1991; Orasen 2001, 51-52 mukaan.) Vakavalle väkivallalle altistuminen saattaa johtaa traumaperäisen stressihäiriön eli PTSD:n kehittymiseen lapsella (Oranen 2001, 52.)

Traumaperäisen stressihäiriön yhtenä oireena on trauman uudelleen kokeminen, esim. fyysiset tuntemukset, painajaisunet sekä tapahtumia toistavat leikit. Toisena oireena ovat traumaan liittyvien asioiden ja ärsykkeiden välttäminen, esim. ajatusten ja tunteiden torjuminen, eristyneisyyden ja vierauden tunne sekä tunnereaktioiden puuttuminen. Kolmantena oireena esiintyy ylivireyttä, joka ilmenee esim. ärtyneisyytenä, nukahtamisvaikeuksina, ylivilkkauteena ja raivokohtauksina. (Oranen 2001, 52.) Tosin lapsilla oireet voivat olla epämääräisempiä, kuin aikuisilla, eivätkä kaikki PTSD:n kriteerit välttämättä täyty. (Putnam 1997; Orasen 2001, 52 mukaan.)

Lapset muistavat yleensä traumaattisista tilanteista erityisen hyvin vahvimmin kokemansa toiminnan tai vaikutelman. Lapset saattavat kuvailla yksityiskohtaisesti äidin vammoja tai lainata sanatarkasti isänsä huutamia asioita. Traumaattiset tapahtumat tulevat lapsilla esiin leikin, toiminnan sekä somaattisten tuntemusten kautta. Lapset saattavat kuvailla asioita päässä olevalla paineen tunteella, mahassa olevalla kivellä tai käsien levottomalla tuntemuksella. Lasten kanssa työskentelevät kokevat, että lapsen keho kertoo paljon lapsen kokemuksista, kun siihen kiinnitetään huomiota. (Oranen 2001, 52 – 53.)

4 LAPSEN KERRONNAN JA KUULEMISEN ERITYISPIIRTEET

Lapsia koskeva tieto on usein hyvin aikuiskeskeistä, sillä lapsia tutkitaan ja havainnoidaan pääasiassa aikuisten näkökulmasta. Lasten kanssa työskentelevien on kuitenkin hyvä muistaa, että aikuinen ei koskaan voi täysin ymmärtää lapsen maailmaa, sillä lapsen ajattelu on hyvin erilaista aikuisen ajatteluun verrattuna. Lasten kanssa työskentely edellyttää tietoa lapsen psyykkisestä kehityksestä ja kasvusta. (Pirttimaa 2006,6 - 8.)

Ikonen ym. käsittelevät Sosiaaliturva-lehden artikkelissa (15/1997, 18) sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä lasten haastattelemisesta. Artikkelissa ilmenee, että sosiaalityöntekijät kuvaavat lasten haastattelemista haasteellisena. Haasteena koetaan mm. lasten kerronnan niukkuus ja värityneisyys sekä lapsen ajattelun konkreettisuus. Artikkelista ilmenee myös, että työskentelyn mukauttamista lapsen ikätasoa vastaavaksi, pidetään vaikeana. Lapset ilmaisevat itseään usein tunteiden näyttämisen avulla. Toisaalta lasten haastattelemisen vakavien asioiden tiimoilta herättävät usein myös haastattelijassa tunteita, näiden tunteiden käsitteleminen saatetaan kokea vaikeaksi. Myös vanhempien vaikutus saattaa vaikeuttaa lasten haastattelemista. Vanhemmat saattavat kokea lasten kuulemisen uhkana ja täten manipuloida lasten antamia vastauksia. (Ikonen, Smedberg, Tulensalo, Yli-Tuina & Ylänen. 1997, 18 – 19.)

Inkeri Eskonen kertoo Psykologia-lehden artikkelissaan havainnoimistaan ohjatuista ryhmäkeskusteluista, joissa lapset kertovat kodissaan kokemastaan väkivallasta. Hän avaa ”kertomistila”-käsitettä, jolla tarkoitetaan vuorovaikutuksellisesti jonkin asian käsittelemiselle rakentuvaa tilaa. Toisin sanoen ryhmäkeskusteluun osallistuvien välinen vuorovaikutus luo tilan asian kertomiselle. Hänen kuvaamissaan lasten ryhmäkeskusteluissa ohjaajat vaikuttavat kertomistilan rakentumiseen myös valitsemiensa erilaisten kuulemisen käytäntöjen avulla. Lapsen kuuleminen vaatii tietoa ja taitoa. Se ei ole vain kuuntelemista, vaan siihen liittyy pyrkimys kuulla lasta, kiinnostus lapsen asiaan, taito välittää lapselle tunne siitä, että hänen asiaansa halutaan kuulla, taito esittää kysymyksiä, taito olla läsnä vuorovaikutuksellisesti ja taito reagoida lapsen kertomaan (Eskonen, 2005, 147 - 148)

Lapset eivät aina halua tai pysty puhumaan traumaattisista kokemuksista, jonka vuoksi erilaiset luovuuteen perustuvat menetelmät (esim. kuvallinen ilmaisu) ovat käypiä lasta haastateltaessa (Oranen 2001, 128). Lasten tapaan ajatella ja kertoa asioista liittyy oleellisesti myös mielikuvitus sekä todellisuuden ja fantasian yhdistyminen. Jos lapsi ei itse ilmianna tarinansa kuvitteellisuutta, voi kuulija vain päätellä mikä osa lapsen kertomasta on totta ja mikä tarua. (Eskonen 2004, 6.) On kuitenkin huomattava, että lapsi ei voi kuvitella mitä tahansa, vaan vain sellaisia asioita, jotka ovat hänen oman kokemuksiansa pohjalta mahdollisia.

5 SYSTEMAATTISEN KIRJALLISUUSKATSAUKSEN VAIHEET

Systemaattinen kirjallisuuskatsaus valitaan silloin, kun halutaan yhdistää aikaisempaa tietoa tai osoittaa puutteita tutkimustiedossa. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus on tieteellinen tutkimusmenetelmä, jossa tunnistetaan ja kerätään olemassa olevaa tietoa, arvioidaan tiedon laatua ja yhdistellään aiempien tutkimusten tuloksia rajatusta ilmiöstä. (Kääriäinen & Lahtinen 2006, 37.) Toisin sanoen kirjallisuuskatsaus on tapa koota, tiivistää ja levittää tietoa; se on tutkimustiedon tutkimista. Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa sana ”systemaattinen” viittaa siihen, että se perustuu tarkkaan tieteelliseen tutkimussuunnitelmaan. (Pekkala 2000, 58 - 59.)

Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen ensimmäinen vaihe on tutkimussuunnitelman teko. Tutkimussuunnitelman tekemisen jälkeen määritetään tutkimuskysymykset, jonka jälkeen seuraavat vaiheet ovat alkuperäistutkimusten haku, valinta, laadun arviointi ja analysointi sekä tulosten esittäminen. (Kääriäinen & Lahtinen 2006: 39 – 43.)

5.1 Tutkimussuunnitelman laatiminen

Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen ensimmäinen ja myös tärkein, koko prosessia ohjaava vaihe, on tutkimussuunnitelman laatiminen. Suunnitelmavaiheessa määritellään tutkimuskysymykset, menetelmät ja strategiat alkuperäistutkimusten keräämiseksi sekä niin kutsutut sisäänottokriteerit, joiden perusteella alkuperäistutkimukset valitaan. Suunnitelmavaiheeseen kuuluu myös valittujen alkuperäistutkimusten laatukriteerien ja menetelmien, joilla niiden tuloksia syntetisoidaan, määrittelemisen.

Tarkka raportointi tieteellisen tutkimuksen kaikista vaiheista on oleellista tutkimuksen toistettavuuden vuoksi. Tarkkaan raportointiin kuuluu, että myös mahdolliset poikkeamat tutkimussuunnitelmasta kirjataan. (Kääriäinen & Lahtinen. 2006: 39.)

5.2 Tutkimuskysymysten asettaminen

Tutkimuskysymysten avulla sekä määritellään, että rajataan se, mihin tutkimuksella pyritään vastaamaan. Tutkimuskysymykset määritellään tutkijan mahdollisten taustatoumuksien, aiemman tutkimustiedon sekä tutkimusintressin pohjalta. Tutkimuskysymykset määrittävät myös tutkimuksen tavoitteet. Riittävä aikaisempi tutkimustieto on oleellinen pohja relevanttien tutkimuskysymysten muotoilemiseksi. Tutkimus-

kysymykset voivat olla avoimia tai strukturoituja. Alkuperäistutkimukset eivät saisi ohjailta kysymysten uudelleenmuotoilua, vaan alkuperäistutkimusten kyvyttömyydellä vastata tutkimuskysymyksiin voidaan todentaa puutteita ja tutkimustiedossa ja siten osoittaa alkuperäistutkimusten tarve. (Kääriäinen & Lahtinen 2006, 39 – 40.) Tutkimuskysymyksiä voi olla yhdestä kolmeen ja niiden tulee olla mahdollisimman selkeiksi laadittuja (Johansson 2007, 6).

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on aiempien tutkimusten pohjalta selvittää ja koota tietoa epäsuoran väkivallan kokijana/ näkijänä olevien lasten kokemuksista lähisuhteissaan todistamastaan väkivallasta. Tutkimuskysymyksissä käytettävällä ”todistaja”-käsitteellä pyritään selventämään, että tässä työssä tarkastellaan nimenomaan lasten kokemuksia väkivallan tekojen seuraamisesta lähisuhteissaan eikä väkivallan suorana kohteena olemisesta. Tarkoituksena ei ole kuitenkaan pois sulkea lapsen vääjäämätöntä asemaa väkivallan kokijana, vaikeivät väkivallan teot suoranaisesti häneen olisi kohdistuneetkaan. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena on selvittää aiemmin tutkitun tiedon pohjalta, mitä lapset kertovat kokemuksistaan lähisuhteissaan esiintyvistä väkivallasta. Toisella tutkimuskysymyksellä puolestaan haetaan vastausta siihen, minkälaisen haastattelumenetelmien avulla lapset on saatu kertomaan kokemuksistaan lähisuhdeväkivallasta. Edellä mainitun pohjalta tutkimuskysymykset ovat muodostuneet seuraavanlaisiksi:

1. Mitä lapset ja nuoret, sekä lapsuudenkodissaan lähisuhdeväkivaltaa todistaneet aikuiset kertovat kokemuksistaan ja selviytymisestään?
2. Minkälaisin haastattelumenetelmin lapsilta on saatu tietoa heidän lähisuhteissaan todistamastaan väkivallasta?

5.3 Alkuperäistutkimusten haku

Alkuperäistutkimusten haku tehdään systemaattisesti ja kattavasti sekä sähköisesti, että manuaalisesti kohdistuen haut tutkimussuunnitelman mukaisesti niihin tietolähteisiin, joista oletetaan saatavan tutkimuskysymysten kannalta oleellista tietoa. Myös julkaisemattomat lähteet pyritään löytämään. (Kääriäinen & Lahtinen, 2006: 40 – 41.) Myös ulkomaankieliset alkuperäistutkimukset tulisi sisällyttää hakuun, jotta se olisi kattava (Pekkala 2000, 62).

Syksyllä 2012 ja keväällä 2013 tein alustavia hakuja eri tietokantoihin muodostaakseni kuvan siitä minkälaista tietoa tutkimusaiheeseeni liittyen on saatavilla. Alustavat haut tehtiin Kymi-, Medic-, Melinda- (syksyllä 2012 nimellä Linda), Ebsco- ja ProQuest Central -tietokannoista. Alustavat haut tein edellä mainituista tietokannoista käyttämällä laajoja hakutermejä kuten: ”lähisuhdeväkivalta”, ”perheväkivalta” ja yhdistäen sanan ”lapsi” kahteen edellä mainittuun. Suomenkielisten hakujen lisäksi kohdistin alustavia englanninkielisiä hakuja Ebsco- ja ProQuest Centraliin yhdistämällä hakutermein: ”family violence”, ”child abuse”, ”intimate partner violence”; ”domestic violence and children” ja ”children experience violence”. Alustavissa hauissa en rajannut hakuja tarkemmin ajan, kielen tai aineistojen perusteella. Näiden alustavien hakujen perusteella pääasiallisiksi tietolähteikseni valikoituivat Medic ja Melinda. Koin Medicin ja Melindan selkeiksi käyttää, haut tuottivat niissä hyvin vastauksia ja koin löytäväni niistä parhaiten sen tasoista tietoa (pro gradut, väitöskirjat ja tieteelliset artikkelit), jota halusin tutkimukseni aineistoksi. Tämän tutkimuksen varsinaiset systemaattiset haut tehtiin 23.5.2013 sekä 6.10.2013.

Melinda on suomalaisten kirjastojen yhteistietokanta, johon sisältyy mm. Suomen kansallisbibliografia, sekä viitetiedot yliopistokirjastojen, yhteiskirjastojen, Eduskunnan kirjaston, Varastokirjaston sekä Tilastokirjaston tietokantojen aineistot. Lisäksi vuosina 2013 – 2014 tietokantaan sisällytetään ammattikorkeakoulujen kirjastot. (Melinda.) Medic puolestaan sisältää viitteitä suomalaisista lääke- ja hoitotieteellisistä artikkeleista, kirjoista, väitöskirjoista, opinnäytetöistä ja tutkimuslaitosten raporteista (Medic). Systemaattisen haun tehtyäni edellä mainittuihin tietolähteisiin valikoituinkin otsikoiden perusteella opinnäytetyön kannalta aineistoksi vartenotettavia tutkimuksia. Ongelmaksi muodostui kuitenkin useiden aineistojen saatavuus: kävi ilmi, etteivät Jyväskylän ja Oulun yliopistot antaneet tiettyjen laitostensa opinnäytteitä lainaan.

Englanninkielisiä hakuja tein ProQuest Centralin, PubMedin (Medline), CINAHLin (Ebsco), Medicin ja Melindan kautta kokeilemalla useista erilaisista hakutermeistä ja niiden yhdistelmiä. Englanninkielisissä hauissa käytin mm. seuraavanlaisia hakutermejä ja niiden yhdistelmiä: ”Intimate partner violence”, ”domestic violence”, ”violence”, ”child”, ”childhood”, ”home”, ”parent”, ”interview”, ”experience”, ”narrative”. Koin, että hakuni eivät tuottaneet toivottua tulosta, vaan hakutulokset vaihtelivat nollan ja parhaimmillaan lähes seitsemän tuhannen välillä. Englanninkielisissä hauissa ongelmaksi oli se, että nimenomaan haluamiani väkivallan kokijana olleen lapsen näkökul-

maa käsitteleviä tutkimuksia tuntui olevan hankala löytää, vaikka lähisuhdeväkivaltaa koskevaa tietoa erilaisissa muodoissaan tuntui ainakin otsikoiden ja abstraktien perusteella olevan tarjolla. Olin yhteydessä Kymenlaakson ammattikorkeakoulun Kasarminmäen toimipisteen kirjaston informaattikkoon 19.9.2013. Mietimme yhdessä mahdollisia hakutermejä ja teimme hakuja kaikkiin edellä mainittuihin tietokantoihin. Uudeksi hakuterminä informaattikko löysi ”witnessing partner violence” eli ”WPV” (Hamby ym. 2010, 734). ”Witnessing partner violence”-termillä hakeminen ei sekään kuitenkaan tuottanut toivottua tulosta. Informaattikko totesi saman ongelman lasten näkökulman tavoittamisen vaikeudesta, jonka olin todennut itsenäisesti hakuja tehdesäni. Hakujen perusteella lähisuhdeväkivalta vaikutti olevan kyllä paljon tutkittu aihealue, mutta resurssit huomioiden tuhansien tulosten joukosta etsiminen olisi ollut liian aikaa vievää. Englanninkielisiin hakuihin liittyvästä problematiikasta johtuen en kokenut mielekkääksi kirjata niiden tuloksia tarkemmin ylös.

Kuten aiemmin on mainittu, osaa otsikon perusteella aineistoksi sopivista alkuperäis-tutkimuksista ei ollut mahdollista saada yliopistoilta kaukolainaan. Informaattikon neuvosta etsin tutkimuksia suoraan yliopistojen Internet-sivuilta sekä Google-hakuoperaattorin kautta. Selasin Jyväskylän ja Oulun yliopistojen yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan sosiaalityön alle sijoitettujen gradujen ja väitöskirjojen otsikot siltä varalta, että otsikoiden perusteella tutkimukseni kannalta sopivia aineistoja olisi ollut saatavilla sähköisessä muodossa. Jyväskylän yliopiston sivuilta olisi lisäksi löytynyt kaksi otsikon perusteella kiinnostavaa pro gradu - tutkimusta, joita en muista tietolähteistä ollut löytänyt, mutta niitä ei ollut saatavilla verkko-aineistoina. Kolme otsikon perusteella jo aiemmin sopivaksi katsomaani tutkimusta löytyi Google:sta hakemalla sähköisenä versiona.

Löysin Google Scholarin avulla yhden ruotsinkielisen tutkimuksen, jonka hyväksyin tutkimukseni alkuperäisaineistoksi. Ruotsinkielisessä haussa Google Scholar:in kautta käytin hakusanoina ”våld, barn, hem”. Hyödynsin myös aihealueeltaan tutkimustani lähellä olevien sähköisessä muodossa olleiden tutkimusten lähdeluetteloita hauissani. Lisäksi selasin Turun ja Tampereen yliopistojen kirjastojen internet-sivuilta pro graduja ja väitöskirjoja siltä varalta, että aiemmissa hauissa olisi jäänyt löytymättä varteenotettavia tutkimuksia. Tampereen yliopiston internet-sivujen kautta löytyikin yksi muissa hauissa löytymättä jäänyt pro gradu-tutkimus.

Manuaalista hakua suoritin käymällä läpi Hoitotiede-lehden sisällysluettelot vuosilta 2003 – 9/2013, Sosiaalilääketieteellisen aikakauslehden sisällysluettelot vuosilta 2012 – 2013, Tutkiva hoitotyö-lehden sisällysluettelot vuosilta 2010 – 2013, Perheterapia-lehden sisällysluettelot vuosilta 2012 – 2013 sekä Kasvatus – lehden sisällysluettelot vuosilta 2010 – 3/2013. Lähisuhdeväkivaltaa käsiteltiin edellä mainituissa lehdissä, mutta omaan tutkimukseeni niistä ei löytynyt alkuperäisaineistoa. Etsin alkuperäislähteitä myös selaamalla valitsemieni alkuperäistutkimusten lähdeluetteloja ja tällä keinolla hyväksyin yhden tutkimuksen osaksi alkuperäisaineistoa.

Taulukko 2. Hakuvalinnat eri tietokannoista

Melinda	Medic
tarkennettu haku, kaikki sanat	tekijä, otsikko, asiasana ja tiivistelmä
hakusanoja yhdistävät ”AND”	hakusanoja yhdistävät ”AND” ja ”OR”
hauille ei asetettu aikarajaa	hauille ei yhtä hakua lukuunottamatta asetettu aikarajaa
suomi, ruotsi, englanti	kaikki kielet
hakusanat lyhennetty ? -merkillä	hakusanat lyhennetty * -merkillä

5.4 Sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Tutkimusten valintaa varten määritellään tarkat, tutkimuskysymyksiin perustuvat sisäänotto- ja poissulkukriteerit, jotka voivat kohdistua 1) tutkimuksen kohdejoukkoon, 2) interventioon, 3) tuloksiin tai 4) tutkimusasetelmaan (Johansson 2007, 6). Alkuperäistutkimusten vastaavuutta sisäänottokriteereihin pohditaan ensin niiden otsikoiden perusteella. Mikäli otsikko ei anna tarvittavaa perustelua sisäänotolle tai poissululle, tehdään valinta abstraktin tai koko tutkimuksen perusteella. Jos mikään edellä mainituista ei riitä valinnan tekemiseksi, voidaan viime kädessä olla yhteydessä itse tutkimuksen tekijään. Tarkkaan tieteelliseen raportointiin kuuluu hyväksytyjen ja hylättyjen tutkimusten lukumäärän kirjaaminen, sekä perustelut hylkäämiselle. (Kääriäinen & Lahtinen 2006, 41.)

Tämän opinnäytetyön alkuperäistutkimuksien valintakriteerit ovat seuraavanlaisia:

1. Tutkimus on tieteellinen; pro gradu, väitöskirja tai muut tieteellinen tutkimus tai artikkeli.
2. Tutkimuksen otsikossa tai abstraktissa on mainittu opinnäytetyön tutkimuskysymysten kannalta oleellisia käsitteitä ”lähisuhdeväkivalta”, ”perheväkivalta”, ”lapsi” tai ”lapsuus”.
3. Tutkimuksen otsikon tai abstraktin perusteella on pääteltävissä, että siinä käsitellään lapsuudessa koettua epäsuoraa lähisuhdeväkivaltaa kokijan näkökulmasta, niin että kokija itse tavalla tai toisella kertoo kokemastaan.
4. Kohderyhmänä ovat lapset ja nuoret sekä aikuiset jotka ovat lähisuhteissaan lapsuudessaan todistaneet väkivaltaa, mutta jotka eivät ole itse olleet suoranaisen väkivallan kohteena.
5. Tutkimus on suomen-, englannin-, tai ruotsinkielinen.

Tutkimuksen kohderyhmänä ovat lapset ja nuoret sekä lapsuudessaan lähisuhteissaan väkivaltaa kohdanneet aikuiset. Tarkempaa ikähaitaria kohderyhmälle ei ole määritetty. Useimmista valitsemistani tutkimuksista löytyi vastauksia kumpaankin tutkimuskysymykseeni. Aikarajausta en katsonut juurikaan oleelliseksi, sillä oleellista oli lapsen kokemusmaailman tavoittaminen aikaan riippumatta. Tosin manuaalinen haku tieteellisten artikkeleiden suhteen kohdistui vuosikertoihin, jotka Kymenlaakson ammattikorkeakoulun kirjastoissa olivat saatavilla (pois lukien mahdolliset varastokirjastossa olevat vuosikerrat). Kuitenkaan yksikään tieteellinen lehtiartikkeli ei tullut valituksi tutkimuksen alkuperäisaineistoksi. Tärkeä sisäänottokriteeri alkuperäistutkimuksille oli se, että asianosaiset olivat itse kuultuina tutkimuksissa ja kertoivat itse kokemuksistaan.

5.5 Alkuperäistutkimusten laadun arviointi

Alkuperäistutkimusten laadun arvioinnilla pyritään lisäämään paitsi kirjallisuuskatsauksen yleistä luotettavuutta, niin myös tuottamaan suosituksia jatkotutkimuksille, ohjaamaan tulosten tulkintaa ja määrittämään vaikutusten voimakkuutta. (Johansson &

Kontio 2007, 101.) Laadun peruskriteerit on määritelty jo tutkimussuunnitelmassa ja tutkimuskysymyksissä, mutta niitä tarkennetaan vielä ennen lopullista valintaa. Laadun tarkkailussa kiinnitetään huomiota esimerkiksi alkuperäistutkimuksessa käytettyjen menetelmien laatuun, sovellettavuuteen ja käyttöön. (Kääriäinen & Lahtinen 2006, 44 – 45.)

Tutkimusten laadun arviointi muodostuu mm. metodologisesta laadusta, systemaattisesta harhasta tai ulkoisesta ja sisäisestä laadusta. Tutkimuksen tulosten tulkinta riippuu sen sisäisen laadun seikoista, kuten asetelmasta, toteutuksesta ja analysoinnista sekä sen ulkoisen laadun tekijöistä, kuten otoksesta, interventioista ja tulosten mittauksesta. Tämän vuoksi tutkimusten ulkoista ja sisäistä laatua arvioidaan yleensä samaan aikaan. (Johansson & Kontio 2007, 102.)

Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa myös laadun arvioinnin tekee vähintään kaksi toisistaan riippumatonta arvioijaa käyttäen joko valmista tai itse kehitettyä esitestattua mittaria tai tarkistuslistaa. Alkuperäistutkimuksia voidaan hylätä vielä laadun arvioinnin jälkeenkin. (Kääriäinen & Lahtinen 2006, 44 – 45.)

Valitsemieni alkuperäistutkimusten laatua arvioin tarkastelemalla sen teoriaosuuden laajuutta saadakseni käsityksen tutkijan perehtyneisyydestä aiheeseen. Lisäksi tutustuin tutkijan asettamiin tutkimuskysymyksiin ja siihen miten tutkimuskysymyksiin vastattiin (ks. liite 1). Koska toisessa tutkimuskysymyksessäni tutustuin lasten haastatteluissa käytettyihin haastattelumenetelmiin, oli minulle oleellista, että haastattelumenetelmät tutkimusten metodiosiossa sekä myös haastattelujen kulku tulososiossa olivat tutkimuksissa tarkkaan kirjattuina. (Johansson & Kontio 2007, 105 – 106.)

5.6 Alkuperäistutkimusten valinta

Alkuperäistutkimusten valinta tapahtuu vaiheittain ja perustuu niiden kykyyn vastata määriteltyihin sisäänottokriteereihin. Vastaavuutta, kuten aiemmin mainittua, sen sijaan tarkastellaan portaittain otsikon, abstraktin, koko alkuperäistutkimuksen perusteella tai pyytämällä tarkennusta alkuperäistutkimuksen tekijältä. Mikäli alkuperäistutkimuksesta on olemassa useampi versio, valitaan niistä kattavin. Sisäänottokriteerien lisäksi niin kutsuttua valikoitumisharhaa pyritään välttämään sillä, että valinnan tekee vähintään kaksi arvioijaa toisistaan riippumatta, itsenäisesti. (Kääriäinen & Lahtinen. 2006: 41.)

Valitsin opinnäytetyöni alkuperäisaineistoksi kvalitatiivisia tutkimuksia, joissa asianosaisia lähisuhdeväkivaltaa kokeneita oli kuultu joko haastattelemalla ja analysoimalla heidän kirjoituksiaan. Ensin tarkoitukseni oli valita tutkimuksia, joissa nimenomaan tutkimus oli toteutettu lapsia kuulemalla. Tämän näkökulman perusteella tein ensimmäiset systemaattiset haut 23.5.2013 Medic- ja Melinda-tietokannoista. Syksyllä 2013 päätin hyväksyä myös nuoret ja lapsuuden kodissaan lähisuhdeväkivaltaa todistaneet aikuiset ensimmäisen tutkimuskysymyksen kohderyhmäksi saadakseni laajemman näkökulman aiheeseeni. Tämän vuoksi toistin 23.5.2013 tekemäni haut uudelleen 6.10.2013 poimiakseni sieltä vielä aineistot, joista tuli ilmi nuorten ja lapsuudessaan lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden aikuisten näkökulma. Lisäsin myös nuorten näkökulman ensimmäisen tutkimuskysymyksen hakutermeihin. Tämän tutkimuksen varsinaisen systemaattinen haku on siten toteutettu 6.10.2013 (ks. taulukot 3 ja 4).

Taulukko 3. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen Mitä lapset ja nuoret, sekä lapsuudenkodissaan lähisuhdeväkivaltaa todistaneet aikuiset kertovat kokemuksistaan ja selviytymisestään? – hakusanat, sekä hyväksytyt ja hylätyt tutkimukset.

Hakusanat	Tietokanta	Hyväksytyt	Hylätyt	Tutkimuksia yhteensä
laps? AND kokem AND perhev?	Melinda	5	62	67
laps* AND kokem* AND perhev*	Medic	0	1	1
laps? AND kerto? AND perhevä?	Melinda	2	2	4
laps* AND kerto* AND perhevä*	Medic	0	0	1
laps? AND parisuhdevä?	Melinda	0	9	9
laps* AND parisuhdevä*	Medic	0	10	10
laps? AND lähisuh? AND perhevä?	Melinda	0	24	24
laps* AND lähisuh* OR perhevä* (gradut ja väitöskirjat)	Medic	0	10	10
varha? AND ihmissuh? AND väkival?	Melinda	0	4	4
varha* AND ihmissuh* OR väkival* (gradut ja väitöskirjat)	Medic	0	27	27
perhevä? AND laps? AND selv?	Melinda	1	26	27
perhevä* AND laps* AND selv*	Medic	0	13	13

nuor? AND kokem? AND lähisuhdevä?	Melinda	0	8	8
nuor* AND kokem* AND lähisuhdevä*	Medic	0	0	0
nuor? AND kokem? AND väkival?	Melinda	0	59	59
nuor* AND kokem* AND väkival*	Medic	0	4	4

Taulukko 4. Toisen tutkimuskysymyksen ”Minkälaisin haastattelumenetelmin lapsilta on saatu tietoa heidän lähisuhteissaan todistamastaan väkivallasta?” - hakusanat sekä hyväksytyt ja hylätyt tutkimukset.

Hakusanat	Tietokanta	Hyväksytyt	Hylätyt	Tutkimuksia yhteensä
laps? AND sadut? AND väkival?	Melinda	0	6	6
laps* AND sadut* OR väkival* (julkaisutyypit : gradut ja väitöskirjat)	Medic	0	69	69
laps? AND haast? AND väkival?	Melinda	0	6	6
laps* AND haast* AND väkival*	Medic	0	13	13
laps? AND väkiva? AND narrat?	Melinda	1	6	7
laps * AND väkiva* AND narrat*	Medic	0	2	2
laps? AND leik? AND perhevä?	Melinda	0	2	2
laps* AND leik* OR perhevä* (vuosiväli 2005 – 2013)	Medic	0	180	180
laps? AND kaltoin? AND haast?	Melinda	0	2	2
laps* AND kaltoin* AND haast*	Medic	0	1	1

Systemaattisen haun tehtyäni huomasin, että Melinda-tietokanta antoi paljon paremmin vastauksia hakutermeihini Mediciin verrattuna. Lisäksi huomasin, että ensimmäisen tutkimuskysymyksen haut tuottivat tuloksia paremmin kuin toisen kysymyksen haut. Sopivat tutkimukset otettiin mukaan riippumatta siitä, kumman kysymyksen hauilla ne löytyivät. Osa valikoituneista alkuperäistutkimuksista antoi vastauksia mo-

lempiin tutkimuskysymyksiin. Taulukossa 5 on lueteltu valikoituneet alkuperäistutkimukset ja tietokannat, joista ne ovat löytyneet.

Taulukko 5. Hyväksytyt tutkimukset tietokannoittain

Melinda	<p>Vikman, Eija. 2009. Lasten kerronta ja sen merkitys: narratiivinen tutkimus lasten ja kriisikeskuksen työntekijän välisistä keskusteluista. Kaakkois – Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisu A. 7:2009.</p> <p>Seppänen, Anne. 1999. Viha, riitely ja väkivalta kuusivuotiaisen lasten kokemana: ”En halua kuunnella, enkä kattoo, enkä kertois siitä kenellekään: kun riidelään, on surullista!”. Pro gradu. Lapin yliopisto.</p> <p>Pitkäkangas-Laitila, Satu & Räisälä, Rauni. 1999. Pippurimuorikerho: perheväkivallalle altistuneiden lasten ryhmä turvakotikontekstissa. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto.</p> <p>Ikonen, Inkeri. 1996. ”Kysyt sää niitä juttuja?”: tutkimus lasten haastattelemisesta ja lastensuojelulasten omaan elämään liittyvistä kertomuksista. Pro gradu. Tampereen yliopisto.</p> <p>Tyrkäs, Maiju. 2008. Jälleenrakennuksen aika: nuorten aikuisten kokemuksia lapsuuden perheessään kohtaamasta väkivalta ja siitä selviytymisestä. Pro gradu. Helsingin yliopisto.</p> <p>Eskonen, Inkeri. 2005. Perheväkivalta lasten kertomana: mitä ja miten lapset kertovat terapeuttisissa ryhmissä perheväkivallasta? Väitöskirja. Tampereen yliopisto.</p> <p>Tapio, Terttu. 2012. Jäljet se jätti – Aikuisten kohtaama väkivalta lapsuuden perheessä. Pro gradu. Helsingin yliopisto.</p> <p>Arvola, Kirsi-Marja. 2003. ”Musta tuntuu, että se on aina ollut niin, eikä se lopu koskaan”: Isän tekemän väkivalta äitiä kohtaan aikuisen tyttären kokemana. Pro gradu. Oulun yliopisto.</p>
Medic	<p>Lepistö, Sari. 2010. Nuorten kokema perheväkivalta. Malli hyvinvoinnista ja selviytymisestä. Väitöskirja. Tampereen yliopisto.</p>
Tampereen yliopiston kirjaston	<p>Kiuru, Helena. 2003. Kokemus alkoholitiperheessä kasvamisesta, selviytymisestä</p>

www-sivut	ja tuesta. Pro gradu. Tampereen yliopisto.
Jyväskylän yliopiston kirjaston www-sivut	Mykkänen, Kirsi. 2007 Lapsuudessa ja nuoruudessa koettu perheväkivalta yksilöllisenä ja yhteiskunnallisena kysymyksenä. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto.
Eskonen, Inkeri. 2005. Lähdeluettelo. Perheväkivalta lasten kertomana: mitä ja miten lapset kertovat terapeuttisissa ryhmissä perheväkivallasta? Väitöskirja. Tampereen yliopisto	Leskinen, Riitta. 1982. ”Kuka kuulisi minua? – Perheväkivalta lapsen silmin.” Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 2.
Google Scholar	Severinsson, Emma. 2010. När våldet blir vardag: En studie om vuxenliv och uppväxt hos kvinnor som upplevt våld i hemmet som barn. Lunds universitet

5.7 Alkuperäistutkimusten analysointi ja tulosten esittäminen

Valikoituneet alkuperäistutkimukset muodostavat systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa analysoitavan aineiston. Analysoinnin ja tulosten esittämisen tarkoitus on vastata tutkimuskysymyksiin mahdollisimman kattavasti, objektiivisesti, ymmärrettävästi ja selkeästi. Alkuperäistutkimuksen laatua analysoidaan tarkastelemalla sen taustan ja tulosten välistä johdonmukaisuutta sekä kaikkien tulosten systemaattista esittämistä. Analyysitavan valinta perustuu tutkimuskysymyksiin sekä alkuperäistutkimusten luonteeseen, laatuun, määrään ja heterogeenisyyteen. (Kääriäinen & Lahtinen 2006, 45.)

Sisällön analyysi voidaan toteuttaa aineistolähtöisesti eli induktiivisesti tai vaihtoehtoisesti jostain aikaisemmasta käsitejärjestelmästä lähtien eli deduktiivisesti. Kummankin analyysitavan ensimmäinen vaihe muodostuu analyysiyksikön määrittämisestä. Analyysiyksikkönä voi olla yksittäinen sana, sanayhdistelmä, lause, lausuma tai ajatuskokonaisuus. Ajatuskokonaisuus voi muodostua useammasta lauseesta ja se voi sisältää useamman kuin yhden merkityksen. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 5.)

Induktiivinen sisällön analyysi kuvataan aineiston pelkistämisenä, ryhmittelynä ja abstrahointina. Pelkistäminen tarkoittaa tutkimuskysymyksiin liittyvien ilmaisujen koodaamista aineistosta. Ryhmittelyvaiheessa pelkistettyjä ilmaisuja yhdistetään aihe-

kokonaisuudeksi. Abstrahointivaiheessa tutkimuskohteesta muodostetaan kuvaus yleiskäsitteiden avulla. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 5.)

Tässä tutkimuksessa molempiin tutkimuskysymyksiin liittyvä alkuperäisaineisto on analysoitu induktiivisen analyysimenetelmän avulla. Ensimmäisessä vaiheessa selasin alkuperäistutkimukset tarkasti läpi ja etsin niistä ilmaisia, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiini. Kirjasin löytämäni alkuperäisilmaisut taulukkoon, jonka toiseen sarakkeeseen kirjasin pelkistetyt ilmaisut (ks. liitteet 2 ja 3). Suurin osa alkuperäisilmaisuisista on useasta lauseesta koostuvia ajatuskokonaisuuksia, joista muodostuu useampi pelkistetty ilmaisu. Seuraavassa vaiheessa etsin pelkistetyistä alkuperäisaineistosta yhteen liittyviä ilmaisia, jotka kokosin uuteen Word-tiedostoon aihekokonaisuudeksi. Näitä aihekokonaisuuksia selasin ja yhdistelin yhä uudelleen lopulta muodostaen niistä alakategorioita, jotka pyrin nimeämään mahdollisimman kuvaavasti. Alakategoriat yhdistelin edelleen yläkategorioiksi, joille pyrin myös antamaan kuvaavat nimet. (ks. liitteet 4 ja 5)

6 TULOKSET

Tässä luvussa käsitellään systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tuloksia tutkimuskysymyksittäin koottuna. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen alkuperäisaineiston muodostaa 7 pro gradua, yksi väitöskirja, yksi Ensikotien liiton julkaisema kvalitatiivinen tutkimus, yksi Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisema kvalitatiivinen tutkimus sekä ruotsalaisen Lundin yliopiston kandintyö. Toiseen tutkimuskysymykseen löytyi vähemmän alkuperäistutkimuksia. Sen alkuperäisaineiston muodostaa kolme pro gradua, yksi Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisema kvalitatiivinen tutkimus sekä yksi Ensikotien liiton julkaisema kvalitatiivinen tutkimus.

6.1 Lasten, nuorten ja lapsuudenkodissaan lähisuhdeväkivaltaa todistaneiden aikuisten kokemukset ja niistä selviytyminen

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen löytyi melko paljon alkuperäisilmaisuja sen myötä myös pelkistettyjä ilmaisia. Abstrahointivaiheessa pelkistetyistä ilmaisuista muodostui alakategoriat ja niistä edelleen yläkategoriat (ks. liite 4). Yläkategorioiden perusteella muodostuivat tuloksissa käsiteltävät aihepiirit, sekä niistä edelleen alaotsikot.

6.1.1 Lasten ja nuorten tunteet liittyen lähisuhdeväkivallan todistamiseen

Lepistö (2010, 71 -72) selvitti väitöskirjassaan, mikä nuorten mielestä on perheväkivaltaa. Kävi ilmi, että nuorten kokemukset siitä, mikä on perheväkivaltaa, ei rajoittunut henkilöön suoranaisesti kohdistuvaan väkivaltaan. Nuoret kokivat epäsuorana perheväkivaltana itseään kohtaan kodin painostavan ilmapiirin, uhkatilanteet elämässään, epävarmuuden kanssa elämisen, vanhempien välisen riitelyn, huutamisen ja fyysisen väkivallan. Lepistön mukaan perheväkivallaksi koettiin myös laiminlyönti, yksin jättäminen sekä näkymättömänä ja ulkopuolisena kohtelu.

Tutkimusten mukaan pelko liittyi vahvasti lasten kokemuksiin lähisuhdeväkivallan todistamisesta. Pelkoa kuvattiin tutkimuksissa monesta näkökulmasta. Pelkoa kuvattiin lasten kokemana päälimmäisenä tunteena väkivallan keskellä (Leskinen 1982, 74; Pitkäkangas-Laitila & Räisälä 1999, 37; Vikman 2009, 156; Tyrkäs 2008, 39; Tapio 2012, 63; Arvola 2003, 62). Lapset kokivat pelkoa väkivallan kohteena olleen äidin puolesta (Leskinen 1982, 74; Tyrkäs 2008, 39; Severinsson 2010, 20; Kiuru 2003, 28; Tapio 2012, 42). Huolta koettiin myös sisarustensa puolesta (Tyrkäs 2008, 39, Vikman 2009, 182). Tapion (2012, 43) tutkimuksessa lähisuhdeväkivalta näyttäytyi lopullisen tuntuksena kokemuksena lapsille. Lopullisuuden tuntua kuvaa mm. lasten pelko siitä, että äiti kuolee (Severinsson 2010, 20; Kiuru 2003, 28). Pelkoon perheen ja menettämisen suhteen liittyi myös pelko perheen hajoamisen puolesta (Leskinen 1982, 74).

Lapset kohdistivat pelkoa myös itseensä väkivaltatilanteissa olemalla huolissaan oman toimintansa mahdollisista pahoista seurauksista (Kiuru 2003, 29; Tapio 2012, 52). Vain yhdessä tutkimuksessa mainittiin suoranaisesti väkivallan tekijää kohtaan koettu pelko (Vikman 2009, 156). Pelko kokemuksena lähisuhdeväkivallan todistamisesta ei liittynyt pelkästään nykyhetkeen, vaan heijastui myös lasten ja nuorten käsityksiin tulevaisuuden ihmissuhteista ja mahdollisesta omasta perheestä (Leskinen 1982, 76). Kiurun (2003, 29) tutkimuksessa pelko esiintyi vaikuttavana tekijänä pysyvien ihmissuhteiden välttämässä ja yksinäisyyden valitsemisessa. Lapset olivat huolissaan paitsi itsensä, niin myös muiden perheenjäsentensä tulevaisuudesta, mukaan lukien väkivallan tekijä (Vikman 2009, 156 ja 182). Tutkimuksissa kuvattiin pelon aiheuttamia erinäisiä oireita. Tyrkäksen (2008, 39) tutkimuksessa pelon aiheuttamana oireena tulivat ilmi pelon aiheuttamat nukkumisvaikeudet. Tapion (2012, 63) tutkimuksessa

pelon aiheuttamina fyysisinä oireina koettiin tärinää ja pahoinvointia ja emotionaalisina oireina puolestaan pelon aiheuttamaa välinpitämättömyyttä. Arvolan (2003, 70) tutkimuksen mukaan pelon aiheuttamiin kokemuksiin liittyi perusturvallisuuden tunteen puute. Lepistön (2010, 71) tutkimuksessa nuoret kertoivat kokevansa pelon kanssa elämisen tunteen perheväkivaltana.

Viha oli tutkimusten mukaan yleinen tunne liittyen lasten kokemuksiin lähisuhdeväkivallasta (Pitkäkangas-Laitila & Räisälä 1999, 37; Vikman 2009, 156 ja 182; Arvola 2003, 71; Severinsson 2010, 18). Lepistö (2010, 74) kuvasi tutkimuksessaan vihaa myöhemmällä iällä ilmenevänä oireena nuorilla. Vihan kokemuksia herätti väkivallan tekijän käyttäytyminen (Vikman 2009, 156; Arvola 2003, 71). Arvolan mukaan lasten vihaisuuden väkivallan tekijää kohtaan vielä aikuisuudessakin herätti se, että tämä toiminnallaan pilasi perheen yhdessä vietetyn ajan ja juhlan (Arvola 2003, 71). Severinssonin (2010, 18 ja 20) tutkimuksessa vihan kokemuksia kohdistettiin myös väkivallan kohteena olleeseen äitiin. Severinssonin tutkimuksessa ilmennyt äitiä kohtaan koettu viha perustui tämän antamaan esimerkkiin naisen alistuvasta ja heikosta asemasta suhteessa mieheen.

Kotona tapahtuva väkivalta koettiin joidenkin tutkimusten mukaan hävettävänä (Lepistö 2010, 74; Tyrkäs 2008, 40; Tapio 2012, 40). Lepistön (2010, 74) mukaan nuoret kokivat häpeän tunteen yhtenä avun hakemisen esteenä.

Syällisyys oli tutkimusten mukaan yleinen lähisuhdeväkivallan todistamiseen liittyvä tunne (Lepistö 2010, 70; Arvola 2003, 70, 72, 81; Vikman 2009, 182; Pitkäkangas-Laitila & Räisälä 1999, 37; Lepistö 2010, 74). Lepistön (2010, 74) mukaan nuoret kokivat syällisyyden tunteen yhtenä esteenä avun hakemiselle. Lepistön (2010, 70) mukaan itsesyytökset olivat yleisiä paitsi vanhempien, niin myös sisarusten välistä ja vanhempien ja sisarusten välistä väkivaltaa todistaneille nuorille. Lapset kokivat syällisyyttä vanhemmilleen aiheuttamastaan huolesta (Vikman 2009, 182; Arvola 2003, 72). Arvolan (2003, 70 – 72, 81) tutkimuksessa lasten syällisyyden tunteet muodostuivat lasten kokemuksista väkivaltaisen isän ärsyttäjänä ja kyvyttömyydestä auttaa väkivallan kohteena ollutta äitiä, joka johti jopa syällisyyden tuntemiseen äidin onnettomasta avioliitosta ja lapsen omasta olemassa olost.

Joidenkin tutkimusten mukaan lapset kokivat vastuuta perheenjäsenistään (Tapio 2012, 43; Tyrkäs 2008, 41). Tapion (2012, 43) mukaan lapset kokivat vastuuta siitä,

etteivät riitatilanteet johda mihinkään peruuttamattomiin tapahtumiin. Lapset ottivat vastuuta myös asettumalla vanhemman rooliin aikuisen ollessa kykenemätön huolehtimaan perheestään (Tapio 2012, 63). Myös pienemmistä sisaruksista huolehtiminen saattoi langeta lasten vastuulle esimerkiksi silloin, kun äiti joutuin pakenemaan väkivaltaisesta kodista (Arvola 2003, 72).

Lasten näennäinen tunteettomuus tuli esiin eri tavoin tutkimuksissa (Lepistö 2010, 70, 73 – 74; Vikman 2009, 156; Tyrkäs 2008, 40; Tapio 2012, 57, 63). Pahan olon sisällä pitäminen liittyi lasten ja nuorten kokemuksiin lähisuhdeväkivallasta (Lepistö 2010, 74; Tyrkäs 2008, 40). Vikman (2009, 156) toi tutkimuksessaan esiin havainnon siitä, että lapset kertoivat perheensä ikävistä tapahtumista tynesti tuomatta esiin tunteitaan. Välinpitämättömyys kuului myös lasten ja nuorten lähisuhdeväkivaltakokemuksiin (Lepistö 2010, 70; Tapio 2012, 63). Lepistö (2010, 73) kuvasi väkivallan kanssa elämään tottumista paitsi esteenä avun hakemiselle, niin myös keinona selviytyä. Oman aseman mitätöimistä sekä toiveiden ja haaveiden peittämistä kuvattiin myös selviytyminenkeinona väkivallan keskellä (Tapio 2012, 63).

6.1.2 Lähisuhdeväkivallan todistamisen negatiiviset vaikutukset lasten ja nuorten ihmissuhteisiin

Tutkimuksissa kuvattiin lähisuhdeväkivallan negatiivisia vaikutuksia perheen sisäisiin suhteisiin (Lepistö 2010, 61; Leskinen 1982, 74; Severinsson 2010, 17). Negatiivisia vaikutuksia koettiin myös perheen ulkopuolisissa suhteissa (Leskinen 1982, 76; Lepistö 2010, 61, 65 ja 72). Perheen sisäisiin negatiivisiin kokemuksiin liittyi mm. koettu vähäinen yhteinen toiminta perheissä (Leskinen 1982, 74). Huonontava vaikutus lasten ja vanhempien välisiin suhteisiin ja turvallisten perhesuhteiden puuttuminen tulivat esiin nuorten kokemuksissa lähisuhdeväkivallan todistamisesta (Lepistö 2010, 60 – 61). Severinsson (2010, 17) puolestaan kuvaili lasten kokemuksia äidin syyttämistä väkivallasta perheessä. Leskisen (1982, 76) tutkimuksessa ilmeni perheessä olevien vaikeuksien vaikutus toverisuhteisiin. Lepistön (2010, 61) mukaan nuoret kokivat vaikeuksia ihmiskontaktien solmimisessa. Lähisuhdeväkivallan todistamisella havaittiin myös negatiivisia vaikutuksia perhekäsityksiin (Leskinen 1982, 76). Nuorten havaittiin vetäytyvän pettymystä ja vähättelyä sisältävistä ihmissuhteista (Lepistö 2010, 72).

Tutkimuksista ilmeni ristiriitaista suhtautumista vanhempiin. Väkivallan kohteena ollut äiti nähtiin toisaalta alistettuna, heikkona uhrina ja osasyllisenä väkivaltaisiin tapahtumiin ja väkivallan läsnäoloon. Toisaalta äiti nähtiin vahvana selviytyjänä ja vä-

kivaltaisesta suhteesta irtautujana. (Severinsson 2010, 17 – 18 ja 21; Arvola 2003, 80). Ristiriitaisuutta aiheutti myös lasten vaikeus käsittää, että toisiaan rakastavat ihmiset satuttavat toisiaan ja että vanhempien välillä vaikutti oleva tiivis side väkivallasta huolimatta (Tapio 2012, 43). Vikman (2009, 184) kuvasi lasten halusta vain välttämättömyyksiin muutokseen elämässään. Arvolan (2003, 81) tutkimuksessa lapset näkivät väkivallan kohteena olleen äidin kykenevänä muutokseen ja näin ollen painostivat tätä eroamaan, kun taas isä nähtiin ikään kuin muuttumattomana. Väkivaltaista isää kohtaan ei myöskään koettu arvostuksen tai rakkauden tunteita samalla tavalla, kuin äitiä kohtaan (Arvola 2003, 73).

Lähisuhteissa esiintyvän väkivallan koettiin heijastuvan koulunkäyntiin ja koulussa pärjäämiseen (Leskinen 1982, 74; Lepistö 2010, 61). Vaikutuksia koulun suhteen havaittiin nuorilla kouluarvosanoissa, koulun arvostamisen puuttumisessa ja koulu-kiusaamisessa sekä kiusatuksi joutumisessa (Lepistö 2010, 61, 69).

6.1.3 Lasten ja nuorten toiminta väkivaltatilanteissa

Tutkimusten mukaan yhteistä lasten lähisuhdeväkivaltakokemukselle tuntui olevan kokemus kyvyttömyydestä vaikuttaa väkivaltaisiin tapahtumiin (Arvola 2003, 69; Tyrkäs 2008, 38; Tapio 2012, 43;). Lähisuhdeväkivallan ja sen uhkan koettiin aiheuttavan lamaantumista (Tyrkäs 2008, 30; Tapio 2012, 40). Lamaantuminen koettiin Tapion (2012, 40) mukaan esteenä avun hakemiselle sekä perheestä irtautumiselle. Tyrkäksen (2008, 30) mukaan koko perheen lamaantuminen esti muuta perhettä auttamasta väkivallan varsinaista kohdetta. Väkivaltatilanteissa koettiin avuttomuuden tunnetta (Pitkäkangas-Laitila & Räisälä 1999, 37; Tapio 2012, 44). Tapion (2012, 44) mukaan avuttomuutta sekä turvattomuutta aiheutti lasten kyvyttömyys ratkaista väkivaltatilanteita tai rakentaa toimintasuunnitelmia niiden varalle. Myös voimattomuuden tunteella kuvattiin kokemuksia lähisuhdeväkivallasta (Tapio 2012, 43; Arvola 2003, 69). Arvolan (2003, 69) mukaan kyvyttömyys vaikuttaa elämänsä tapahtumiin aiheutti heikkoa itsetuntoa. Arvola (2003, 79) kuvasi myös mahdollisuutta vaikuttaa tapahtumiin turhana voimien kuluttajana ja väkivallan loppumattomuuden hyväksymistä keinona käsitellä asiaa.

Tutkimusten mukaan yleistä oli, että lapset pyrkivät ennakoimaan väkivaltaisia tapahtumia (Leskinen 1982, 75; Tapio 2012, 40; Arvola 2003, 60; Kiuru 2003, 29; Tyrkäs 2008, 40). Lapset tarkkailivat perhettään ja ympäristöään hakien merkkejä perheen-

jäsenten käyttäytymisestä ja ilmapiirin kiristymisestä (Arvola 2003, 60; Leskinen 1982, 75; Tapio 2012, 40; Kiuru 2003, 29). Tapion (2012, 61) mukaan perheenjäsenten tarkkailu säilyi tapana myös aikuisuudessa omassa perheessä. Jatkuva varuillaan olo leimasi lasten kokemuksia kotona tapahtuvasta väkivallasta (Tyrkäs 2008, 40; Kiuru 2003, 29). Lepistön (2010, 71) mukaan nuoret kokivat jatkuvan epävarmuuden tunteen kanssa elämisen perheväkivaltana.

Tutkimuksissa ilmeni lasten pyrkimys ennaltaehkäistä väkivaltatilanteita perheessään (Tyrkäs 2008, 41; Arvola 2003, 70; Tapio 2012, 41). Lapset pyrkivät olemaan näkyttömiä, hiljaa ja ärsyttämättä, jotta riitatilanteilta vältyttäisiin (Tyrkäs 2008, 40 – 41; Arvola 2003, 70). Tapio (2012, 41) kuvasi uhkaavan vanhemman tahtoon mukautumista muuttamalla perheen ja sen jäsenten toimintatapoja. Väkivaltaa pyrittiin ehkäisemään myös pyrkimällä pitämään yllä rauhallista ilmapiiriä perheessä (Arvola 2003, 70; Tapio 2012, 61 – 62; Tyrkäs 2008, 41). Rauhaa pyrittiin ylläpitämään mm. luomalla positiivista ilmapiiriä perheessä (Tapio 2012, 61 – 62). Rauhan ylläpitämiseen voidaan liittää myös lähisuhdeväkivaltaa todistaneille lapsille tyypillinen kilttinä oleminen (Tyrkäs 2008, 41).

Tutkimusten mukaan lasten ja nuorten toiminnalle väkivaltatilanteissa vaikutti olevan yleistä väkivaltatilanteista vetäytyminen (Lepistö 2010, 72; Seppänen 1999, 74; Leskinen 1982, 75; Vikman 2009, 156; Kiuru 2003, 28). Riitatilanteista poistuminen ei kuitenkaan tarkoittanut sitä, etteivätkö lapset olisi olleet tietoisia riitojen tapahtumista (Seppänen 1999, 74; Leskinen 1982, 74). Toisaalta Seppäsen (1999, 74) mukaan kaikki lapset eivät olleet tietoisia vanhempiensa riidan aiheista ja saattoivat poistua tilanteista, koska eivät halunneetkaan tietää niistä. Pelko saattoi ajaa lapset piiloutumaan väkivaltatilanteessa (Kiuru 2003, 28; Vikman 2009, 156). Pysyttelemistä pois kotoa kuvattiin Lepistön (2010, 72) ja Tyrkäksen (2008, 41) tutkimuksissa. Vikmanin (2009, 156) mukaan väkivallan tekijää saatettiin vältellä jopa kodin ulkopuolella.

Väkivallan välttelemisen lisäksi tutkimuksissa kuvattiin lasten monenlaista toimintaa väkivaltatilanteissa. Tutkimuksissa kuvattiin lasten väliin menemistä akuuteissa väkivaltatilanteissa (Leskinen 1982, 75; Tapio 2012, 63; Arvola 2003, 72; Kiuru 2003, 28). Leskinen (1982, 75) ja Tapio (2012, 63) nimesivät lapsille jopa väliin menijän roolin väkivaltatilanteissa. Väkivaltatilanteisiin väliin meneminen ja tekijän vastustaminen joko suusanallisesti tai fyysisesti estäen lisääntyi iän myötä (Tapio 2012, 52;

Lepistö 2010, 73; Arvola 2003, 70). Vanhempien riidan väliin meneminen saattoi aiheuttaa lapsen itsensä vaaraan (Arvola 2003, 72). Väkivaltatilanteisiin osallistuttiin myös puolustamalla ja tukemalla väkivallan kohdetta (Arvola 2003, 71 – 72; Tyrkäs 2008, 39). Riitoihin saatettiin osallistua myös sivustaseuraajina (Arvola 2003, 72). Sisaruksista ja perheestä huolehtiminen saattoi jäädä lasten vastuulle vanhempien ollessa kykenemättömiä siihen (Arvola 2003, 72; Tapio 2012, 63).

6.1.4 Lasten ja nuorten kokemuksista selviytymistä edistävät ja estävät tekijät

Joidenkin tutkimusten mukaan lapset ja nuoret kertoivat mielellään ja avoimesti väkivaltaisista kokemuksistaan (Leskinen 1982, 74; Lepistö 2010, 73; Vikman 2009, 85). Jotkut lapset puhuivat myös tovereidensa kanssa perheensä tapahtumista (Leskinen 1982, 76). Avoimuus avun hakemisen suhteen koettiin tärkeänä selviytymisen kannalta (Lepistö 2010, 72 ja 74; Tapio 2012, 59). Toisaalta asioiden salaaminen vaikutti olevan ominaista lähisuhdeväkivaltaa todistaneille lapsille ja nuorille (Lepistö 2010, 70; Tyrkäs 2008, 41; Arvola 2003, 73; Tapio 2012, 40). Salailulla saatettiin suojella äidin uskottavuuden säilymistä (Arvola 2003, 73). Sisarusten välistä väkivaltaa todistaneille nuorille asioiden itsellään pitäminen oli myös yksi selviytymiskeino (Lepistö 2010, 70).

Ihmissuhteiden tuki liitettiin selviytymisen kokemuksiin (Lepistö 2010, 72; Leskinen 1982, 76). Perheen ja sukulaisten tuki koettiin Lepistön (2010, 72) mukaan tärkeimmäksi. Myös ammattihenkilöiden, kuten kouluterveydenhoitajan, terapeutin, naapureiden, uskonyhteisöjen, opettajien, turvatalojen ja vertaisryhmien tukea arvostettiin (Lepistö 2010, 72). Usko selviytymisen tukena tuli esiin myös Tapion (2012, 59) tutkimuksessa.

Henkilökohtaisen uskon lisäksi löytyi muitakin itsestä lähteviä selviytymistä edistäviä tekijöitä (Lepistö 2010, 68 – 73; Tapio 2012, 59). Itsenäisyys, omillaan pärjääminen ja omista asioista päättäminen koettiin tärkeänä selviytymisen kannalta (Lepistö 2010, 68 ja 72; Tapio 2012, 59). Sinnikkyys, periksi antamattomuus ja vastoinkäymisten voittaminen auttoivat Lepistön (2010, 73) mukaan jaksamisessa. Onnistumisen tunteet omien taitojen vahvistamisen, luovuuden ja mielekkään tekemisen kautta koettiin tärkeänä jaksamisen kannalta (Lepistö 2010, 73; Tapio 2012, 59). Ahdistusta lievittävä mielekäs tekeminen saattoi liittyä esim. musiikkiin, liikuntaan, piirtämiseen tai lukemiseen. Myönteiset ajatukset, kuten tulevaisuuteen suuntaaminen, suunnitelmien te-

keminen, huumori, toivo ja mielikuvitus koettiin selviytymistä tukevinä. (Lepistö 2010, 73.) Lepistön mukaan tuottamattomat selviytymiskeinot olivat yleisiä lähisuhteiden väkivaltaa todistaneille nuorille, oli kyse sitten väkivallan todistamisesta vanhempien, sisarusten tai sisarusten ja vanhempien välillä. Tuottamattomiksi selviytymiskeinoiksi Lepistö luetteli pärjäämättömyyden kokemisen, murehtimisen, tunteen huojentamisen, itsellään asioiden pitämisen, itsesyytökset ja välittämättä jättämisen. (Lepistö 2010, 70.) Selviytymisen esteenä olivat erilaiset voimavaroja verottavat seikat, kuten esim. useat muutot ja väkivallan kanssa elämään tottuminen (Lepistö 2010, 72 – 73).

Tutkimuksista ilmeni, että väkivallan läsnäolo ja sen seuraukset ulottuvat aikuisuuteen saakka (Tapio 2012, 42 ja 60; Arvola 2003, 69). Tapion (2012, 42) mukaan väkivalta- kokemuksiin liittyvät ajatukset ja tunnetilat säilyivät vahvana mielessä aikuisuudessa. Arvola (2003, 69 ja 73) puolestaan kuvasi väkivallan konkreettista, vahvaa asemaa lasten elämässä kotoa pois muuton jälkeenkin siten, että lapset toimivat edelleen väkivallan kohteena olevan äitinsä tukijoina, kuuntelijoina, puolustajina ja eroon kannustajina.

6.2 Haastattelumenetelmät, joiden avulla lapsilta on saatu tietoa heidän lähisuhteissaan todistamastaan väkivallasta

Toisen tutkimuskysymyksen abstrahointi toteutettiin samalla tavalla, kuin ensimmäisen yhdistämällä pelkistetyt ilmaisut alakategorioiksi ja sen jälkeen yhdistämällä edelleen alakategoriat yläkategorioiksi (ks. liite 5). Yläkategorioiden perusteella muodostuivat alaotsikot.

6.2.1 Lasten kerrontaan vaikuttavat seikat

Vuorovaikutuksen merkityksellisyys lasten kertomisen kannalta tuli esiin tutkimuksissa (Eskonen 2005, 60 – 61; Vikman 2009, 180 - 183; Seppänen 1999, 51 ja 53; Ikonen 1996, 44). Eskosen (2005, 60) mukaan vuorovaikutustilanne vaikuttaa sekä lapsen kertomiseen, että kertomatta jättämiseen. Vikmanin (2009, 180) mukaan vuorovaikutustilanteen mielekkyys ja merkityksellisyys vaikuttivat lasten kerrontaan. Lasten kerronnan kannalta on merkityksellistä, onko haastattelutilanteessa vain lapsi ja haastattelija vai onko kyseessä ryhmähaastattelu, johon osallistuu useita lapsia (Vikman 2009, 182). Haastatteluryhmän koko sekä ryhmän jäsenten tutustuminen toisiinsa vaikuttivat lasten mahdollisuuksiin osallistua keskusteluun (Seppänen 1999, 53). Eskosen (2005,

60) mukaan myös ryhmän jäsenten toiminta vaikuttaa väkivallasta kertomiseen. Ikonen (1996, 44) toi tutkimuksessaan esiin yhteisesti sovittujen pelisääntöjen tarpeellisuuden haastattelutilanteissa. Vikmanin (2009, 183) mukaan erityisen tärkeää lasten kerronnan kannalta oli kertomuksen hyväksyminen sellaisenaan sekä lasten kerronnan tukeminen. Haastateltavan persoonallisuudella oli myös vaikutusta haastattelun kulkuun (Vikman 2009, 179; Ikonen 1996, 44). Lasten yksilöllisyys oma-aloitteisen kertomisen suhteen, puheliaisuus, keskittymiskyky, mielentila, ikä ja kehitystaso vaikuttivat haastattelujen sujumiseen (Vikman 2009; 179, 182.) Haastattelijalta lasten kuuleminen vaati herkkyyttä ja kärsivällisyyttä, sillä lapsille on tyypillistä kertoa lyhyitä kertomuksia ja sijoittaa pieniä viitteitä kertomuksiensa väliin (Vikman 2009, 180 – 181).

Haastattelutilanteiden rauhallisuus oli tutkimusten mukaan tärkeä osatekijä haastattelun sujumisen kannalta (Seppänen 1999, 51; Vikman 2009, 81; Ikonen 1996, 51 – 53). Kiireettömyyden tuntu, riittävä aika ja mahdollisuus tehdä ja vastata rauhassa olivat merkityksellisiä asioita lapsen haastattelun sujumisen kannalta (Vikman 2009, 81; Ikonen 1996, 51 – 53).

Seppänen (1999, 51) kuvasi tutkimuksessaan haastattelupaikan valintaa. Hän valitsi paikan, joka oli lapsille tarpeeksi tuttu, neutraali ja ärsykeiltä suljettu. Eskosen (2005, 60) mukaan jo fyysinen saapuminen paikkaan, jossa on lupa puhua, saattoi helpottaa väkivaltakokemuksista puhumista.

Haastattelijan ja haastateltavien yhdessä vietetyn aikamäärän merkitys nousi esiin tutkimuksissa. Luottamuksellisen ilmapiirin syntyminen oli haastattelujen sujumisen kannalta tärkeää. (Seppänen 1999, 72; Vikman 2009, 60 ja 180; Ikonen 49, 85.) Seppänen (1999, 72) mukaan vei aikaan ennen kuin lapset kertoivat kokemuksistaan, jotkut lapset jopa kielsivät alkuun riidat perheessään, mutta yhdessä vietetty aika ja yhteiset leikit saivat lapset avautumaan. Tutkimuksissa kuvattiin haastattelijan osallistumista lapsen tekemisiin (Seppänen 1999, 72; Ikonen 1996, 51; Vikman 2009, 61). Seppänen (1999, 51) ja Ikonen (1996, 50 - 51) kokivat tärkeäksi haastattelijan asettumisen fyysisesti lapsen tasolle. Ikonen kertoi asettumisesta lattialle piirtämään ja leikkimään lasten kanssa. Vikman (2009, 61) koki tärkeäksi osallistua lasten tekemisiin myös haastattelutilanteiden ulkopuolella.

6.2.2 Menetelmät lasten haastatteluissa

Haastattelutilanteita leimasi tutkimusten mukaan haastattelijan ja haastateltavan vastavuoroinen osallistuminen kerrontaan (Seppänen 1999, 53; Vikman 2009, 112; Pitkäkangas-Laitila & Räisälä 1999, 23 – 24). Tutkimuksissa kuvattiin yhteisen kertomuksen tekemistä (Seppänen 1999, 54; Vikman 2009, 60, 112). Pitkäkangas-Laitilan & Räisälän (1999, 23 – 24) tutkimuksessa kuvattiin lasten haastattelemista nukketeatterin keinoin. Kyseisessä tutkimuksessa lapset kommentoivat spontaanisti ohjaajien esiintystä ja halusivat itse osallistua esityksiin nimeämällä ja liikuttamalla nukkeja sekä rakentamalla tarinoita. Vikman (2009, 60 ja 112) kuvasi haastatteluryhmän ohjaajat kertomusten ohjaajina ja tuottajina, jotka myös osallistuivat lasten kerrontaan. Ikonen (1996, 56) tutkimuksessa vastavuoroisuuteen liittyi haastateltavan ja haastattelijan roolien epäselkeys haastattelutilanteissa, lapset esittivät vastavuoroisesti kysymyksiä haastattelijalle.

Tutkimuksissa kuvattiin saman aiheen käsittelyä yhä uudelleen (Seppänen 1999, 59; Vikman 2009, 60; Ikonen 1996, 52). Vikmanin (2009, 60) ja Ikonen (1996, 52) mukaan oli tärkeää, että lapsilla oli mahdollisuus palata aiemmin käsiteltyihin aiheisiin. Toisaalta Seppänen (1999, 59) toi esiin, että saman aiheen käsittely jokaisella tapauksella pitkästytti välillä lapsia.

Eskonen (2005, 61) mainitsi tutkimuksessaan lapsille ominaisesta tavasta käsitellä väkivaltaisia aiheita mielikuvituksen avulla. Vikmanin tutkimuksessa lapset kertoivat vaikeista tapahtumista piirtämisen, kirjoittamisen, leikin, tanssin ja pehmolelun avulla. Vikman käytti lasten haastattelun apuna myös ”vahvuuskortteja”, joista lapset valitsivat ominaisuuksia, joita he kokivat itsellään olevan ja joista he tunsivat olevan apua perheen kriisitilanteissa. (Vikman 2009, 142 ja 179.)

Piirtäminen vaikutti olevan tutkimusten mukaan yleinen keino haastatella lapsia, lapset kertoivat väkivallasta piirtämisen avulla (Seppänen 1999, 51; Pitkäkangas-Laitila ja Räisälä 1999, 25; Vikman 2009, 142, Ikonen 1996, 60). Ikonen kertoi antaneensa jokaisen haastattelun alussa lapselle piirrostehtävän. Lasten kanssa piirtäminen toimi myös kyselypohjana haastattelijalle. (Ikonen 1996, 48 - 60.)

Eskonen (2005, 61) ja Pitkäkangas-Laitila ja Räisälä (1999, 22) kertoivat nukketeatterista väkivallasta kertomisen keinona. Pitkäkangas-Laitilan ja Räisälän tutkimuksessa

kerrottiin nukketeatterin valikoituneen väkivallan käsittelyn keinoksi lasten alettua spontaanisti leikkiä nukeilla. Nukketeatterissa kehiteltiin erilaisia satuja ja tarinoita, joiden aiheet oli otettu lasten omasta elämästä ja lapset samaistuivat nukketeatterin hahmoihin. Nukketeatterin aiheista keskusteltiin ja piirrettiin esitysten jälkeen. (Pitkäkangas- Laitila & Räisälä 1999, 22- 24).

Seppänen kertoi tutkimuksessaan lasten motivoinnista kertomaan vihasta sadun tai kirjan avulla, jonka aiheena on viha tai väkivalta. Tietyn ikäiset lapset keskittyivät mielellään kuuntelemaan satua, ja satu motivoi lapsia kertomaan aiheesta, josta heidän muuten oli vaikea kertoa. Sadun opetuksesta keskusteltiin sadun lukemisen jälkeen. (Seppänen 1999, 52 ja 59).

Lasten mielipiteiden kuulemisen ja valinnan vapauden tärkeys haastatteluissa nostettiin esiin tutkimuksissa (Ikonen 1996, 45; Vikman 2009, 180; Pitkäkangas-Laitila & Räisänen 1999, 22). Vikmanin (2009, 180) mukaan lasten oli oltava valmiita asioiden esille ottamiseen, sillä liiallinen ohjaus oli esteenä lasten uskallukselle kertoa asioista. Pitkäkangas-Laitila ja Räisälä (1999, 22) sekä Ikonen (1996, 45) kuvasivat alunperin valitusta haastattelurungosta irrottautumista johtuen sen sopimattomuudesta haastateltaville.

Tutkimuksissa kuvattiin teemahaastattelua, joissa haastattelijat valitsivat käsiteltävät aiheet, lasten haastattelun menetelmänä (Seppänen 1999, 48; Vikman 2008, 86; Ikonen 1996, 44). Ikonen (1996, 44 – 45) tutkimuksessa tuli kyseeseen puolistrukturoidusta haastattelurungosta luopuminen muutoin kuin suunniteltujen aiheiden osalta. Myös syvähaastattelua kuvattiin lasten haastattelun menetelmänä sekä lasten havainnointia sekä haastattelutilanteissa, että haastattelujen ulkopuolella. Esiin tuli myös tarve esittää lisäkysymyksiä ja ohjaavia kommentteja haastattelun etenemiseksi. (Vikman 2009, 60 – 63.)

Ikonen (1996, 46) kertoi käyttäneensä haastatteluissa apuna lasten mielikuvitusta esittämällä haastatelluille projektiivisiä neuvokysymyksiä. Neuvokysymyksissä Ikonen kertoi haastateltaville tilanteista, joissa pieni lapsi ei tiennyt, miten toimia, ja pyysi haastateltavia antamaan neuvoja tarinan lapselle. Lasten keskittyminen riitti kolmeen neuvokysymykseen, mutta neljäs oli jo liikaa. Ikonen (1996, 45) kuvasi lasten haastattelua vaikeuttavaksi tekijäksi sen, että lapset sivuuttivat vaikeita kysymyksiä.

6.3 Tulosten yhteenveto

Tulosten perusteella on huomattava, että lähisuhdeväkivallan todistaminen vaikuttaa lasten ja nuorten tunteisiin monella tapaa. Yhtenä päällimmäisistä tunteista väkivaltakokemuksiin liittyen oli selkeästi pelko (Leskinen 1982, 74; Pitkäkangas-Laitila & Räisälä 1999, 37; Vikman 2009, 156; Tyrkäs 2008, 39; Tapio 2012, 63; Arvola 2003, 62). Erittäin yleinen tunne väkivaltakokemuksiin oli tulosten perusteella myös viha (Pitkäkangas-Laitila & Räisälä 1999, 37; Vikman 2009, 156 ja 182; Arvola 2003, 71; Severinsson 2010, 18, Lepistö 2010, 74). Lisäksi syyllisyyden tunteet toistuivat tutkimustuloksissa (Lepistö 2010, 70; Arvola 2003, 70, 72 ja 81; Vikman 2009, 182; Pitkäkangas-Laitila & Räisälä 1999, 37; Lepistö 2010, 74). Myös häpeän tunteita kuvattiin kokemuksiin liittyen (Lepistö 2010, 74; Tyrkäs 2008, 40; Tapio 2012, 40). Tulosten mukaan yleistä väkivaltaa lähisuhteissaan todistaneille lapsille ja nuorille oli toisaalta myös se, että kokemuksiin liittyvät tunteet kätkettiin (Lepistö 2010, 70, 73 – 74; Vikman 2009, 156; Tyrkäs 2008, 40; Tapio 2012, 57 ja 63).

Tulosten perusteella lähisuhdeväkivallan todistamisella näytti olevan negatiivinen vaikutus lapsen ihmissuhteisiin. Negatiivisia vaikutuksia oli havaittavissa perheen sisäisissä suhteissa (Lepistö 2010, 61; Leskinen 1982, 74; Severinsson 2010, 17). Vanhempien välistä väkivaltaa todistaneiden lasten kokemuksiin liittyi ristiriitaisia tunteita toisaalta äitiä kohtaan, joka nähtiin toisaalta vahvana selviytyjänä ja toisaalta taas heikkona alistujana (Severinsson 2010, 17 – 18 ja 21; Arvola 2003, 80). Negatiivisia vaikutuksia kuvattiin myös perheen ulkopuolisiin suhteisiin (Leskinen 1982, 76; Lepistö 2010, 61).

Kokemus kyvyttömyydestä vaikuttaa väkivaltaisiin tapahtumiin, vaikutti tulosten perusteella olevan tyypillistä lähisuhdeväkivaltaa todistaville lapsille (Arvola 2003, 69; Tyrkäs 2008, 38; Tapio 2012, 43). Tutkimuksissa kuvattiin kuitenkin lasten monenlaisia tapoja osallistua ja pyrkiä vaikuttamaan tapahtumiin. Hyvin yleistä tulosten mukaan oli se, että lapset ennakoivat väkivaltaisia tapahtumia (Leskinen 1982, 75; Tapio 2012, 40; Arvola 2003, 60; Kiuru 2003, 29; Tyrkäs 2008, 40). Perheenjäseniä ja ilmapiiirin kiristymistä tarkkailtiin (Arvola 2003, 60; Leskinen 1982, 75; Tapio 2012, 40; Kiuru 2003, 29). Lapset pyrkivät toiminnallaan myös ehkäisemään väkivaltaisia tapahtumia (Tyrkäs 2008, 41; Arvola 2003, 70; Tapio 2012, 41). Väkivaltatilanteissa toimimista tarkasteltaessa lapsille ja nuorille vaikutti tulosten mukaan olevan tyypillis-

tä tilanteista vetäytyminen (Lepistö 2010, 72; Seppänen 1999, 74; Leskinen 1982, 75; Vikman 2009, 156; Kiuru 2003, 28). Toisaalta yhtä tyypillistä vaikutti olevan tilanteisiin väliin meneminen Leskinen 1982, 75; Tapio 2012, 63; Arvola 2003, 72; Kiuru 2003, 28). Leskinen (1982, 75).

Väkivaltakokemuksista selviytymiseen liittyvät kokemukset jäivät tulosten osalta melko vähäisiksi. Esiin nousi kuitenkin kokemus avun hakemisen tärkeydestä (Lepistö 2010, 72 ja 74; Tapio 2012, 59). Myös ihmissuhteiden tuki koettiin selviytymisen kannalta oleelliseksi (Lepistö 2010, 72; Leskinen 1982, 76). Itsenäisyyden ja omillaan toimeen tulemisen kuvattiin tukevan selviytymistä (Lepistö 2010, 68 ja 72; Tapio 2012, 59). Lisäksi omien taitojen vahvistaminen ja onnistumisen tunteet koettiin selviytymistä tukevinä (Lepistö 2010, 73; Tapio 2012, 59).

Tulosten mukaan lapset kertoivat väkivaltakokemuksistaan avoimesti (Leskinen 1982, 74; Lepistö 2010, 73; Vikman 2009, 85). Kuitenkin myös väkivaltaisten tapahtumien salaaminen ilmeni tuloksissa tyypillisenä (Lepistö 2010, 70; Tyrkäs 2008, 41; Arvola 2003, 73; Tapio 2012, 40).

Lasten haastattelutilanteiden suhteen tuloksissa korostettiin vuorovaikutussuhteiden merkitystä haastattelun sujumiselle (Eskonen 2005, 60 – 61; Vikman 2009, 180 - 183; Seppänen 1999, 51 ja 53; Ikonen 1996, 44). Myös haastattelutilanteiden rauhallisuus koettiin tärkeäksi (Seppänen 1999, 51; Vikman 2009, 81; Ikonen 1996, 51 – 53). Lisäksi lasten ja haastattelijan yhdessä viettämän ajan ja luottamuksellisen ilmapiirin merkitys nousivat esiin tärkeinä seikkoina (Seppänen 1999, 72; Vikman 2009, 60 ja 180; Ikonen 49 ja 85.) Tulosten mukaan oli tärkeää, että haastattelijalla osallistui lasten toimintaan (Seppänen 1999, 72; Ikonen 1996, 51; Vikman 2009, 61).

Tulosten mukaan lapsia haastateltaessa oli tyypillistä lasten ja haastattelijan vastavuoroinen osallistuminen kerrontaan (Seppänen 1999, 53; Vikman 2009, 112; Pitkäkangas-Laitila & Räisälä 1999, 23 – 24). Haastattelutilanteille ominaisena kuvattiin myös saman asian käsittelemistä yhä uudelleen haastattelukerrasta toiseen (Seppänen 1999, 59; Vikman 2009, 60; Ikonen 1996, 52). Piirtäminen oli tulosten mukaan yleisesti käytetty haastattelukeino lapsia haastateltaessa (Seppänen 1999, 51; Pitkäkangas-Laitila & Räisälä 1999, 25; Vikman 2009, 142; Ikonen 1996, 60). Lasten mielipiteiden kuuleminen ja valinnanvapaus haastattelun kulun suhteen esiintyi tuloksissa tärkeänä huomioitavana seikkana haastattelujen sujumisen kannalta (Ikonen 1996, 45; Vikman

2009, 180; Pitkäkangas-Laitila & Räisänen 1999, 22). Tulosten mukaan tyypillistä lasten haastattelutilanteissa oli se, että haastattelijalla oli valinnut haastatteluissa käsiteltävän teeman (Seppänen 1999, 48; Vikman 2008, 86; Ikonen 1996, 44).

7 POHDINTA

7.1 Tulosten tarkastelu

Tämän tutkimuksen tulokset on koottu kolmentoista alkuperäistutkimuksen perusteella. Kaikki alkuperäistutkimukset käsittelevät lähisuhdeväkivaltaa lapsuuden tai nuoruuden näkökulmasta. Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä etsittiin vastauksia siihen, miten lähisuhdeväkivallan kokeminen koetaan lapsuudessa ja mitkä tekijät vaikuttavat kokemuksista selviytymiseen. Toisessa tutkimuskysymyksessä puolestaan haluttiin selvittää miten lasten kokemuksista on saatu tietoa heitä haastatteleamalla.

Tulosten mukaan monenlaiset tunteet liittyvät lasten ja nuorten kokemuksiin heidän lähisuhteissaan todistamastaan väkivallasta. Päälimmäisinä tunteina nousevat esiin pelon, vihan ja syyllisyyden tunteet. Lapsille ja nuorille vaikuttaisi kuitenkin olevan tyypillistä myös näiden tunteiden kätkeyminen.

Pelon tunne nousi hyvin vahvasti esiin tuloksissa elämää hallitsevana tekijänä. Pelkoa koetaan väkivallan kohteen ja muiden perheenjäsenten puolesta (Leskinen 1982, 74; Pitkäkangas-Laitila & Räisälä 1999, 37; Vikman 2009, 156; Tyrkäs 2008, 39; Tapio 2012, 63; Arvola 2003, 62). Huolta koetaan koko perheen tulevaisuudesta (Vikman 2009, 156; Leskinen 1982, 74 ja 182). Väkivaltatilanteet vaikuttavat lapsista niin lopullisilta, että tunneskaala käsittää myös kuolemanpelon väkivallan kohteen puolesta (Severinsson 2010, 20; Kiuru 2003, 28). Lisäksi pelkoa aiheutti oman toiminnan mahdolliset vakavat seuraukset esimerkiksi väliinmenotilanteissa (Kiuru 2003, 29; Tapio 2012, 52). Vihan tunteet nousivat myös selkeästi esiin tuloksissa (Pitkäkangas-Laitila & Räisälä 1999, 37; Vikman 2009, 156 ja 182; Arvola 2003, 71; Severinsson 2010, 18; Lepistö 2010, 74). Vihan tunteita koettiin paitsi väkivallan tekijää, niin myös väkivallan kohteena ollutta äitiä kohtaan perustuen tämän antamaan esimerkkiin naisen alisteisesta asemasta suhteessa mieheen (Severinsson 2010, 18 ja 20). Syyllisyyden tunteet olivat tulosten perusteella yleisiä tuntemuksia (Lepistö 2010, 70; Arvola 2003, 70, 72 ja 81; Vikman 2009, 182; Pitkäkangas-Laitila & Räisälä 1999, 37; Lepistö 2010, 74). Syyllisyyttä koettiin toisaalta kykenemättömyydestä puolustaa väkivallan kohdet-

ta. Toisaalta syyllisyyden tunteita herättävät myös lasten kokemukset itsestä riidan aiheuttajana (Arvola 2003, 70 - 72 ja 81.) Syyllisyyttä koettiin myös lisähuolten aiheuttamisesta vanhemmille (Vikman 2009, 182; Arvola 2003, 72).

Alkuteorian kirjallisuudessa on kuvattu samansuuntaisia tuntemuksia liittyen kokemuksiin lähisuhdeväkivallan todistamisesta. Kirjallisuudessa Huhtalon (2003, 21) mukaan väkivallan sivustaseuraaminen aiheuttaa lapsille ahdistuksen, pelon, syyllisyyden ja vihan tunteita. Koetun vihan tunteen suhteen tulokset olivat alkuteorian kanssa samansuuntaisia kohdistuen sekä väkivallan tekijään, että kohteeseen (Oranen 2001, 51). Alkuteorian mukaan naisen alistainen suhde väkivaltaiseen mieheen on kirjallisuuden mukaan jossain määrin perinnöllistä. Kirjallisuudessa Orasen (2001, 54) mukaan äidin väkivaltaisen kohtelun todistaminen lapsuudessa saattaa etenkin tyttöihin vaikuttaa niin, että he kokevat naisten jollakin tapaa ansaitsevan väkivaltaista kohtelua, eivätkä näin ollen osaa itsekään puolustautua siltä. Kirjallisuudessa kuvailtiin tulosten kanssa samansuuntaisesti syyllisyyden tunteiden johtuvan epäonnistumisesta suojella perheenjäseniä väkivallalta (Huhtalo ym. 2003, 101).

Väkivaltakokemuksiin liittyvä tunteiden kätkeyminen vaikuttaa tulosten perusteella olevan ominaista lapsille ja nuorille (Lepistö 2010, 70, 73 – 74; Vikman 2009, 156; Tyrkäs 2008, 40; Tapio 2012, 57 ja 63). Tulosten mukaan selviytymiskeinoksi saattaa muodostua välinpitämättömyys (Lepistö 2010, 70; Tapio 2012, 63). Alkuteoriassa kuvataan niin sanottua rasitteista suhdetta tuntemiseen. Väkivaltaisessa ympäristössä tunteita näytetään ylitsevuotavasti, joka saattaa vaikuttaa lapseen niin, että tämä lukitsee tunteensa ja ikään kuin tuntee itsensä tunteettomaksi (Paavilainen & Pösö 2003, 69).

Tuloksissa tuli selkeästi esiin lasten kokemus kyvyttömyydestä vaikuttaa väkivallan läsnäoloon perheessä (Arvola 2003, 69; Tyrkäs 2008, 38; Tapio 2012, 43). Väkivaltatilanteissa koetaan avuttomuutta (Pitkäkangas-Laitila & Räsälä 1999, 37; Tapio 2012, 44). Myös voimattomuuden tunteet liittyvät väkivaltatilanteisiin (Tapio 2012, 43; Arvola 2003, 69). Väkivaltaisia tapahtumia pyritään kuitenkin ennakoimaan (Leskinen 1982, 75; Tapio 2012, 40; Arvola 2003, 60; Kiuru 2003, 29; Tyrkäs 2008, 40). Ennakointi tarkoittaa perheen jäsenten tarkkailua, merkkien hakemista ja ilmapiirin kiristymisen havainnointia (Arvola 2003, 60; Leskinen 1982, 75; Tapio 2012, 40; Kiuru 2003, 29). Tuloksissa ilmeni myös, että lapset pyrkivät ennaltaehkäisemään väkival-

taisia tapahtumia perheessään (Tyrkäs 2008, 41; Arvola 2003, 70; Tapio 2012, 41). Väkivaltaa pyritään ehkäisemään olemalla ”näkyttömiä”, hiljaa ja ärsyttämättä (Tyrkäs 2008, 40 – 41; Arvola 2003, 70). Alkuteoriassa Huhtalo (2003, 21) kuvailee myös väkivaltatilanteiden sivusta seuraamisen aiheuttavan lapsille avuttomuuden ja passiivisuuden kokemuksia. Kirjallisuudessa kuvataan myös lasten muuttumista näkyttömiä vanhemmille. Vanhemmat saattavat kuvitella, että lapset eivät ole tietoisia riitatilanteista, vaikka kirjallisuuden mukaan tutkimustulokset osoittavat päinvastoin lasten olevan riidoista tietoisia, vaikkeivät olisikaan olleet tapahtumapaikalla riidan aikana. (Lehtonen & Perttu 1999, 99 – 100.) Tämän tutkimuksen tuloksista ilmeni kuitenkin myös lasten oma pyrkimys olla näkyttömiä ja ärsyttämättä. Myös kirjallisuudessa kuvataan lasten pyrkimystä ennakoida väkivallan merkkejä. Kirjallisuuden mukaan se, että väkivalta on jollain tapaa ennakoitavaa, luo kuvan tilanteen jonkinlaisesta hallittavuudesta. Ennakoimaton ja yllättävä väkivalta on kirjallisuuden mukaan seurauksiltaan traumatisoivampaa. (Oranen 2001, 49.)

Tulosten perusteella lasten ja nuorten toiminnalle väkivaltatilanteissa vaikuttaa olevan hyvin tyypillistä halu poistua paikalta (Lepistö 2010, 72; Seppänen 1999, 74; Leskinen 1982, 75; Vikman 2009, 156; Kiuru 2003, 28). Kuten edellä on mainittu, kirjallisuudesta kävi ilmi, että tutkimukset osoittavat lasten olevan tietoisia riidoista, vaikka mieluusti välttävätkin läsnäoloa riitatilanteissa. Tuloksissa esiintyi myös viitteitä lasten tietoisuudesta väkivaltatilanteiden tapahtumista, vaikka he olisivatkin poistuneet paikalta (Seppänen 1999, 74; Leskinen 1982, 74). Riidoista vetäytymisen lisäksi lapsille ja nuorille on tulosten perusteella yleistä ottaa aktiivinen rooli väkivaltatilanteissa menemällä vanhempien riitojen väliin (Leskinen 1982, 75; Tapio 2012, 63; Arvola 2003, 72; Kiuru 2003, 28). Väkivaltatilanteisiin väliin meneminen näytti lisääntyvän tulosten mukaan iän myötä (Tapio 2012, 52; Lepistö 2010, 73; Arvola 2003, 70). Myös alkuteorian kirjallisuudessa kuvattiin poikien kohdalla puolustavan käyttäytymisen lisääntymistä väkivaltatilanteissa vanhemmiten (Oranen 2001, 56; Weinehallin 1997 mukaan).

Tulosten mukaan lapset kertoivat haastattelutilanteissa avoimesti kokemuksistaan (Leskinen 1982, 74; Lepistö 2010, 73; Vikman 2009, 85). Avoimuus koetaan myös oleelliseksi avun saamisen kannalta (Lepistö 2010, 72 ja 74; Tapio 2012, 59). Toisaalta väkivallan salaaminen vaikuttaa olevan tyypillistä lähisuhdeväkivaltaa todistaneille lapsille ja nuorille (Lepistö 2010, 70; Tyrkäs 2008, 41; Arvola 2003, 73; Tapio 2012,

40). Kirjallisuudessa mainitaan myös salailusta, jonka motivaationa ovat yksin jäämisen pelko, usko vanhempien hyvyyteen sekä ymmärryksen puute sen suhteen, mikä on oikein ja mikä väärin. Toisaalta lojaalisuus vanhempia kohtaan ja se, että vanhemmat ovat kieltäneet puhumasta asioista perheen ulkopuolisille, ovat kirjallisuuden mukaan salailun syynä. (Paavilainen & Pösö 2003, 75 – 77; Koski 1999, 30.)

Selviytymisen suhteen tulokset jäivät valitettavan suppeiksi. Ihmissuhteiden tuen tärkeys selviytymisen kannalta nousi kuitenkin esiin joissakin tuloksissa (Lepistö 2010, 72; Leskinen 1982, 76). Lepistö (2010, 72) kuvaili nuorten selviytymistä tukevista ihmissuhteista tärkeimmiksi perheen ja sukulaiset. Lepistön mukaan myös ammattihenkilöiden tukea arvostetaan. Itsestä lähteviä selviytymistä tukevia ja jaksamisen kannalta tärkeitä seikkoja tulosten mukaan ovat omillaan pärjäämisen kokemukset sekä omien taitojen vahvistaminen mielekkään tekemisen ja luovuuden kautta (Lepistö 2010, 73; Tapio 2012, 59). Kirjallisuudessa avoimuus ja siihen kannustaminen väkivallan kohteena olleen äidin tai jonkun muun lapsen verkostoon kuuluvan henkilön kannalta nousivat esiin selviytymistä tukevina tekijöinä (Oranen 2001, 61 – 62). Perheen sekä ulkopuolisen tuki mainittiin myös kirjallisuudessa selviytymisen kannalta tärkeänä (Dufva 2001, 19).

Lasten haastattelun suhteen tuloksissa nousi tärkeänä seikkana esiin haastattelija ja haastateltavan sekä ryhmähaastatteluissa ryhmän jäsenten välinen vuorovaikutus (Eskonen 2005, 60 – 61; Vikman 2009, 180 - 183; Seppänen 1999, 51, 53; Ikonen 1996, 44). Toinen haastattelujen sujumisen kannalta tuloksissa tärkeäksi nousi haastattelutilanteiden rauhallisuus (Seppänen 1999, 51; Vikman 2009, 81; Ikonen 1996, 51 – 53). Lapselle tulisi tulosten perusteella luoda kokemus siitä, että aiheiden käsittelyyn ja kysymyksiin vastaamiseen on riittävästi aikaa (Vikman 2009, 81; Ikonen 1996, 51 – 53). Tuloksissa erityisen tärkeän roolin haastattelujen sujumisen kannalta sai myös se, että haastattelija osallistuu haastateltavan lapsen toimintaan ja viettää tämän kanssa riittävästi aikaa (Seppänen 1999, 72; Ikonen 1996, 51; Vikman 2009, 60 – 61 ja 180). Riittävään aikaan asioiden käsittelyyn kannalta liittyi tuloksissa esiin tullut saman aiheen käsiteltävän aiheen toistaminen, joka edesauttaa lapsen palaamista jo käsiteltyihin asioihin yhä uudelleen (Seppänen 1999, 59; Vikman 2009, 60; Ikonen 1996, 52). Alkuteoriassa käsitellyssä Psykologia-lehden artikkelissa Eskonen (2005, 147 – 148) kuvaa vuorovaikutukseen liittyen ”kertomistila”-käsitettä. Eskosen mukaan kertominen vaatii tilaa, jonka syntymiseen vaikuttavat omalta osaltaan keskustelun ohjaajat sekä

ryhmän jäsenten välinen vuorovaikutus. Eskosen mukaan lasten haastattelemiseen vaatii taitoa olla läsnä ja välittää lapselle aito kiinnostuksen tunne tämän esittämiä asioita kohtaan.

Tuloksissa ilmeni erilaisia apukeinoja lasten haastatteluun. Haastattelun tukena käytettiin mm. nukketatteria, piirtämistä, sadun avulla kertomista. Yhteistä lasten haastatteluille tulosten perusteella vaikutti olevan lapsen mielikuvituksen hyödyntäminen haastattelutilanteissa. Yhteistä haastatteluille oli tulosten mukaan myös se, että haastattelijat olivat valinneet käsiteltävän teeman (Seppänen 1999, 48; Vikman 2008, 86; Ikonen 1996, 44). Tärkeäksi tuloksissa nousi lasten mahdollisuus vaikuttaa haastattelujen kulkuun (Ikonen 1996, 45; Vikman 2009, 180; Pitkäkangas-Laitila & Räisänen 1999, 22). Alkuteorian kirjallisuudessa luovuuteen perustuvia menetelmiä kuvattiin myös käyviksi lapsia haastateltaessa (Oranen 2001, 128). Kirjallisuudessa Eskonen (2004, 6) korosti myös lasten tapaa käyttää sekoittaa mielikuvitusta kerrontaansa.

Kirjallisuudessa Oranen (2009, 49) korosti, että lapsi jonka lähisuhteissa esiintyy väkivaltaa, on tilanteessa aina aktiivinen kokija, eikä passiivinen sivustaseuraaja. Tämän tutkimuksen tuloksista on pääteltävissä samaa. Tulosten perusteella lähisuhteissa todistettu väkivalta vaikuttaa lapsen kokemuksiin ja tunteisiin monella tapaa ja kauas kantoisin seurauksin.

7.2 Luotettavuuden ja eettisyyden arviointi

Systemaattinen kirjallisuuskatsaus eroaa perinteisestä kirjallisuuskatsauksesta siten, että se perustuu tarkkaan tieteelliseen tutkimussuunnitelmaan. Tutkimuskysymykset määritellään tarkkaan ja niihin vastaavaa tietoa kootaan, valikoidaan, arvioidaan ja analysoidaan tutkimustietoa. Menetelmät ja työtavat on kuvattava tarkkaan, jotta ne olisivat toistettavissa ja jotta systemaattiset ja satunnaiset virheet tulisivat minimoituiksi. Käytetyt hakustrategiat, alkuperäistutkimusten sisäänotto- ja poissulkukriteerit, laadun arviointikriteerit, tiedon keruu ja yhdistäminen kuvataan vaihe vaiheelta. Kattavuus ja harhattomuus ovat käsitteitä, joiden oletetaan olevan ominaisia systemaattiselle kirjallisuuskatsaukselle. Julkaisu-, valikoitumis-, ja kieliharhat pyritään ehkäisemään kattavalla haulla. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen luotettavuus on riippuvainen alkuperäistutkimusten laadusta. (Pekkala 2000, 59 , 62.) Luotettavuuden takaamiseksi on suositeltavaa, että systemaattisen kirjallisuuskatsauksen eri vaiheissa

työskentelee vähintään kaksi toisistaan riippumatonta tutkijaa (Kääriäinen & Lahtinen 2006, 40 – 43).

Tämän tutkimuksen luotettavuutta heikentävänä tekijänä voidaan pitää sitä, että kaikki työvaiheet on toteutettu yhden tutkijan toimesta. Luotettavuutta kuitenkin lisää se, että haut on pyritty tekemään kattavasti eri tietokannoista ja haku- sekä valintaprosessit on kuvattu yksityiskohtaisesti ja läpinäkyvästi. Luotettavuutta lisäävänä tekijänä voidaan pitää myös sitä, että myös manuaalisia hakuja tehtiin. (Johansson 2007, 6.)

Luotettavuutta heikentäväksi tekijäksi voidaan lukea myös se, että yhtä tutkimusta lukuun ottamatta aineisto on pelkästään suomalaista ja suomenkielistä. Ainut ruotsinkielinen tutkimus on sekin tuloksiltaan ja otannaltaan melko suppea. Luotettavuutta lisäävänä tekijänä voidaan pitää sitä, että hakuja kuitenkin tehtiin ruotsinkielisten hakujen lisäksi englanninkielellä. Luotettavuutta lisää myös se, että kirjaston informaation ammattitaitoa hyödynnettiin englanninkielisten hakujen suhteen ja hakuja kohdistettiin useaan tietokantaan sekä itsenäisesti, että informaation avulla.

Otsikoiden perusteella sopivia alkuperäistutkimuksia olisi löytynyt huomattavasti useampia, kuin mitä alkuperäisaineistoksi lopulta valikoitui. Jotkut yliopistot eivät lainanneet kaikkien tiedekuntiensa opinnäytteitä, jonka vuoksi moni otsikon perusteella hyvinkin sopivan kuuloinen tutkimus jäi tarkempaa analyysia vaille. Luotettavuutta heikentävänä tekijänä voidaan pitää monen mahdollisesti aineistoksi sopivan tutkimuksen ulkopuolelle jäämistä.

Alkuperäistutkimusten valinnan ja laadun arvioinnin jälkeen valikoituu systemaattisen kirjallisuuskatsauksen analysoitava aineisto. Aineiston analysoinnin ja tulosten esittämisen tarkoituksena on vastata mahdollisimman kattavasti ja objektiivisesti, ymmärrettävästi ja selkeästi.

Aineisto koostuu yhdestä väitöskirjasta, kymmenestä pro gradu- työstä sekä kahdesta muusta julkaistusta kvalitatiivisesta tutkimuksesta. Kaikki tutkimukset ovat laadullisia ja suurimmassa osassa otanta on melko pieni. Otantojen pienuus ja ihmisten kokemusten yksilöllisyys rajoittavat yleistettävyyttä. Toisaalta luotettavuutta lisää se, että aineistojen pelkistykset on tehty kunnioittaen alkuperäisilmaisujen merkitystä. Pelkistetyt ilmaisut on koottu alakategorioiksi ja edelleen yläkategorioiksi, jossa on objektiivisesti pyritty välttämään liian kraavia yleistämistä. Selkeyden vuoksi alkuperäisilmai-

sut, pelkistetyt ilmaisut ja aineiston abstrahointi on kuvattu taulukon ja kuvan keinoin. Tulokset on kirjoitettu mahdollisimman tarkkaan abstrahoidun aineiston perusteella. (Kääriäinen & Lahtinen 2006, 43.)

Tutkimus on toteutettava hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen, jotta se voi olla eettisesti hyväksyttävä, luotettava ja tuloksiltaan uskottava. Tutkimuksen eettisyyden kannalta oleellisia seikkoja ovat rehellisyyden, huolellisuuden ja tarkkuuden noudattaminen tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa. Eettisyyden kannalta oleellista on lisäksi muiden tutkijoiden kunnioittaminen lähdeviitteiden asianmukaisella merkinnällä. Tässä tutkimuksessa hyvää tieteellistä käytäntöä on pyritty noudattamaan parhaalla mahdollisella tavalla toteuttamalla ja raportoimalla huolellisesti, mahdollisimman tarkasti ja läpinäkyvästi kaikki tutkimuksen vaiheet. Muita tutkijoita on kunnioitettu merkitsemällä lähdeviitteet asianmukaisesti. (Hyvä tieteellinen käytäntö-ohje, 2012.)

7.3 Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli aiempien tutkimusten pohjalta selvittää ja koota tietoa epäsuoran väkivallan kokijana/näkijänä olevien lasten kokemuksista lähisuhteissaan todistamastaan väkivallasta. Mielestäni tämän tutkimuksen tulokset todistavat todeksi alkuteoriassa esiintynyttä väitettä siitä, että lapsi on aina aktiivinen kokija silloin kun hän elää ympäristössä, jossa hänen lähisuhteissaan esiintyy väkivaltaa. Tulokset osoittavat kiistatta, että väkivaltaisessa ympäristössä kasvamisella on monenlaisia vaikutuksia lapsen ja nuoren tunteisiin ja kokemusmaailmaan. Surullista mielestäni on se, että lähisuhdeväkivallan vaikutukset eivät jää lapsuuteen ja nuoruuteen, vaan seuraukset vaikuttavat näkyvän tulevaisuuden perheessään. Mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe voisi olla selvitys siitä, miten lähisuhdeväkivaltaa lapsuudessaan todistaneiden aikuisten puoliset näkevät väkivaltakokemusten vaikutuksen kumppanissaan ja heidän parisuhteessaan.

Lohduttavaa on kuitenkin se, että väkivaltakokemuksista selviytymistä edesauttavia seikkoja on olemassa ja muut ihmiset voivat auttaa selviytymisen tukemisessa. Tapahutumien salaaminen vaikutti tulosten perusteella olevan tyypillistä väkivaltaisessa ympäristössä eläville nuorille ja lapsille. Kuitenkin haastattelutilanteissa lapset vaikuttivat kertovan kokemuksistaan avoimesti. Mielestäni tämä herättää kysymyksen siitä, puuttuvatko lasten ja nuorten lähellä olevat ihmiset riittävän herkästi havaitsemiinsa

merkkeihin vaikeasta kotitilanteesta. Vai onko ehkä kyse siitä, ettei merkkejä edes huomata.

Kaikissa valikoituneissa alkuperäistutkimuksissa lähisuhdeväkivalta oli käytännössä isän tekemää väkivaltaa perheen äitiä kohtaan. Tätä väkivaltaa lapset seurasivat sivusta. Taustateoriankin perusteella lähisuhdeväkivallan olemukseen kuuluu käytännössä se, parisuhteessa oleva mies käyttää väkivaltaa. Mielestäni aiheesta tulisikin puhua rehellisesti niin kuin se on turhaan mystifioimatta väkivallan tekijää. Väkivallan periytyvyydestä esitettiin kiistatonta näyttöä tämän tutkimuksen alkuteoriassa. Väkivaltainen käytös tuntuu periytyvän niin, että väkivaltaisessa ympäristössä kasvaneet pojat toistavat väkivaltaista käytöstä ja tytöt puolestaan joutuvat helpommin suhteissaan väkivallan kohteiksi. Toki selvää on, ettei periytyminen ole ehdotonta, vaan suurin osa väkivaltaa todistaneista lapsista ja nuorista ei toista väkivaltaista käyttäytymistä. Mielestäni mielenkiintoinen tutkimuksen aihe voisi olla selvittää henkisen väkivallan todistamisen ja sen toteuttamisen välistä yhteyttä myöhemmässä elämässä. Miehet ovat yleisesti ottaen fyysisesti voimakkaampia, kuin naiset. Tämän vuoksi fyysinen väkivalta on mielestäni helpompaa mieltää miehen tekemäksi. Ilman tieteellistä tietopohjaa, minulla on käsitys, että henkinen väkivalta on yhtäläisen yleistä naisille ja miehille. Jatkotutkimuksen kannalta olisi mielenkiintoista selvittää esimerkiksi äidin käyttämän henkisen väkivallan seurauksia lapsille esimerkiksi pitäytymällä siinä näkökulmassa, ettei henkinen väkivalta kohdistu suoranaisesti lapseen.

Nuorten kokemuksista lähisuhdeväkivallasta tuntui olevan saatavilla vähänlaisesti tietoa. Tästä syystä mielestäni nuorten kokemukset aiheesta vaatisivat lisäselvittelyjä. Tämän tutkimuksen tuloksissa ei voitu yleistää nuorten kokemuksia siitä, että he kokevat monenlaisen epäsuoran väkivallan ikään kuin väkivaltaisena itseään kohtaan, sillä näitä näkemyksiä oli selvitelty vain yhdessä alkuperäistutkimuksessa. Mielestäni kiinnostavaa voisi olla lisäselvitykset siitä, minkä tyyppiset asiat lapset ja nuoret kokevat lähisuhdeväkivaltana.

Sari Lepistön (2010) väitöskirjassa oli viitteitä sisarusten, äidin ja sisarusten sekä isän ja sisarusten väliseen väkivaltaan. Jatkotutkimuksen aiheena voisi olla edellä mainittujen väkivallan olomuotojen vaikutus sisarusten väleihin aikuisuudessa. Toisaalta myös tarkemmat selvitykset lasten ja nuorten kokemuksista kyseisistä väkivallan olomuodoista olisivat kiinnostavia.

Tuloksissa kuvattiin erilaisia tapoja haastatella lapsia. Haastattelutilanteille tuntui olevan yhteistä mm. se, että haastateltavien lasten kanssa vietettiin aikaa ja haastatteluisissa käytettiin mielikuvituksen keinoja kerronnan tukena. Mielestäni varteenotettava tutkimusaihe voisi olla se, miten lapset itse ovat kokevat haastattelutilanteet ja niistä saadun hyödyn. Esimerkiksi Pitkäkangas-Laitilan ja Räisälän (1999) pro gradussa kuvailtiin nukketheateria ryhmäterapiassa käytettynä lasten kerrontaa tukevana keinona. Olisi kiinnostavaa tietää vaikkapa miten aikuiset, joita on lapsena haastateltu edellä mainittujen keinojen avulla, kokevat hyötynsä haastatteluista ja minkälaisina he ylipäättään muistavat haastattelut. Tuloksissa korostettiin riittävää ajankäyttöä haastatteluissa. Olisi mielenkiintoista tietää miten lähisuhdeväkivallan tiimoilta haastatellut lapset kokevat sen, että heidän elämäänsä tullut haastatteli viettää heidän kanssaan paljon aikaa tehden asioita ja keskustellen vaikeista asioista ja sitten haastattelun päätyttyä katoaa lasten elämästä.

Ehdotuksia jatkotutkimuksen aiheiksi:

- Miten lähisuhdeväkivaltaa lapsuudessaan todistaneiden aikuisten puoliset näkevät väkivaltakokemusten vaikutuksen kumppanissaan ja parisuhteessaan?
- Miten lasten kanssa työskentelevät havainnoivat merkkejä lasten vaikeista kotioloista ja kuinka aktiivisesti ja minkälaisin keinoin merkkeihin reagoidaan/ puututaan?
- Miten lapset kokevat äitiensä kumppaniaan kohtaan käyttämän henkisen väkivallan ja miten se vaikuttaa lasten omaan käyttäytymiseen?
- Mikä lasten ja nuorten mielestä on lähisuhdeväkivaltaa?
- Miten lapset/nuoret kokevat sisarusten/äidin ja sisarusten/isän ja sisarusten välisen väkivallan? Minkälaiset seuraukset edellä mainituilla on sisarusten väleihin tulevaisuudessa?
- Miten lapset kokevat haastattelu- ja terapiatilanteet?

- Minkälaisia kokemuksia lapsuudessa väkivaltakokemusten tiimoilta haastatelluilla aikuisilla on haastattelu- tai terapiatilanteista ja minkälaista hyötyä he kokevat niistä olleen itselleen?
- Miten lapset, joita on haastateltu traumaattisten kokemusten tiimoilta kokevat haastattelijan läsnäolon elämässään?

7.4 Oma oppiminen

Kun aloitin tämän opinnäytetyön tekemisen, minulla ei ollut mitään käsitystä siitä, mitä ”systemaattinen kirjallisuuskatsaus” tutkimusmenetelmänä tarkoitti. Alkuteorian hakemisen ja kirjoittamisen koin mielessäni melko selkeänä ja koin helpoksi toimia sen suhteen johdonmukaisesti suunnitelmieni mukaan. Löytämäni alkuteorian perusteella koin melko helpoksi lähisuhdeväkivallan hahmottamisen ilmiönä. Tämä johtui varmaan osin siitä, että opinnäytetyöni aihe oli minulle hyvin mielenkiintoinen ja lähdemateriaali siinä mielessä kiinnostavaa ja helppoakin luettavaa.

Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen eri vaiheiden hahmottamisen koin haastavana siitä huolimatta, että olin hankkinut ja saanut opinnäytetyöni ohjaajalta lähdemateriaalia kyseiseen metodiin liittyen. Kun yhden vaiheen toteuttaminen käytännössä oli selkiytynyt minulle, tuntui edessä olevan aina uusi pimeän peitossa oleva, haastava vaihe. Pikkuhiljaa tutkimusprosessin edetessä tutkimusmetodi tuli helpommin ymmärrettäväksi.

Kaikkein työläimmäksi vaiheeksi koin alkuperäistutkimusten hakuprosessin. Vaikeuksia siinä aiheutti se, että monet otsikon perusteella sopivat alkuperäisaineistot eivät olleet saatavissa. Haastavaksi ja rajoittavaksikin koin myös sen, että kaikki tietokannat, hakusanat ynnä muut hakutekijät oli kirjattava ylös, mikä tuntui hidastavan hakujen tekemistä. Myös aineiston pelkistäminen ja abstrahointi olivat siinä mielessä työläitä vaiheita, että ne veivät paljon aikaa.

Alun perin tarkoitukseni oli tehdä työtä kolmannen opiskeluvuoden syksystä lähtien säännöllisesti, pikkuhiljaa niin, että työ olisi valmistunut hiljalleen ikään kuin huomaamatta. Ajoittain suunnittelemani aikataulussa pysyttäytyminen ei kuitenkaan toteutunut ja tutkimusprosessin loppuvaihe oli työntäyteinen.

Tämän opinnäytetyön tekeminen on tutustuttanut minut uuteen tutkimusmenetelmään. Oppimisen kannalta koin mielenkiintoisena myös lapsen kokemuskulmaan tutustumisen tästä näkökulmasta.

LÄHTEET

- Arvola, K-M. 2003. ”Musta tuntuu, että se on aina ollut niin, eikä se lopu koskaan”: Isän tekemä väkivalta äitiä kohtaan aikuisen tyttären kokemana. Pro gradu-tutkielma. Oulun yliopisto.
- Dufva, V. 2001. Mikä lapsella hätänä? Perheväkivalta koulun henkilöstön näkökulmasta. Teoksessa: Dufva, V. (toim.) Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 25. Helsinki. Nykypaino Oy.
- Eskonen, I. 2001. Miten lapset kertovat läheisiin suhteisiin liittyvästä väkivallasta? Lasten terapiaryhmässä käyttämien kerrontatapojen analyysi. *Janus-lehti* 1 (9), s. 22 – 39.
- Eskonen, I. 2004. Lasten toimijuus perheen väkivaltatilanteissa. *Nuorisotutkimus-lehti* 22 (4), s. 3 – 16.
- Eskonen, I. 2005. Kertomistila lasten väkivaltakokemuksille. *Psykologia-lehti* 40 (2), s. 145 – 155.
- Eskonen, I. 2005. Perheväkivalta lasten kertomana: mitä ja miten lapset kertovat terapeuttisissa ryhmissä perheväkivallasta? Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Saatavissa: <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67528/951-44-6432-X.pdf?sequence=1> [Viitattu 6.10.2013].
- Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin www-sivut 2013. <http://www.epshp.fi/ehkaisetapaturmat-hanke> [Viitattu 8.10.2013].
- Hamby, S., Finkelhor, D., Turner, H. & Ormrod, R. 2010. The overlap of witnessing partner violence with child maltreatment and other victimizations in a nationally representative survey of youth. *Child Abuse & Neglect-lehti*. (34), 734 – 741).
- Huhtalo, P., Kuhanen, J. & Pyykkö, E. 2003. Kotona turvassa. Katkaise väkivallan kierre. Helsinki. SMS-tuotanto Oy.

Huuskonen, M. 2013. Pikkutyön kuoleman tutkijat: Huoltajien koteihin pakkotarkastukset. Helsingin Sanomat 11.6.2013. <http://www.hs.fi/kotimaa/a1370914819379> [Viitattu 8.10.2013].

Hyvä tieteellinen käytäntö-ohje 2012. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Saatavissa: <http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje/johdanto> [Viitattu 30.10.2013].

Ikonen, I. 1996. ”Kysyt sää niitä juttuja?": tutkimus lasten haastattelemisesta ja lastensuojelulasten omaan elämään liittyvistä kertomuksista. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto.

Ikonen, I., Smedberg, J., Tulensalo, H., Yli-Tuina, M. & Ylänen, T. 1997. ”Se kuuleminen on aika semmonen hämärä homma”: Sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä lapsen kuulemisesta. Sosiaaliturva-lehti (15), 18 - 20.

Johansson, K., Axelin, A., Stolt, M. & Ääri, R-L. 2007. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Turun Yliopisto.

Karlsson, L., Karlsson H. & Melartin, T. Lapsuuden stressi uhkaa aikuisiän terveyttä. Katsausartikkeli. Suomen Lääkärilehti 37/2007, s. 62. Saatavissa: <http://www.suomenkasper.fi/binary/file/-/id/3/fid/55/> [Viitattu 21.2.2013].

Kiuru, H. 2003. Kokemus alkoholitiperheessä kasvamisesta, selviytymisestä ja tuesta. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto.

Kontio, E. & Johansson, K. 2007. Systemaattinen tarkastelu alkuperäistutkimuksien laatuun. Teoksessa: Johansson, K., Axelin, A., Stolt, M. & Ääri, R-L. (toim.) Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Turun yliopisto. Hoitotieteenlaitoksen julkaisuja, tutkimuksia ja raportteja, s.101 -108

Koski, H. 1999. Ulos ansasta – apua perheväkivaltatilanteisiin. Helsinki. Kirjayhtymä Oy.

Krug, E., Dahlberg, L., Mercy, A., Zwi, A. & Lozano, R. 2005. Väkivalta ja terveys maailmassa - WHO:n raportti. Salomaa, E. (suom.) Lääkärin sosiaalinen vastuu ry. Terveyden edistämisen keskus ry. Jyväskylä. Saatavissa:

http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/full_fi.pdf

[Viitattu 21.4.2013]

KymiCare. Kymenlaakson ammattikorkeakoulun internet-sivut 2013.

<http://www.kyamk.fi/Ty%C3%B6el%C3%A4m%C3%A4lle/TKI-hanketoiminta/TKI-osaamiskeskittym%C3%A4t/KymiCare> [Viitattu 8.10.2013].

Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999. Sisällön analyysi. *Hoitotiede-lehti* 1/1999, s. 3 – 12.

Kääriäinen, M. & Lahtinen, M. 2006. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus tutkimustiedon jäsentäjänä. *Hoitotiede* 18 (1), s. 37 – 45.

Lehtonen, A. & Perttu, S. 1999. *Naisiin kohdistuva väkivalta*. Helsinki. Kirjayhtymä Oy.

Lepistö, S. 2010. *Nuorten kokema perheväkivalta. Malli hyvinvoinnista ja selviytymisestä*. Tampere. Tampereen yliopistopaino Oy.

Leskinen, R. 1982. ”Kuka kuulisi minua?” – Perheväkivalta lapsen silmin. Helsinki: Ensi kotien liiton julkaisu 2.

Medic. Terveystieteellinen viitetietokanta. <http://www.terkko.helsinki.fi/medic/> [Viitattu 25.5.2013].

Melinda. Kirjastojen yhteistietokanta.

http://melinda.kansalliskirjasto.fi/F/QVVPJEYGF3F2LGYP387T9MXB3YFF22M2LFVVKQYD3EYQUI61I3-15001?func=file&file_name=ohje.htm [Viitattu 25.5.2013].

Mykkänen, K. 2007. *Lapsuudessa ja nuoruudessa koettu perheväkivalta yksilöllisenä ja yhteiskunnallisena kysymyksenä*. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Määttä, K. 2007. *Helposti särkyvää. Nuoren kasvun turvaaminen*. Teoksessa: Määttä, K. (toim.) Helsinki. Kirjapaja.

Oranen, M. 2001. Perheväkivallan varjossa. Raportti lapsikeskeisen työn kehittämises-
tä. Teoksessa: Oranen, M. (toim.) Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 30. Helsinki. Ny-
kypaino Oy.

Paavilainen, E. & Pösö, T. 2003. Lapset , perhe ja väkivaltatyö. Porvoo. WSOY.

Pekkala, E. 2000. Systemaattiset kirjallisuuskatsaukset. Teoksessa: Voutilainen, P.,
Leino-Kilpi, H., Mikkola, P. & Peiponen, A. (toim.) Hoitotyön vuosikirja 2001: näyt-
töön perustuva hoitotyö. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi. s. 58 – 68.

Pitkäkangas-Laitila, S. & Räisälä, R. 1999. Pippurimuorikerho: perheväkivallalle al-
tistuneiden lasten ryhmä turvakotikontekstissa. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto. Saa-
tavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/10993> [Viitattu 20.9.2013].

Raevaara, T. 2012. Perhesurmat ja julkisuus. Suomen Kuvalehti, 15.1.2012.
<http://suomenkuvalehti.fi/blogit/tarinoita-tieteesta/perhesurmat-ja-julkisuus> [Viitattu
8.10.2013].

Seppänen, A. 1999. Viha, riitely ja väkivalta kuusivuotiaisen lasten kokemana: ”En
halua kuunnella, enkä kattoa, enkä kertois siitä kenellekään: kun riidellään, on surul-
lista!”. Pro gradu-tutkielma. Lapin yliopisto.

Severinsson, E. 2010. När våldet blir vardag: En studie om vuxenliv och uppväxt hos
kvinnor som upplevt våld i hemmet som barn. Lunds universitet. Saatavissa:
[http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=1608869&fileOid
=1608870](http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=1608869&fileOid=1608870) [Viitattu 6.10.2013].

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2007. Koko perhe kierteessä – Lähisuhdeväkivalta ja
alkoholi. Selvityksiä 2007:27. Helsinki. Yliopistopaino.

Poikkeuksellisen monta lasta surmattu viime vuosina.2012. Helsingin Sanomat.
7.1.2013. <http://www.hs.fi/kotimaa/a1305633884331> [Viitattu 8.10.2013].

Tapio, T. 2012. Jäljet se jätti: Aikuisten kohtaama väkivalta lapsuuden perheessä. Pro
gradu-tutkielma. Helsingin yliopisto.

Tyrkäs, M. 2008. Jälleenrakennuksen aika: Nuorten aikuisten kokemuksia lapsuuden perheessään kohtaamastaan väkivallasta ja siitä selviytymisestä. Pro gradu-tutkielma. Helsingin yliopisto.

Vikman, E. 2009. Lasten kerronta ja sen merkitys: narratiivinen tutkimus lasten ja kriisikeskuksen työntekijän välisistä keskusteluista. Kaakkois-Suomen sosiaalian osaamiskeskuksen julkaisuja A. 7:2009.

Liite 1. Alkuperäistutkimusten taulukko

Tutki- -mus nro	Tutkimustehtävä	Tekijä(t), tutkimus ja vuosi	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite	Tutkimusmenetelmä, otanta	Keskeiset tulokset	Laatua lisäävät ja heikentävät tekijät
1.	1 ja 2	<p>Leskinen, Riitta</p> <p>1982</p> <p>”Kuka kuulisi minua?” – Perheväkivalta lapsen silmin</p> <p>Helsinki, Ensikotien liiton julkaisu 2</p>	<p>Tutkimuksessa kuvataan perheväkivaltailmiötä lapsen silmin. Tutkimuksen kohteena ovat lapset, jotka eivät ole olleet itse aktiivisen, fyysisen pahoinpitelyn kohteena, vaan jotka ovat joutuneet seuraamaan vanhempiansa välistä väkivaltaa.</p>	<p>Tutkimus on kvalitatiivinen. Sen kohteena ovat kaikki pääkaupungin ja Turun turvakoteihin perheväkivallan tai sen uhan takia 5.2. – 21.11.1981 tulleiden perheiden 7 – 12 – vuotiaat lapset, joista tutkittavaksi ehdittiin tavoittaa 20 lasta.</p> <p>Tutkimuksen aineisto koostui lasten vapaamuotoisista teemahaastatteluista, haastattelujen apuvälineenä olleen CAT:n (Children apperception test), kertomuksista, äitien teemahaastatteluista, havainnointiaineistosta lapsista turvakodissa sekä turvakotien asiakaslomakkeidens. peruslomakkeiden tiedoista kunkin perheen kokonaistilanteesta.</p>	<p>Lapset kertoivat perheensä tapahtumista spontaanisti ja avoimesti. Lasten reaktiot riitatilanteissa ovat jaoteltavissa väliin menemiseen ja vetäytymiseen. Lapset ennakoivat väkivaltatilanteita.</p>	<p>+neljä tutkimusongelmaa, aihetta lähestytty eri näkökulmista monipuolisesti</p> <p>+kattava otanta</p> <p>+tutkimustehtäviin vastattu hyvin</p>

Liite 1. Alkuperäistutkimusten taulukko

2.	1 ja 2	<p>Pitkäkangas-Laitila, Satu & Räisälä, Rauni</p> <p>1999</p> <p>Pippurimuorikerho – Perheväkivallalle altistuneiden lasten ryhmä turvakotikontekstissa</p> <p>Jyväskylän yliopisto, pro gradu</p>	<p>Tutkimus on osa Ensi- ja turvakotiin Lapsen aika -projektia (1997 – 2001). Tutkimuksen tavoitteena oli perheväkivallalle altistuneiden lasten ryhmän tutkiminen ja kuvailu sekä kokonaisvaltaisesta että lasten yksilöllisyyttä korostavasta näkökulmasta turvakotikontekstissa. Tavoitteena oli saada lasten ääni kuuluviin kiinnittämällä tarkasti ja systemaattisesti huomiota lapsiin tutkimusryhmässä: heidän kokemuksiinsa perheväkivallasta ja ryhmästä.</p>	<p>Tutkimuksen aineisto koostuu eräässä ensi- ja turvakodissa keväällä 1998 pidetyn vanhempien välistä väkivaltaa todistaneiden lasten ryhmän videonauhoituksista. Ryhmä muodostui kahdesta neljävuotiaasta työstä. Ryhmän ohjaajina toimivat kaksi ryhmäkodissa työskentelevää naista, joista toinen oli koulutukseltaan sosiaalityöntekijä sekä vaativan erityistason perheterapeutti ja toinen mielisairaanhoitaja. Tutkimusryhmä perustui Peledin ja Davisin (1995) esittämään äitiin kohdistuvaa väkivaltaa todistaneiden lasten ryhmäohjelman manuaaliin.</p> <p>(N=2)</p>	<p>Ryhmän taustalla olleesta manuaalista poikettiin osin, sillä sen ehdottomat työskentelymenetelmät eivät toimineet ryhmän lasten kohdalla. Lasten osoittaman kiinnostuksen pohjalta pääasialliseksi työskentelymuodoksi valittiin nukketeatteri sekä lisäksi. Ryhmän kuluessa lasten kertomukset väkivallasta pitenevät ja tulivat yksityiskohtaisemmiksi. Monenlaiset tunteet, esimerkiksi viha, pelko, syyllisyys ja avuttomuus liittyivät lasten kokemuksiin perheväkivallasta.</p>	<p>+Videonauhoitus helpottaa aineiston analysointia</p> <p>+Kaksi tutkijaa</p> <p>+Tutkimuskysymyksiin vastattu</p> <p>+Teoriapohjaan perehdytty laajasti</p> <p>+Tutkijoiden oma validiteetin arviointi yksityiskohtainen pohdinta - osiossa</p> <p>-Otoskoko pieni</p> <p>-Tutkijoiden mukaan videonauhojen laatu heikko</p> <p>-Tutkijan mukaan yllättäviä muuttujia matkan varrella</p>
3.	1 ja 2	<p>Seppänen, Anne</p> <p>1999</p> <p>”En halua kuunnella, enkä</p>	<p>Tutkimuksen tarkoitus on selvittää lasten kokemuksia vihasta, riitelystä ja väkivallasta. Alkuperäisenä tavoitteena oli</p>	<p>Kyseessä on laadullinen focus-group – tutkimus. Tutkimuksen kohderyhmä koostui Rovaniemäläisen päiväkodin esiopetusryhmän kuudesta kuusi-vuotiaasta lapsesta</p>	<p>Lasten mielestä viha ja väkivalta eivät ole kivoja asioita. He kuvaavat vihaa värien avulla siniseksi tai tumman siniseksi. Lasten mielestä ukkosilma sisältää vihaa.</p>	<p>+Tutkija perehtynyt aiheeseen, teoriaosa ja lähdeluettelo kattavia</p> <p>-Melko pieni otanta</p>

Liite 1. Alkuperäistutkimusten taulukko

		kattoa, enkä kertois siitä kenellekään. Kun riidellään, on surullista!" Viha, riitely ja väkivalta kuusivuotiaiden lasten kokemana Lapin yliopisto, pro gradu.	tarkoitus selvittää lasten kokemuksia perheväkivallasta, mutta koska aineistosta ei tullut esille yhtään varsinaista perheväkivaltatapausta, tutkimus aihetta muutettiin. Tutkimuksen tavoitteena oli vastata kysymyksiin: "Mitä viha on lapsen mielestä?", "Miten lapset riitelevät kaveripiirissä?" ja "Miten riidat sovitaan?".	(kolme tyttöä ja kolme poikaa). Menetelmänä käytettiin ryhmähaastattelua, mutta ei perinteisesti ymmärrettävää haastattelumetodia, vaan lasten ikä huomioiden menetelminä käytettiin sadun, piirtelyn, juttelun ja saduttamis-menetelmän keinoja. Haastatteluaineiston lisäksi tutkija käytti apunaan havainnointiaineistoa. (N = 6)	Televisio-ohjelmat ja väkivaltaiset tietokonepelit lisäävät lasten väkivaltaista käyttäytymistä. Tyttöjen ja poikien riitelyssä on eroja. Kaikki tutkimuksen lapset olivat tietoisia vanhempiensa välisistä riidoista ja kokevat riitely surullisena. Lapset sopivat riitansa useimmiten pyytämällä anteeksi.	+Lasten haastattelut videoitu, mikä helpottaa aineiston analysointia -Tutkijan mukaan osa videomateriaalista heikkolaatuista ja vaikeaselkoista
4.	2	Eskonen, Inkeri. 2005. Perheväkivalta lasten kertomana: mitä ja miten lapset kertovat terapeuttisissa ryhmissä perheväkivallasta? Tampereen yliopisto, väitöskirja	Tutkimus käsittelee sitä, miten ja mitä perheväkivaltaa kokeneet lapset kertovat terapeuttisissa ryhmissä perheväkivallasta.	Tutkimuksen aineisto muodostuu kahdesta turvakodissa perheväkivaltaa kokeneille lapsille pidetystä terapeuttisesta ryhmästä. Ryhmät muodostuivat seitsemästä 4 – 9 -vuotiaasta lapsesta. Ensijainen aineisto muodostuu kahdestakymmenestä ensimmäisestä ryhmätapaamisesta tallennetusta videomateriaalista, sekä muusta lapsiin ja ryhmiin liittyvästä materiaalista.	Lapset kertovat monin eri tavoin perheväkivaltaan liittyvistä kokemuksistaan. Lapset käyttävät kerronnassaan suoran kerronnan, nonverbaalin viestinnän ja mielikuvitusta hyödyntäviä keinoja. Lasten kerronta on lyhyttä ja pirstaleista.	+tutkimuksesta ilmenee, että tutkija on perehtynyt aiheeseen vuosien ajan +tutkimuksessa huomioitu hyvin lasten näkökulma ja lapsille ominaiset kertomisen tavat

Liite 1. Alkuperäistutkimusten taulukko

				<p>Aineiston analysointi on toteutettu ottamalla vaikutteita institutionaalisen vuorovaikutuksen tutkimisen perinteistä, sekä diskurssianalyysistä.</p> <p>(N=7)</p>		
5.	1 ja 2	<p>Vikman, Eija.</p> <p>2009.</p> <p>Lasten kerronta ja sen merkitys: narratiivinen tutkimus lasten ja kriisikeskuksen työntekijän välisistä keskusteluista.</p> <p>Kaakkois – Suomen sosiaali-alan osaamiskeskuksen julkaisuja A. 7:2009.</p>	<p>Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella lasten näkökulmasta lasten elämäntilannetta keskellä perheen kriisiä kysymällä lapsilta itseltään, kuuntelemalla lasten kertomusta ja kerrontaa sekä havainnoimalla ja analysoimalla lasten kertomuksia elämästään ja arjestaan tapahtuneen jälkeen. Tutkimuksella pyritään tuomaan esiin lapsinäkökulmaa, jolla tutkija toivoo olevan lapsipoliittisia vaikutuksia päätöksenteon ja kriisiauttamisen kehittämisen tukena.</p>	<p>Narratiivinen tutkimus. Syvähaastattelumenetelmien toteutetut lasten yksilöhaastattelut. Haastattelujen videointi ja litterointi. Tutkimusjoukkona ovat kriisikeskuksessa äitinsä kanssa olevat neljä lasta kolmesta eri perheestä, jotka kaikki olivat kriisikeskuksessa vanhempiensa väkivaltaisen kriisitilanteen seurauksena.</p> <p>(N= 4)</p>	<p>Lasten kertomukset siitä, mitä kriisitilanteen jälkeen tapahtuu, ovat merkityksellisiä lasten tulevaisuuden kannalta. Lasten kokemus siitä, että he pystyvät vaikuttamaan asioihin mahdollistaa heidän tulevaisuuskuvasa rakentamisen toisenlaiseksi, kuin kokemus siitä, että he ovat täysin tapahtumien armoilla.</p>	<p>+kattava teoriaosuus</p> <p>+tutkimusmetodi kuvattu huolellisesti</p> <p>+tutkija</p> <p>-pienehkö otanta</p>

Liite 1. Alkuperäistutkimusten taulukko

6.	1	<p>Mykkänen, Kirsi</p> <p>2007</p> <p>Lapsuudessa ja nuoruudessa koettu perheväkivalta yksilöllisenä ja yhteiskunnallisena kysymyksenä</p> <p>Jyväskylän yliopisto, pro gradu</p>	<p>Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää miten lapsuudessa ja nuoruudessa perheessä koettu väkivalta vaikuttaa nuoriin ja nuoruuteen, sekä myöhempään elämään.</p>	<p>Aineisto muodostui neljän perheessään väkivaltaa kohdanneen naisen kirjoittamista muistelmista, joissa kuvattiin kodin väkivaltaa ja sen vaikutuksia nuoruudesta aikuisuuteen (N = 4).</p> <p>Toinen aineisto koostui temaattisesta parihaastattelusta, jossa haastateltiin kahta ohjaajaa, jotka vetivät ryhmätoimintaa perheväkivaltaa kodeissaan kohdanneille nuorille Jyväskylässä.</p> <p>(N = 2)</p>	<p>Tuloksissa ilmeni, että lapsuudessa ja nuoruudessa kohdatulla väkivallalla oli merkittävä, heikentävä vaikutus nuorten henkiseen hyvinvointiin. Kotona koettu väkivalta aiheutti mm. itseinhon, itsetuhoisuuden, vihan, pelon ja syyllisyyden tunteita. Tutkimuksessa havaittiin tarve yhteiskunnalliseen interventioon väkivallan loppumiseksi. Tutkimus paljasti myös, että ammattilaisten on vaikea tunnistaa ja puuttua nuorten kohtaamaan väkivaltaan.</p>	<p>+ Kattava teoriaosuus</p> <p>+ Tutkija on sisäistänyt hyvin tutkimusaineiston mm. tekemällä muistelmakirjoituksista yhteneväisen kuvauksen</p> <p>+ Tutkimusmenetelmät on kuvattu tarkasti</p> <p>+ Erilaiset aineistot mahdollistavat monipuolisemman näkemyksen perheväkivallasta</p>
7.	1	<p>Lepistö, Sari</p> <p>2010</p> <p>Nuorten kokema perheväkivalta. Malli hyvinvoinnista ja selviytymisestä.</p> <p>Tampereen yliopisto, väitöskirja</p>	<p>Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata perheväkivaltaa kokeneiden nuorten kokemuksia hyvinvoinnista, perheväkivallasta ja siitä selviytymisestä sekä selvittää näiden välisiä yhteyksiä. Tavoitteena oli lisätä tietämystä ja ymmärrystä nuorten kokemasta</p>	<p>Aineistot kerättiin kyselylomakkeella, johon vastasivat yhden kunnan yhdeksäsluokkalaisten nuoret (N = 1393) sekä haastatteleamalla viitta 18 – 21 – vuotiasta perheväkivaltaa kokenutta nuorta.</p> <p>(N=1398)</p>	<p>Tuloksista kävi ilmi, että nuorten kokema perheväkivalta on yhä suhteellisen yleistä siitä huolimatta, että laki kieltää ruumiillisen kurittamisen. Perheväkivallan todistamisella ja vanhempien käyttämällä väkivallalla on yhteyttä moniin nuoren taustatekijöihin, kuten koettuun huonontuneeseen</p>	<p>+ kattava teoriaosuus</p> <p>+ kattava otanta sekä monipuolinen aineisto (haastattelut, sekä kyselytutkimus)</p> <p>+ tutkimusosassa säännönmukaisesti eritelty väkivaltaa kokeneiden ja todistaneiden lasten</p>

Liite 1. Alkuperäistutkimusten taulukko

			perheväkivallasta ja väkivallasta selviytymisestä sekä siihen yhteydessä olevista tekijöistä, jotta voidaan kehittää toimintamalleja näiden nuorten tunnistamiseksi ja auttamiseksi.		terveyteen, elämäntyytymättömyyteen, koulukiusaamiseen, huonontuneisiin ihmissuhteisiin perheen sisällä sekä seurustelusuhteisiin ja siten seksuaaliseen kanssakäymiseen.	kokemuksia +tulososiossa selkeästi eritelty suoraa ja epäsuoraa väkivaltaa kokeneiden kokemuksia
8.	1	Tyrkäs, Maiju 2008 Jälleenrakennuksen aika – Nuorten aikuisten kokemuksia lapsuuden perheessään kohtaamastaan väkivallasta ja siitä selviytymisestä Helsingin yliopisto, pro gradu	Tutkimuksessa tarkasteltiin nuorten aikuisten kokemuksia lapsuuden perheessään kohtaamastaan väkivallasta ja siitä selviytymisestä.	Kvalitatiivinen tutkimus. Tutkimusaineisto koostui viiden 22 – 24 –vuotiaan nuoren aikuisen haastatteluissa. Haastateltavat olivat HelsinkiMission toteuttaman väkivaltatyön kehittämiseen keskittyvän Aikalisä – projektin asiakkaita, jotka olivat lapsuuden perheessään kohdanneet itseensä kohdistunutta kaltoinkohtelua, sekä todistaneet vanhempiensa välistä väkivaltaa. (N=5)	Tutkimustulokset osoittivat, että haastateltavien lapsuudessaan ja nuoruudessaan kokeman väkivalta oli ollut monimuotoista, ja vaikuttanut heidän elämäänsä monin kielteisin tavoin. Tutkittavien lapsuutta olivat varjostaneet pelon, häpeän ja yksinäisyyden tunteet. He olivat joutuneet käyttämään monenlaisia keinoja sopeutuakseen sekasortoiseen elämään väkivallan keskellä.	+ Kattava teoriaosuus + Haastatteluissa käsitelty aihetta syvällisesti ja monipuolisesti
9.	1	Severinsson, Emma 2010 När våldet blir	Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää miten väkivaltaiset kokemukset ovat vaikuttaneet ja yhä	Kvalitatiivinen tutkimus. Aineisto koostui kolmen aikuisen naisen syvähaastatteluista. Kaikilla haastateltavilla oli lapsuuden kokemuksia,	Tutkimuksen tulokset osoittivat, että väkivaltaisilla kokemuksilla oli voimakas vaikutus haastateltavien elämään.	+haastateltavien taustat kuvattu hyvin -pieni otanta

Liite 1. Alkuperäistutkimusten taulukko

		<p>vardag: En studie om vuxenliv och uppväxt hos kvinnor som upplevt våld i hemmet som barn</p> <p>Lunds universitet</p>	<p>vaikuttavat haastateltavien elämään. Lisäksi tarkoituksena on osoittaa, että väkivaltaisessa kodissa kasvaneilla lapsilla on mahdollisuus selviytyä kokemuksistaan.</p>	<p>joissa heidän äitinsä joutuivat joko heidän isänsä tai jonkun muun aikuisen miehen väkivallan kohteeksi.</p> <p>(N=3)</p>	<p>He pelkäsivät konflikteja tai käyttivät itse fyysistä väkivaltaa. Heillä oli erilaisia keinoja väkivallan välttämiseksi jokapäiväisessä elämässään.</p>	<p>-kovin suppea teoriaosuus</p>
10.	1	<p>Kiuru, Helena</p> <p>2003</p> <p>Kokemus alkoholiperheessä kasvamisesta, selviytymisestä ja tuesta</p> <p>Tampereen yliopisto, pro gradu</p>	<p>Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata alkoholiperheessä kasvaneiden kokemuksia ja selviytymistä sekä siinä tarvittavaa tukea. Tavoitteena oli saada tietää, millaisia kokemuksia haastateltavilla oli alkoholiperheessä kasvamisesta, jotta voitaisiin auttaa näiden perheiden lapsia ja vaikuttaa ennaltaehkäisykeinoin heidän selviytymiseensä. Tutkimuksen avulla oli tarkoitus selvittää, miten voidaan kehittää hoitotyötä näiden ihmisten ja perheiden auttamiseksi ja</p>	<p>Kvalitatiivinen tutkimus. Tutkimuksessa haastateltiin viittä alkoholiperheessä kasvaneita aikuisia teemahaastattelun avulla. Haastattelun perusrunko muodostui aikaisemman teorian perusteella. Aineisto analysoitiin laadullisella sisällönanalyysillä pelkistämällä, ryhmitellen ja abstrahoiden aineistoa induktiivisesti.</p> <p>(N=5)</p>	<p>Alkoholiperheessä kasvaminen toi mukanaan monenlaisia ongelmia. Myös selviytymiseen vaikuttavia tekijöitä oli useita. Tuki, jota alkoholiperheen lapset kokivat tarvitsevansa, oli apu perheen jokapäiväisten asioiden selvittämisessä, mutta myös kuuntelijaa, hoitoon ohjaajaa, turvaa ja kannustusta tarvittiin. Jotkut kokivat itse tarvitsevansa apua, jotkut taas kokivat, että parhaiten apua voi saada sitä kautta, että perhettä autetaan selviytymisessä.</p>	<p>+ Tutkimusaihetta tarkasteltu monesta näkökulmasta kattavasti</p> <p>+ Teoriaosuus johdattelee hyvin aiheeseen</p>

Liite 1. Alkuperäistutkimusten taulukko

			ongelman tunnistamiseksi.			
11.	1	Arvola, Kirsi-Marja. 2003. ”Musta tuntuu, että se on aina ollut niin, eikä se lopu koskaan”: Isän tekemän väkivalta äitiä kohtaan aikuisen tyttären kokemana. Oulun yliopisto, pro gradu.	Tutkimus on tarkoitus tarkastella makrotasolla suomalaista sukupuolijärjestelmää, mikrotasolla suomalaisen sukupuolijärjestelmän ilmenemistä perheessä ja täten tuottaa uutta, laadullista tietoa vähän tutkitusta aiheesta.	Kvalitatiivinen tutkimus. Tutkimuksen aineisto koostuu kahdesta laajasta syvähaastattelusta. Haastateltavana kaksi aikuista tytärtä, jotka molemmat ovat kasvaneet kodissa, jossa isä on väkivaltainen äitiä kohtaan. (N=2)	Lapsuuden kodin väkivaltaisilla kokemuksilla on monenlaisia kauaskantoisia lasten elämään vaikuttavia seurauksia. Sukupuolijärjestelmän tukema väkivalta seuraa lapsia näiden muutettua pois kotoa.	-pieni otoskoko +kattava teoriaosuus +tutkija arvioi syvällisesti tutkimuksen luotettavuutta +laajat haastattelut, jotka purettu syvällisesti ja monipuolisesti +tuottaa tietoa aiheesta, jota ei ole paljon tutkittu
12.	1	Tapio, Terttu 2012 Jäljet se jätti – Aikuisten kohtaama väkivalta lapsuuden perheessä Helsingin yliopisto, pro gradu	Tutkimuksessa tarkastellaan aikuisten kokemuksia lapsuudessa koetusta perheväkivallasta ja sen seurauksista. Tavoitteena on tuoda esille minkälaista perheväkivaltaa aikuiset ovat kokeneet lapsuudessaan ja minkälaisia vaikutuksia väkivallalla on ollut lapsuudessa ja	Kvalitatiivinen tutkimus. Lähestymistapana fenomenologia. Aineisto koostuu yhdeksän lapsuudessaan perheväkivaltaa kohdanneen aikuisen kirjoitelmasta. (N=9)	Tutkimustuloksista ilmenee, että lapsuudessa koettu väkivalta on monimuotoista jakautuen fyysiseen ja henkiseen väkivaltaan sekä kodin ja perheen ilmapiiriin ja tunneilmastoon vaikuttavaan väkivaltaan. Pelko ulottui keskeisenä tunteena lapsuudesta aikuisuuteen saakka. Perheväkivallan seurauksena lapsuudessa ilmeni fyysiset ja henkiset	+hyvän kokoinen otanta +aineistoa käsitelty monesta näkökulmasta +tuloksissa eritelty hyvin väkivaltaa todistaneiden ja kohdanneiden kokemuksia +tutkimuskysymyksiin

Liite 1. Alkuperäistutkimusten taulukko

			myöhemmin aikuisuudessa.		vauriot, haasteet sosiaalisissa suhteissa ja vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Aikuisuudessa seuraukset painottuivat omiin henkilökohtaisiin omaan itseen liittyviin haasteisiin ja ongelmiin sosiaalisissa ja vuorovaikutuksellisissa suhteissa sekä masennuksena ja pelkotiloina.	vastattu +lähteinä hyvin tuoreita tutkimuksia +kattava teoriaosuus +tutkimusmetodi kuvattu hyvin
13.	2	Ikonen, Inkeri. 1996. ”Kysyt sää niitä juttuja?”: tutkimus lasten haastattelemisesta ja lastensuojelulasten omaan elämään liittyvistä kertomuksista. Pro gradu. Tampereen yliopisto.	Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata sitä, millaiset asiat vaikuttavat lasten haastattelun kulun muodostumiseen ja toiseksi sitä, millaisia kertomuksia lastensuojelulapset kertovat omasta elämästään.	Kvalitatiivinen tutkimus. Aineisto koostuu seitsemästä 4-8-vuotiaasta lastensuojelun asiakkaana olevasta lapsesta sekä 12:sta lasten tekemästä piirustuksesta.	Haastatteluissa nousi esiin kuusi lasten haastatteluille ominaista erityispiirrettä. Nämä asiat liittyivät 1) lasten välittömyyteen, 2) haastattelutilan moninaiseen käyttöön, 3) haastattelu aikaan ja vastausviiveisiin, 4) piirtämiseen ja leikkimiseen, 5) haastattelija-haastateltavarooleiden murtumiseen ja 6) äidin ja sisarusten läsnäoloon. Lasten kerronnan syntyyn liittyi oleellisesti vuorovaikutus. Se luotiin suhteessa haastattelijaan, fyysiseen ympäristöön ja kotona oleviin ihmisiin. Lasten kerronnassa korostuivat läheisiin ihmisiin ja arkipäivän kulkuun	+metodologia kuvattu tarkasti +haastattelutilanteet ja niiden kulku kuvattu tarkasti +kattava teoriaosuus -lasten omaan elämään liittyvien kertomusten analysointi jää vähemmälle huomiolle

Liite 1. Alkuperäistutkimusten taulukko

					liittyvät asiat. (N=7)	
--	--	--	--	--	---------------------------	--

Liite 2.

Tutkimuskysymys 1. aineiston pelkistäminen

Tekijä	Alkuperäiset ilmaisut	Pelkistetyt ilmaisut
<p>Seppänen, Anne. 1999. Viha, riitely ja väkivalta kuusivuotiaisen lasten kokemana: ”En halua kuunnella, enkä kattoa, enkä kertois siitä kenellekään: kun riidellään, on surullista!”. Pro gradu. Lapin yliopisto.</p>	<p>”Haastattelemilleni lapsille oli yleistä hakeutua tilanteesta pois vanhempien alkaessa riidellä. Vaikka lapsilla oli tapana poistua tilanteesta, eivät he kuitenkaan olleet asiasta tietämättömiä. He eivät halunneet olla tilanteessa silminnäkijöinä”. s. 74</p> <p>”Joidenkin lasten oli vaikea tietää, mistä vanhemmat riitelivät. Ehkä he eivät halunneet sitä tietääkään, sillä kuten aikaisemmin tuli esille, lapset menivät yleensä tilanteesta pois.” s. 78</p>	<ul style="list-style-type: none"> • lasten halu poistua riitatilanteista • lapset olivat tietoisia riidoista vaikka poistuivat paikalta • jotkut lapset eivät tienneet vanhempiensa välisen riidan aiheita • ehkä lapset poistuivat riitatilanteista, koska eivät halunneet tietää riidan syytä
<p>Leskinen, Riitta. 1982. ”Kuka kuulisi minua?” – Perheväkivalta lapsen silmin. Helsinki. Ensi kotien liiton julkaisu 2</p>	<p>”Lapset kuvasivat melko spontaanisti perheidensä tilanteita ja kokemuksiaan perhe-elämästä.” s. 74</p> <p>”Lasten kautta välittyvä kuva television hallitsemista koti-illoista ja vähäisestä yhteisestä toiminnasta.” s. 74</p> <p>”Keskeistä oli pelko, joka hallitsi lasten elämää. Lapset eivät pelänneet niinkään omaa vahingoittumistaan vaan sitä, että äidille tapahtuu jotakin pahaa tai koko perhe hajoaa tai perhe joutuu muuttamaan.” s. 74</p> <p>”Samoin kodin tapahtumat heijastuivat lasten koulunkäyntiin ja siellä selviytymiseen.” s. 74</p> <p>”Lapset olivat tietoisia vanhempiensa välisistä riidoista, vaikka he eivät olisikaan aina läsnä.” s. 74</p> <p>”Merkille pantavaa tuloksissa on se, että lapset puhuivat perheensä tilanteesta ja kuvasivat omia tunteitaan.” s. 74</p> <p>”Lasten reaktiot akuutissa kriisitilanteessa ovat jaoteltavissa ulottuvuudelle väliin meneminen – vetäytyminen.” s. 75</p> <p>”Jos perheessä oli lapsia useampi kuin yksi lapsi, jollakin näistä oli väliinmenijän rooli.” s. 75</p> <p>”Lapset ennakoivat riitoja ja tarkkailevat äitinsä käyttäytymistä vihjeiden saamiseksi, mitä on tulossa.” s. 75</p> <p>”Turvakotilapsilla oli lukuisia toverisuhteita ja osa heistä oli puhunut näiden kanssa perheen vaikeasta tilanteesta.” s. 76</p>	<ul style="list-style-type: none"> • lapset kertoivat kokemuksistaan perheessään spontaanisti • väkivalta-perhelasten mukaan yhteinen toiminta oli vähäistä perheissä • pelko väkivaltaisissa perheissä elävien lasten päällimmäisenä tunteena • pelko elämää hallitsevana tekijänä • lapsen pelko äidin puolesta • lapsen pelko perheen hajoamisen puolesta • väkivaltaisen kodin tapahtumat heijastuivat koulunkäyntiin ja siellä selviytymiseen • lapset olivat tietoisia riidoista, vaikkeivät olisi olleet läsnä • lapset puhuivat avoimesti kokemuksistaan • lapset puhuivat avoimesti tunteistaan • väliin meneminen akuutissa kriisitilanteessa • vetäytyminen akuutissa kriisitilanteessa • yhdellä sisaruksista väliinmenijän rooli • lapset ennakoivat riitoja perheessään • lapset hakevat vihjeitä äitinsä käyttäytymisestä • toverisuhteiden tuki • lähisuheväkivallasta

Liite 2.

	<p>”Toisaalta tuli esille se, että perheen vaikeudet säätelivät lasten toverisuhteita ja näiden kanssa olemista.” s. 76</p> <p>”...lapsille on muodostunut negatiivinen käsitys perhe-elämästä. Osa lapsista torjui kokonaan ajatuksen omasta perheestä. Lapsilla oli pelkoa siitä, että omassa perheessä tulisi kuitenkin olemaan riitoja Ja voisi kenties joutua eroamaan.” s. 76</p>	<p>puhuminen tovereiden kanssa</p> <ul style="list-style-type: none"> • perheen vaikeudet vaikuttivat toverisuhteisiin • lähisuhdeväkivallan negatiivinen vaikutus lasten perhekäsityksiin • riitojen pelko tulevaisuudessa omassa perheessä • oma eron pelko tulevaisuuden perheessä
<p>Pitkäkangas-Laitila, Satu & Räisälä, Rauni. 1999. Pippurimuorikerho: perheväkivallalle altistuneiden lasten ryhmä turvakotikontekstissa. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto.</p>	<p>”Monenlaiset tunteet, esimerkiksi vihaisuus, pelko, syyllisyys ja avuttomuus liittyivät lasten kokemuksiin perheväkivallasta.” s. 37</p> <p>”Tutkimusryhmän lasten kokemukset perheväkivaltatilanteista olivat yksilöllisiä ja he toivat niitä esiin eri tavoin.” s. 37</p>	<ul style="list-style-type: none"> • viha kokemuksena perheväkivallasta • pelko kokemuksena perheväkivallasta • syyllisyys kokemuksena perheväkivallasta • avuttomuus kokemuksena perheväkivallasta • monenlaiset tunteet lasten perheväkivaltakokemuksissa • lapsen kokemukset perheväkivaltatilanteista yksilöllisiä • lasten tavat tuoda esiin kokemuksiaan perheväkivallasta yksilöllisiä
<p>Vikman, Eija. 2009. Lasten kerronta ja sen merkitys: narratiivinen tutkimus lasten ja kriisikeskuksen työntekijän välisistä keskusteluista. Kaakkois – Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisu A. 7:2009.</p>	<p>”Jokainen lapsi kertoi kriisikeskukseen tuloa edeltävistä tapahtumista avoimesti.” s. 85</p> <p>”Myös perheväkivallan kokemiseen liittyi surua ja mielihapaa, josta kaikki lapset kyllä kertoivat...” s. 155</p> <p>”Lapset puhuivat ikävistä asioista rauhallisesti ulospäin tyylinä. He eivät itkeneet tai näyttäneet vihaansa haastattelutilanteessa.” s. 156</p> <p>”Lasten kerronnassa esiintyi surua tapahtuneesta, huolta omasta, perheen ja väkivallan tekijän tulevaisuudesta, sekä pelkoa ja vihaa väkivallan tekijää kohtaan.” s. 156</p> <p>”Pelko oli lapsilla perheväkivaltaan liittyen päällimmäinen tunnetila.” s. 156</p> <p>”Pelottavaan tilanteeseen he vastasivat useimmiten menemällä piiloon...” s. 156</p>	<ul style="list-style-type: none"> • lapset kertoivat tapahtumista avoimesti • suru ja mielihapaa lapsen kokemuksina perheväkivallasta • lapset kertoivat ikävistä asioista tyyneesti • lapset eivät tuoneet tunteita esiin käytöksellään ikävistä asioista kertoessaan • lapsen kokema suru perheväkivallasta johtuen • lapsen huoli omasta tulevaisuudesta • lapsen huoli perheen tulevaisuudesta • lapsen huoli väkivallan tekijän tulevaisuudesta • lapsen pelko väkivallan tekijää kohtaan • lapsen viha väkivallan tekijää kohtaan • pelko lapsen päällimmäisenä tunteena perheväkivaltaan liittyen • piiloutuminen pelottavassa tilanteessa

Liite 2.

	<p>”Jos väkivaltatilanne tapahtui kotona, kertoivat lapset yrittävänsä pysyä mahdollisimman etäällä tapahtumista.” s. 156</p> <p>”Lapset kertoivat, että he olivat käyneet matalaksi parvekkeelle tai väistäneet kävelemällä nopeasti muualle, ettei isä ehtinyt nähdä.” s. 156</p> <p>”Tutkimukseni lapsilla oli selvä käsitys siitä, että väkivalta on väärin kenen tahansa käyttämänä.” s. 180</p> <p>”Tutkimukseni lapset kantoivat tästä huolimatta huolta molemmista vanhemmistaan ja sisaruksistaan, ja he myös useimmiten suunnittelivat tulevaisuutta huolehtien, että se olisi kaikkien heidän läheistensä kannalta tyydyttävä.” s. 182</p> <p>”Lapset myös halusivat auttaa perhettään omalla toiminnallaan vähintään niin, etteivät he ainakaan tuottaisi vanhemmilleen enää lisähuolta.” s. 182</p> <p>”...heidän oli helpompaa kertoa kiintymyksen ja rakkauden tunteistaan, kuin vihan tunteista.” s. 182</p> <p>”Tutkimukseni lapset halusivat säilyttää entisestä elämäntilanteestaan mahdollisimman paljon ennallaan, ja he toivoivat vain välttämättömän muutoksen tapahtuvan.” s. 184</p>	<ul style="list-style-type: none"> • lapsen pysyttelemine etäällä kotona tapahtuvasta väkivallasta • väkivallan tekijän kohtaamisen vältteleminen kodin ulkopuolella • lapsilla selvä käsitys väkivallan vääryydestä • lasten huoli vanhemmista • lasten huoli sisaruksistaan • lasten huoli kaikkien perheenjäsenten hyvästä tulevaisuudesta • lapset eivät halunneet aiheuttaa lisähuolia vanhemmilleen • lasten oli helpompi kertoa kiintymyksen ja rakkauden, kuin vihan tunteista • lasten halu säilyttää elämäntilanteensa mahdollisimman ennallaan • lasten halu vain välttämättömiin muutoksiin elämässään
<p>Lepistö, Sari. 2010. Nuorten kokema perheväkivalta. Malli hyvinvoinnista ja selviytymisestä. Väitöskirja. Tampereen yliopisto.</p>	<p>”Perheväkivallan todistamisella oli yhteyttä nuoren kokemaan terveyteen ja elämäntyytyväisyyteen. (taulukko 3 artikkeli 1; kuvio 4)” s. 61</p> <p>”Lisäksi perheväkivallan todistaminen oli yhteydessä nuoren koulunkäyntiin ja siten koulutodistuksen arvosanaan, kiusatuksi tulemiseen ja omaan kiusaamiseen sekä ystävien saamiseen.” s. 61</p> <p>”Nuori solmi useammin seurustelusuhteen, mikäli joutui kotonaan todistamaan perheväkivaltaa.” s. 61</p> <p>”Samoin nuori hakeutui ystävien joukkoon.” s. 61</p> <p>”Toisaalta perheväkivalta voi myös vaikeuttaa ihmiskontaktien solmimista.” s. 61</p>	<ul style="list-style-type: none"> • perheväkivallan todistamisen vaikutus terveyden kokemiseen huonona • perheväkivallan todistamisen vaikutus elämäntyytyväisyyteen • perheväkivallan todistaminen vaikuttaa nuoren koulunkäyntiin ja kouluarvosanoihin • perheväkivalta vaikuttaa nuoren koulukiusatuksi tulemiseen ja omaan kiusaamiseen • tuen hakeminen seurustelusuhteista • tuen hakeminen ystävyysuhteista • ihmiskontaktien solmimisen vaikeutuminen

Liite 2.

	<p>”Perheväkivallan todistaminen huononsi ihmissuhteita perheessä, kuten vanhempien välisiä suhteita ja nuoren suhdetta äitiin ja isään.” s. 61</p> <p>”Seksuaalisella kanssakäymisellä ja hyväksikäytöllä oli todettavissa yhteys sekä väkivallan todistamiseen että kokemiseen.” s. 65</p> <p>”Vanhempien välistä väkivaltaa todistaneilla nuorilla ei ollut turvallisia perhesuhteita tai kaverisuhteita, eivätkä he arvostaneet koulua.” s. 69</p> <p>”Vanhempien välistä väkivaltaa todistaneilla nuorilla oli enemmän sisäisiä ristiriitoja, eikä huumori ollut heidän voimavaransa. Sitä vastoin vanhempien välistä väkivaltaa todistaneet nuoret korostivat itsenäisyyttä voimavaranaan.” s. 68</p> <p>”Vanhempien välistä perheväkivaltaa todistaneet nuoret käyttivät useammin tuottamattomia selviytymiskeinoja, kuten pärjäämättömyyden kokemista, tunteen huojentamista, itsesyytöksiä, välittämättä jättämistä tai murehtimista.” s. 70</p> <p>”Isän ja sisarusten välistä perheväkivaltaa todistaneet nuoret käyttivät useammin tuottamattomia selviytymiskeinoja, kuten murehtimista ja itsesyytöksiä.” s. 70</p> <p>”Äidin ja sisarusten välistä väkivaltaa todistaneet nuoret kokivat useammin pärjäämättömyyttä.” s. 70</p> <p>”Sisarusten välistä perheväkivaltaa todistaneet nuoret käyttivät selviytymiskeinoinaan useammin murehtimista, tunteen huojentamista, itsellään asioiden pitämistä ja itsesyytöksiä.” s. 70</p>	<ul style="list-style-type: none"> • perheväkivallan huonontava vaikutus perheen välisiin suhteisiin • perheväkivallan vaikutus nuoren ja vanhempien välisiin suhteisiin • seksuaalisella kanssakäymisellä ja hyväksikäytöllä yhteys väkivallan todistamiseen • seksuaalisella hyväksikäytöllä yhteys perheväkivallan todistamiseen • turvallisten perhesuhteiden puuttuminen nuorilla • turvallisten kaverisuhteiden puuttuminen nuorilla • koulun arvostamisen puuttuminen nuorilla • väkivallan todistaminen sisäisten ristiriitojen aiheuttajana • huumorin vaikutus selviytymiseen • itsenäisyys voimavarana • pärjäämättömyyden kokeminen • tunteen huojentaminen • itsesyytökset • välittämättä jättäminen • murehtiminen ➤ selviytymiskeinoinaan vanhempien välisen väkivallan todistamiseen • murehtiminen • itsesyytökset ➤ selviytymiskeinoinaan isän ja sisarusten välisen väkivallan todistamiseen • äidin ja sisarusten välisen väkivallan yhteys pärjäämättömyyden kokemiseen • murehtiminen • tunteen huojentaminen • itsellään asioiden pitäminen • itsesyytökset ➤ selviytymiskeinoinaan sisarusten välisen väkivallan todistamiseen
--	--	---

Liite 2.

	<p>”Nuoret kuvasivat perheväkivallaksi kodin painostavan ja jäätävän ilmapiirin, samoin kuin uhkatilanteet sekä pelon ja epävarmuuden kanssa elämisen.” s.71</p> <p>”Toisaalta nuoret toivat esiin, että väkivaltaa oli toisten väkivallan todistaminen, kuten vanhempien keskenään riitely ja huutaminen tai vanhempien välisen fyysisen väkivallan näkeminen.” s. 71 - 72</p> <p>”Vanhempien välistä väkivaltaa todistaneet nuoret käyttivät useammin tuottamattomia selviytymiskeinoja, kuten pärjäämättömyyden kokemista, tunteen huojentamista, itsesyytöksiä, välittämättä jättämistä tai murehtimista.” s. 70</p> <p>”Isän ja sisarusten välistä perheväkivaltaa todistaneet nuoret käyttivät useammin tuottamattomia selviytymiskeinoja, kuten murehtimista ja itsesyytöksiä.” s. 70</p> <p>”Äidin ja sisarusten välistä väkivaltaa todistaneet nuoret kokivat useammin pärjäämättömyyttä.” s. 70</p> <p>”Sisarusten välistä perheväkivaltaa todistaneet nuoret käyttivät selviytymiskeinoinaan useammin murehtimista, tunteen huojentamista, itsellään asioiden pitämistä ja itsesyytöksiä.” s. 70</p>	<ul style="list-style-type: none"> • kodin painostavan ilmapiirin kokeminen perheväkivaltana • uhkatilanteiden kokeminen perheväkivaltana • pelon kanssa elämisenkokeminen perheväkivaltana • epävarmuuden kokeminen perheväkivaltana • toisten ihmisten välisen väkivallan kokeminen väkivaltana itseä kohtaan • vanhempien keskinäisen riitelyn ja huutamisen kokeminen väkivaltana itseä kohtaan • vanhempien välisen fyysisen väkivallan näkemisen kokeminen väkivaltana itseä kohtaan • tuottamattomien selviytymiskeinojen käyttäminen yleisempää vanhempien välistä väkivaltaa todistaneilla nuorilla • pärjäämättömyyden kokeminen, tunteen huojentaminen, itsesyytökset, välittämättä jättäminen ja murehtiminen tuottamattomina selviytymiskeinoina • tuottamattomat selviytymiskeinot isän ja sisarusten välistä väkivaltaa todistaneilla nuorilla • murehtiminen ja itsesyytökset selviytymiskeinoina isän ja sisarusten välistä väkivaltaa todistaneilla nuorilla • tuottamattomat selviytymiskeinot äidin ja sisarusten välistä väkivaltaa todistaneilla nuorilla • pärjäämättömyyden kokeminen yleisiä äidin ja sisarusten välistä väkivaltaa todistaneilla nuorilla • tuottamattomat selviytymiskeinot sisarusten välistä väkivaltaa todistaneilla nuorilla • murehtiminen • tunteen huojentaminen,
--	---	---

Liite 2.

	<p>”Nuoret toivat esiin perheväkivaltana myös laiminlyöntiä, kuten yksin jättämistä, kohtelemista ulkopuolisena tai näkymättömänä...” s.72</p> <p>”Nuoria oli auttanut selviytymään läheiset, kuten isä, äiti, sisko, veli, isovanhemmat, setä tai täti ja muut sukulaiset. Nuoret korostivat, että tärkein apu tuli perheestä ja usein oli kokemus, että ei ole muita.” s. 72</p> <p>”Tukea ja apua oli saatu myös naapureilta, uskoyhteisöltä ja ammattihenkilöiltä.” s. 72</p> <p>”Ammattihenkilöistä tärkeitä olivat terveydenhuollon työntekijät, kuten kouluterveydenhoitaja ja terapeutti.” s. 72</p> <p>”Lisäksi apua oli saatu opettajilta, turvatalosta ja vertaisryhmistä.” s. 72</p> <p>”Kaverit, kuten poikakaveri ja muut ystävät, olivat nuorille merkittäviä avun antajia.” s. 72</p> <p>”Tulosten mukaan nuorten selviytymistä edistivät oma aktiivisuus, kantavat ajatukset, auttavat sanat, tukevat ihmissuhteet ja korvaavat kokemukset.” s. 72</p> <p>”Selviytymistä estivät elämän haasteet, väkivallan kanssa elämään tottuminen ja voimavaroja verottavat asiat.” s. 72</p> <p>”Omaa aktiivisuutta kuvastivat vapauttava päätösvalta, avun hakeminen, tilanteista pois lähteminen, eteenpäin vievä sinnikkyys ja pärjäämisen näyttäminen.” s. 72</p> <p>”Nuoret kuvasivat jaksavansa paremmin, kun tiesivät, mitä tekivät ja voivat itse päättää asioistaan.” s. 72</p> <p>”Tärkeä käänne selviytymiselle avun hakeminen ja avoimuus.” s. 72</p> <p>”... nuori myös vetäytyi pois ihmissuhteista, joissa koki pettymystä tai vähättelyä.” s. 72</p>	<p>itsellään asioiden pitäminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • ja itsesyytökset yleisiä sisarusten välistä väkivaltaa todistaneilla nuorilla • laiminlyönnin, yksin jättämisen ja ulkopuolisena tai näkymättömänä kohtelemisen kokeminen perheväkivaltana • perhe ja sukulaiset tärkeimpiä selviytymisen kannalta • naapurit, uskoyhteisöt ja ammattihenkilöt tukena selviytymisessä • ammattihenkilöt, kuten kouluterveydenhoitaja ja terapeutti selviytymisen tukena • opettaja, turvatalot ja vertaisryhmät selviytymisen tukena • ystävät ja seurustelukumppani selviytymisen tukena • oma aktiivisuus, kantavat ajatukset, auttavat sanat, tukevat ihmissuhteet ja korvaavat kokemukset selviytymisen tukena • elämän haasteet, väkivallan kanssa elämään tottuminen ja voimavaroja verottavat asiat esteenä selviytymiselle • vapauttavat päätösvalta, avun hakeminen, tilanteista poislähteminen, sinnikkyys ja pärjäämisen näyttäminen selviytymisen tukena • omista asioista päättäminen hyvinvoinnin edistäjänä • avun hakeminen ja avoimuus tärkeitä selviytymisen kannalta • vetäytyminen ihmissuhteista, joissa koettiin pettymystä tai
--	---	---

Liite 2.

	<p>”Sinnikkyys ja periksiantamattomuus olivatkin luonteenpiirteitä, jotka olivat auttaneet nuoria jaksamaan.” 73</p> <p>”Onnistumisen kokemukset olivat auttaneet jaksamaan.” 73</p> <p>”Positiivinen ajattelu, huumori, toivo ja mielikuvituksen käyttö olivat tärkeitä nuoren selviytymisessä.” s. 73</p> <p>”Tulevaisuuteen suuntaaminen ja suunnitelmien tekeminen vaikeina aikoina auttoi selviytymään.” s. 73</p> <p>”Auttavat sanat, kuten asioiden läpikäyminen ja puhuminen oli merkittävä selviytymistä tukeva asia.” s. 73</p> <p>”Nuorten kertomuksissa korostui kuuntelijan tarve, avoimuus ja saadun palautteen merkitys.” s. 73</p> <p>”Tukevissa ihmissuhteissa merkittävää olivat ymmärrys, yhdessä jakaminen, aktiivinen tuen antaminen ja läheisyys.” s. 73</p> <p>”Mukava tekeminen antoi korvaavia kokemuksia ja auttoi pääsemään eroon ahdistavista tunteista ja ajatuksista sekä henkisesti että konkreettisesti. Liikunta, piirtäminen, musiikki ja lukeminen olivat nuorille mukavaa tekemistä.” s. 73</p> <p>”Tärkeää selviytymisen kannalta olivat oman kiinnostuksen kohteet ja oma luovuus.” s. 73</p> <p>”Väkivallan kanssa elämään tottuminen auttoi toisaalta selviytymään, mutta saattoi myös estää avun hakemisen.” s. 73</p> <p>”Selviytymistä estäviä tekijöitä olivat elämän haasteet, kuten muutokset perheessä ja lapsuudenaikaiset useat muutot, jotka kuormittivat perhetilannetta.” s. 73</p> <p>”Vastoinikäymisten kasaantuminen saattoi toimia toisaalta muutosvoimana.” s. 73</p> <p>”Iän myötä nuori sai välineitä selviytymiseen ja koki itsensä</p>	<p>vähättelyä</p> <ul style="list-style-type: none"> • sinnikkyys ja periksiantamattomuus jaksamisen tukena • onnistumisen kokemukset jaksamisen tukena • positiivinen ajattelu, huumori, toivo ja mielikuvitus selviytymisen tukena • tulevaisuuteen suuntaaminen ja suunnitelmien tekeminen selviytymisen tukena • asioiden läpikäyminen ja puhuminen selviytymisen tukena • kuuntelija, avoimuus ja palautteen saaminen selviytymisen tukena • tukevat ihmissuhteen selviytymisen tukena • ymmärrys, yhdessä jakaminen, tuen antaminen ja läheisyys selviytymisen tukena • mukava tekeminen ja korvaavat kokemukset ahdistuksen lievittäjinä • liikunta, piirtäminen, musiikki ja lukeminen ahdistuksen lievittäjinä • omat kiinnostuksen kohteet ja luovuus selviytymisen tukena • väkivallan kanssa elämään tottuminen selviytymisen tukena • väkivallan kanssa elämään tottuminen esteenä avun hakemiselle • elämänhaasteet, esim. useat muutot, selviytymisen esteenä • vastoinkäymiset muutosvoimana • iän tuoma itsevarmuus ja
--	---	---

Liite 2.

	<p>varmemmaksi ongelmatilanteissa pystyessään puolustautumaan.” s. 73</p> <p>”Pelko oli nuorten kertoman mukaan läsnä heidän elämässään hyvin kokonaisvaltaisesti ja esti avun pyytämisen.” s. 74</p> <p>”Lisäksi syyllisyys ja häpeä estivät avun hakemisen.” s. 74</p> <p>”Nuoret olivat oppineet pitämään pahan olon sisällään ja olemaan näyttämättä tunteita. Kiukku, uhma, kapinointi ja viha tulivat esille myöhemmin iän myötä.” s. 74</p> <p>”Pahan olo näyttämisen auttoi selviytymään ja tunnistamaan avun tarpeen.” s. 74</p> <p>”Luottamus koettiin avunsaannin edellytyksenä, mutta väkivaltakokemusten vuoksi nuoret olivat menettäneet luottamuksensa ihmisiin.” s. 74</p>	<p>puolustuskyvyn lisääntyminen tukena selviytymisessä</p> <ul style="list-style-type: none"> • kokonaisvaltainen pelko • pelko avun pyytämisen esteenä • syyllisyys ja häpeä avun hakemisen esteenä • pahan olon sisällä pitäminen nuorilla • tunteiden näyttämättömyys nuorilla • kiukku, uhma, kapinointi ja viha oireina nuorilla iän myötä • pahan olon näyttämisen selviytymisen tukena • pahan olon näyttämisen avun saamisen tukena • luottamuksen kokeminen avunsaannin edellytyksenä • luottamuksen menettäminen lähisuhdeväkivallan todistamisen seurauksena
<p>Tyrkäs, Maiju Katariina. 2008. Jälleenrakennuksen aika – Nuorten aikuisten kokemuksia lapsuuden perheessään kohtaamastaan väkivallasta ja siitä selviytymisestä. Pro gradu. Helsingin yliopisto.</p>	<p>”Hänen puheessaan tulee hyvin ilmi, kuinka väkivaltatilanteissa koko perhe voi olla lamaantunut ja toimintakyvytön, ja siksi väkivallan uhria ei pystytä auttamaan.” s. 38</p> <p>”Pelko ei liittynyt vain itseen kohdistuvaan väkivaltaan, vaan haastateltavat olivat olleet huolissaan myös sisarustensa ja äitiensä puolesta.” s. 39</p> <p>”He olivat puolustaneet sisaruksiaan ja äitejään väkivaltatilanteissa, ja olleet heille tukena.” s. 39</p> <p>”Mari oli kokenut pelkoa perheenjäsentensä puolesta siten, että hänen oli ollut vaikea nukkua jatkuvan huolissaan olon vuoksi.” s. 39</p> <p>”Varuillaan ja valppaana olo olikin ollut keskeinen keino pyrkiä hallitsemaan elämää arvaamattomassa ja pelon täyteisessä ympäristössä.” s. 40</p>	<ul style="list-style-type: none"> • koko perheen lamaantuminen ja toimintakyvyttömyys väkivaltatilanteissa • äidin puolesta pelkääminen • sisarusten puolesta pelkääminen • äidin puolustaminen väkivaltatilanteissa • sisarusten puolustaminen väkivaltatilanteissa • äidin tukeminen väkivaltatilanteissa • sisarusten tukeminen väkivaltatilanteissa • jatkuva pelko lähisuhdeväkivaltaa todistaneilla • pelon aiheuttamat nukkumisvaikeudet • varuillaan ja valppaana olo elämänhallinnan keinoina väkivaltaisessa ympäristössä

Liite 2.

	<p>”Haastateltavat olivat myös pyrkineet ennaltaehkäisemään väkivaltaa olemalla hiljaa ja näkymättömiä. Vanhempia ei oltu haluttu ärsyttää tai häiritä, koska se olisi saattanut aiheuttaa konflikteja.” s. 40</p> <p>”Monille haastateltavista kotona tapahtuva väkivalta oli ollut häpeän aihe, ja siitä ei oltu haluttu kertoa ulkopuolisille.” s. 40</p> <p>”Ulospäin oli pyritty näyttämään hyvinvoivalta ja iloiselta, vaikka todellisuudessa olo oli ollut päinvastainen.” s. 40</p> <p>”Voidaan ajatella, että jos perheessä yhteenkin ihmiseen kohdistuu väkivaltaa, koskettaa se koko perhettä, ja aiheuttaa kärsimystä myös niin sanotuille sivusta seuraajille.” s. 41</p> <p>”Väkivallan arvaamattomuus, henkisen väkivallan ahdistavuus, pelon ja häpeän tunteet, ja erilaiset sopeutumiskeinot kuten vastuunotto muista perheenjäsenistä, varuillaan olo, äänettömyys ja näkymättömyys, kiltteys, salaaminen ja kodin vältteleminen, näyttäisivät olevan tyypillisiä piirteitä väkivallan varjossa eletylle lapsuudelle ja nuoruudelle.” s. 41</p>	<ul style="list-style-type: none"> • lasten pyrkimys näkymättömyyteen ja hiljaa olo väkivallan välttämiseksi • pyrkimys olla ärsyttämättä ja häiritsemättä vanhempia väkivallan välttämiseksi • kotona tapahtuneeseen väkivaltaan liittyvä häpeä • pahan olon kätkeminen ulkopuolisilta • väkivallan aiheuttama pelko sivusta seuraajille • vastuunotto muista perheenjäsenistä • varuillaan olo • äänettömyys • näkymättömyys • kiltteys • salaaminen • kodin vältteleminen • häpeän tunteet ➤ tyypillisiä lähisuhdeväkivaltaa todistaneilla
<p>Severinsson, Emma. 2010. När våldet blir vardag: En studie om vuxenliv och uppväxt hos kvinnor som upplevt våld i hemmet som barn. Lunds universitet.</p>	<p>“Mina intervjupersoner talar om hur de anklagat mamman för våldet och sett henne som den svaga.” s. 17</p> <p>“Mödrarna har inte levt upp till den förväntade bilden av en omsorgstagande mamma som bekräftar och lär sina barn tillit.” s. 18</p> <p>“Det är två bilder av mödrar som växer fram. Den starka kvinnan som har tagit sig ur ett misshandelsförhållande och den svaga kvinnan som lät sig falla offer för den våldsamma mannen.” s. 18</p> <p>“Dessutom berättar Amanda att hennes relation till mamman komplicerats ytterligare av att Amanda påminner mycket om pappan och att mamman därför haft svårt med det känslomässiga gentemot henne.” s. 18</p>	<ul style="list-style-type: none"> • väkivallan kohteena olleen äidin syyttäminen väkivallan läsnäolosta • äidin näkeminen heikkona • pettymys väkivallan kohteena olleeseen äitiin huolehtijana • pettymys väkivallan kohteena olleeseen äitiin luottamuksen vahvistajana ja opettajana • äidin näkeminen vahvana tämän irtautuessa väkivaltaisesta suhteesta • äidin näkeminen heikkona alistujana väkivaltaisessa suhteessa • väkivaltaisen isän piirteet lapsessa vaikuttavat äidin tunteisiin lasta kohtaan

Liite 2.

	<p>“Sandra berättar att ilskan grundade sig i ”Att hon lärt mig huka istället för att gå därifrån.” s. 18</p> <p>“Madelene bar också på en rädsla att mamman skulle dö...” s. 20</p> <p>“Mina informanter bär på en ilska mot mamman och ser henne dels som svag och dels som stark som överlevt. Ilskan grundar sig i att mamman lärt kvinnorna vara svaga vilket till exempel lett fram till att Sandra själv hamnat i destruktiva relationer.” s. 20</p> <p>“Tendenser verkar dock finnas i mitt material att ju äldre kvinnorna blir ju mer förstår de mamman och slutar skuldbelägga henne och ser istället på henne som den starka som överlevt våldet.” s. 21</p>	<ul style="list-style-type: none"> • viha äitiä kohtaan, koska tämä on opettanut alistumisen mallin selviytymisen sijaan • pelko, että äiti kuolee • äitiin kohdistuva viha pohjautui siihen, että äiti opetti naiset olemaan heikkoja, joka erään haastateltavan kohdalla johti siihen, että hän itse ajautui tuhoisiin suhteisiin • vanhemmiten tutkittavat alkoivat ymmärtää äitiään enemmän ja nähdä tämän vahvana väkivallan kokemuksista selviytyjänä
<p>Kiuru, Helena. 2003. Kokemus alkoholiperheessä kasvamisesta, selviytymisestä ja tuesta. Pro gradu. Tampereen yliopisto.</p>	<p>”Pelko äidin kuolemasta isän riehussa väkivaltaisesti ja ajatukset yksin pimeässä voivat lapsen mielessä saada aikaan kauhua. Kokemus voi olla jopa niin kauhea, että sen on pyyhkinyt mielestään.” s. 28</p> <p>”Hän yrittää mahdollisesti asettautua vanhempiensa väliin tai kuuntelee niitä yöllä yksinäisyydessä peiton alla.” s. 28</p> <p>”Lapsi saattaa oppia olemaan jatkuvasti varuillaan, vartioimaan vanhempiaan ja jatkossa myös itseään, ettei itse tai kukaan muukaan tekisi mitään pahaa. Se voi johtaa myös hitaaseen itsetuhoon myöhemmässä elämänvaiheessa, kuten eräässä haastattelussa kävi ilmi.” s. 29</p> <p>”Väkivaltaisuus perheessä voi aiheuttaa myös jopa kuoleman ja menettämisen pelkoa.” s. 29</p> <p>”Usein alkoholiperheen lapset eivät halua kokea samanlaista pelkoa omassa kodissaan aikuisena ja ehkä siksi eivät ole valmiita solmimaan esimerkiksi pysyvää ihmissuhdetta vaan valitsevat yksinäisyyden.” s. 29</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pelko, että äiti kuolee • liian pelottavan kokemuksen pyyhkiminen pois mielestä • vanhempien riidan väliin meneminen • vetäytyminen peiton alle piiloon vanhempien riidellessä • jatkuva varuillaan olo • vanhempien vartiointi • itsensä vartiointi, ettei itse tekisi pahaa • kuoleman ja menettämisen pelko • pelko vaikuttavana tekijänä pysyvien ihmissuhteiden välttämässä ja yksinäisyyden valitsemisessa
<p>Arvola, Kirsi-Marja.2003.”Musta tuntuu, että se on aina ollut niin, eikä se lopu koskaan”: Isän tekemän väkivalta äitiä kohtaan aikuisen tyttären kokemana. Pro</p>	<p>”Tämä asema äidin uskottuna pitää lapset kuitenkin hyvin tiukasti kiinni väkivallan todellisuudessa, eikä anna mahdollisuutta irrottautua siitä. Siten väkivalta on edelleenkin läsnä lasten elämässä, se on vain muuttanut muotoaan.” s. 61</p>	<ul style="list-style-type: none"> • lapsi uskottuna väkivaltaa kokevalle äidille • väkivaltaa kokevan äidin tukeutuminen lapseen • äidin uskottuna oleminen varmistaa väkivallan läsnäolon

Liite 2.

<p>gradu. Oulun yliopisto.</p>	<p>”Tyttären näkökulmasta hän on hankalassa välikädessä. Ei ole oikeastaan mitään, mitä hän voisi tehdä auttaakseen äitiään – paitsi kuunnella ja olla tarpeen tullen valmiina. Tyttären kannalta tilanne on kiusallinen, pelottava ja erittäin turhauttava.” s. 62</p> <p>”Yllättävää omalta kannaltani katsottuna oli, kuinka vahvasti väkivalta on olemassa edelleen, vaikka naiset ovat muuttaneet kotoaan pois jo kymmenisen vuotta sitten.” s. 69</p> <p>”Näyttää siltä, että lapset oppivat hyvin nopeasti lukemaan merkkejä, jotka kertovat tulevasta väkivallasta. Näiden merkkien ilmaantuminen saa lapset toimimaan väkivaltaa ehkäisevällä tai ennakoivalla tavalla.” s. 69</p> <p>”Lapset eivät käsittäkseni juurikaan tässä vaiheessa pelänneet isäänsä, koska he yrittivät voimakkaillakin keinoilla vaikuttaa tilannetta ehkäisevästi. Tilanteeseen liittyy kuitenkin voimattomuuden tunne, koska aineiston perusteella tytärten toimille ei juurikaan ollut isän kannalta merkitystä.” s. 69</p> <p>”Tämä kykenemättömyys vaikuttaa omaan elämäänsä on mielestäni ollut yksi suurimpia tekijöitä siihen, että kumpikin haastatelluista piti omaa itsetuntoaan hyvin heikkona.” s. 69</p> <p>”Tyttäret pitivät myös itseään syyllisinä väkivaltaisiin tapahtumiin. Monet riidat ovat aiheutuneet nimenomaan siitä, että lapset ovat yrittäneet osoittaa isälleen tämän väkivaltaisuuden tai ongelman alkoholin sietämisen kannalta. Lapset eivät ole kuitenkaan vältäneet asiaa, vaan protestoineet äänekkäästikin isäänsä vastaan. Siten en pidä todennäköisenä, että lapset juurikaan pelkäsivät isäänsä ennalta.” s. 70</p> <p>”Lapset ovat omasta näkökulmastaan ärsyttäneet isää ja saaneet tämän raivoamaan äidille. Siten äidin pahoinpiteleminen on todellisuudessa sattunut myös lapsiin. Lapsen silmin katsottuna äidistä on tullut lastensa puolustaja ja sijaiskärsijä. Näin ollen lapset syyttävät äidin pahoinpitelystä paitsi isää, myös itseään.” s. 70</p> <p>”Lapset pyrkivät olemaan ärsyttämättä ja</p>	<p>lapsen elämässä vielä tämän muutettua pois kotoa</p> <ul style="list-style-type: none"> • kyvyttömyys auttaa vanhempansa • välikädessä olemisen kokeminen kiusallisena • välikädessä olemisen kokeminen pelottavana • välikädessä olemisen kokeminen turhauttavana • väkivallan vahvan läsnäolon jatkuminen lasten elämässä kotoa pois muuton jälkeen • lapset lukevat merkkejä tulevasta väkivallasta • lapset pyrkivät toimimaan väkivaltaa ehkäisevällä tavalla • lasten ehkäisevän toiminnan vaikuttamattomuus väkivaltaa käyttävään vanhempaan • lasten voimattomuus väkivaltilanteissa • kykenemättömyys vaikuttaa elämänsä tapahtumiin synnä heikkoon itsetuntoon • lasten kokemus syyllisyydestään vanhempien riitoihin • asettuminen väkivaltaista vanhempaa vastaan vanhemmiten • lasten kokemus itsestään väkivaltaisen isän ärsyttäjänä ja riidan aiheuttajana • äidin näkeminen lasten puolustajana ja sijaiskärsijänä
--------------------------------	---	--

	<p>olemaan hissukseen.” s. 70</p> <p>”Näin ollen voi väittää, että yhden ihmisen, isän väkivaltaisuus vaikuttaa lasten elämään vaikka isä ei sillä hetkellä olekaan väkivaltainen. Riittää, että lapset tietävät mihin tilanne voi johtaa. Jo tämä vaikuttaa perusturvallisuutta näkertävästi ja saa heidät toimimaan rauhallisuutta turvaavalla tavalla.” s. 70</p> <p>”Isä omalla toiminnallaan ”pilaa” muun perheen yhteisen ajan ja juhlan. Siten tytärten vihaisuus asian suhteen on monella tapaa hyvin ymmärrettävää.” s. 71</p> <p>”Lapsi asettuu näin toimiessaan puskuriksi isän ja äidin väliin suojellakseen äitiä.” s. 71)</p> <p>”Tämän toimintamallin pettäessä lapset ovat aineiston mukaan osallistuneet vanhempien välisiin riitoihin. Osallistuminen on käytännössä tarkoittanut tilanteen seuraamista sivusta, konkreettista väliintuloa äidin suojelemiseksi, pienemmistä sisaruksista huolehtimista ja äidin pakomatkan turvaamista.” s. 72</p> <p>”Tilanteissa, missä lapset ovat konkreettisesti menneet isän ja äidin väliin ovat usein johtaneet väkivallan suuntautumiseen myös lapsiin. Näin ollen lapsi kokee tässä tilanteessa paitsi vihaa isäänsä kohtaan myös syyllisyyttä siitä, että on aiheuttanut toiminnallaan huolta äidilleen.” s. 72</p> <p>”Äiti ei halua kertoa asiasta mahdollisille ystävilleen, eivätkä lapset halua kertoa asiasta perheen ulkopuolisille, jotta äidin uskottavuus säilyisi.” s. 73</p> <p>”Aineiston perusteella lapset ovat kannustaneet äitiään eroamaan isästä. Isä ei nauti perheensä arvostusta eikä rakkautta siinä määrin kuin väkivallan uhriksi jäänyt äiti.” s. 73</p> <p>”Tämä hyväksyminen on nähdäkseni tärkeä keino lapsen kannalta käsitellä asia. Todellisuudessa lapsilla ei ole mahdollisuuksia vaikuttaa, joten asian kanssa painiminen olisi turhaa voimien tuhlaamista.” s. 79</p> <p>”Äiti nähdään monessa mielessä hyvin kaikkivoipana ja vahvana ihmisenä, toisaalta heikkona miehensä alistamisen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • lapsen pyrkimys olla hiljaa ja ärsyttämättä • väkivallan pelko esteenä perusturvallisuuden tunteen kokemiselle • lasten pyrkimys turvata rauhan säilyminen • lasten kokema vihaisuus, siitä että väkivalta pilaa perheen yhteisen ajan ja juhlan • lapsen asettuminen puskuriksi äidin ja isän väliin, äidin suojeleminen väkivallalta • lasten osallistuminen riitoihin sivustaseuraajana • lasten osallistuminen riitoihin väliin menemisellä • lasten osallistuminen riitoihin pienemmistä sisaruksista huolehtien • lasten osallistuminen riitoihin äidin pakomatkaa turvaamalla • vanhempien riidan väliin meneminen vaaran aiheuttajana lapselle itselleen • lasten syyllisyys väliin menemisen aiheuttamasta huolesta äidille • äidin uskottavuuden säilymisen suojeleminen väkivallan salailulla ulkopuolisilta • lapset eroon kannustajina • väkivaltainen isä ei niin rakastettu tai arvostettu, kuin väkivallan kohteena oleva äiti • väkivallan loppumattomuuden hyväksyminen keinona käsitellä asia • lasten mahdottomuus vaikuttaa asioihin turhana voimien kuluttajana • äidin näkeminen toisaalta heikkona, alistettuna uhrina,
--	--	---

Liite 2.

	<p>uhrina.” s. 80</p> <p>”Lapset ovat siinä mielessä vanhempiensa avioliitosta ulkopuolisia, että he ovat kokeneet olevansa se linkki, joka pitää äidin onnettomassa liitossaan. Siten voinee väittää, että lapset ovat jossain määrin kokeneet syyllisyyttä olemassa olostaan ja kyvyttömyydestään auttaa äitiään.” s. 81</p> <p>”Isä nähtiin yksin syyllisenä perheen väkivaltaisiin tapahtumiin.” s. 81</p> <p>”Aineiston perusteella näyttäisi siltä, etteivät tyttäret niinkään näe äitiään uhrina vaan monellakin tapaa osasyllisenä. Isä nähdään jollain tapaa muuttumattomana ja samana, äidin nähdään kykenevän muuttumaan ja sopeutumaan asioihin. Siten paine siihen, että äiti tekisi asialle jotain on tätäkin kautta varsin suuri.” s. 82</p>	<p>toisaalta kaikkivoipana ja vahvana</p> <ul style="list-style-type: none"> • lasten kokema syyllisyys omasta osallisuudestaan äidin onnettomaan liittoon • lasten kokema syyllisyys kyvyttömyydestään auttaa äitiään • lasten kokema syyllisyys omasta olemassa olostaan • isän näkeminen yksin syyllisenä perheen väkivaltaisiin tapahtumiin • äidin näkeminen osasyllisenä väkivaltaisiin tapahtumiin • väkivaltaisen isän näkeminen muuttumattomana • lasten kokemus äidistä kykenevänä muuttumaan ja muutokseen ➤ äidin painostaminen muutokseen
<p>Tapio, Terttu. 2012. Jäljet se jätti – Aikuisten kohtaama väkivalta lapsuuden perheessä. Pro gradu. Helsingin yliopisto.</p>	<p>”Usein vanhemman uhkaava käytös opittiin ennakoimaan perheessä, tietyt käyttäytymisen piirteet ja ilmapiirin kiristyminen antoivat merkkejä siitä, että jonkinasteinen tilanteen kriisiytyminen perheessä oli tapahtumassa.” s. 40</p> <p>”Väkivaltaisen kotitilanteen ja toisen vanhemman uhkaavan käytöksen tunnustaminen ympäristölle tuntui liian haastavalta ja häpeälliseltä...” s. 40</p> <p>”Vanhemman uhkaava käytös myös lamaannutti perheenjäsenten irtaantumista perheestä tai avun hakemista perheen ulkopuolelta.” s. 40</p> <p>”Vanhemman uhkaava käytös muutti pikkuhiljaa perheen toimintatapoja siten, että uhkaavan vanhemman tahtoon pyrittiin mukautumaan perheen ja sen jäsenten toimintatapoja muuttamalla. Näin yritettiin välttää turhia konflikteja.” s. 41</p> <p>”Vanhempien välinen väkivalta kuvattiin kirjoitelmissa hyvinkin raaksi ja pelottavaksi.” s. 42</p> <p>”Aikuisten muistikuvat lapsuuden kokemuksista vanhempien välisen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • vanhempien käytös ja ilmapiirin kiristyminen merkkeinä lapsille tulevasta väkivallasta • väkivaltatilanteiden ennakointi • väkivaltaisen kotitilanteen salailu • väkivaltaisen kotitilanteen kokeminen hävettävänä • väkivallan uhkan lamaannuttava vaikutus esteenä avun hakemiselle • väkivallan uhkan lamaannuttava vaikutus esteenä perheestä irtaantumiselle • pyrkimys mukautua uhkaavan vanhemman tahtoon perheen ja sen jäsenten toimintatapoja muuttamalla pyrkimyksenä välttää konflikteja • vanhempien välisen väkivallan kokeminen raakana • vanhempien välisen väkivallan kokeminen pelottavana

	<p>väkivallan osalta olivat aika selkeitä ja jopa aika yksityiskohtaisia. He jopa muistivat tilanteissa kokemansa ajatukset ja tunnetilat.” s. 42</p> <p>”Lapsuudessa koettiin usein huolta toisesta vanhemmasta, miten hänelle väkivaltatilanteessa käy.” s. 42</p> <p>”Lapsen kokemus asemastaan oli se, että hän oli turvaamassa toisen vanhemman turvallisuutta tai jonkinlaisessa vastuussa siitä ettei vanhempien välillä tapahdu jotain peruuttamatonta.” s. 43</p> <p>”Usein lapsi koki voimattomuutta ja kyvyttömyyttä tehdä tilanteessa mitään ja lapsi koki lamaannuttavaa tunnetta, koska ei pystynyt tekemään tilanteessa mitään tilannetta ratkaisevaa.” s. 43</p> <p>”Lapsena oli vaikea käsittää vanhempien – läheisten ihmisten välillä tapahtuvaa väkivaltaa, jossa rakkaat ihmiset satuttavat toisiaan.” s. 43</p> <p>”Toisaalta ristiriitaisuutta aiheutti se, että vanhempien välillä väkivallasta huolimatta tuntuu olevan tiukka side, joka aika ajoin sitoi vanhemmat tiukasti yhteen jättäen jopa lapset ulkopuolelle.” s. 43</p> <p>”Tarinoidessa nousi esille, että vanhempien välisessä väkivaltatilanteessa ei ole olemassa rajoja. Väkivaltatilanteessa lapsi ei voi luottaa mihinkään, ei ole olemassa luottamusta ja turvaa kumpaankaan vanhempaan.” s. 43</p> <p>”Tilanteiden rajattomuus aiheuttaa sen, että kenelläkään ei ole oikein aavistusta miten tilanteet päättyvät, tämä luo osaltaan tilanteisiin lapselle pelottavan ja lopullisen tunnelman.” s. 43</p> <p>”Vanhempien välinen väkivalta jätti lapselle turvattoman ja avuttoman olon, koska hänellä ei ollut mitään keinoja ratkaista väkivaltatilanteita ja rakentaa toimintasuunnitelmaa tulevien tilanteiden varalle.” s. 44</p> <p>”Lapsen iän karttuessa tuli tilanteita, jolloin lapsi meni vanhempien riitelyn ja väkivallan väliin, joko suusanallisesti tai ihan fyysisesti estäen.” s. 52</p> <p>”Nämä tilanteet olivat hyvin</p>	<ul style="list-style-type: none"> • lapsuuden väkivaltakokemuksiin liittyvien ajatusten ja tunnetilojen säilyminen vahvana mielessä aikuisuuteen saakka • lasten kokema huoli miten väkivallan kohteena olevalle vanhemmalle käy • lasten kokemus vastuustaan vanhemman turvallisuudesta • lasten kokema vastuu peruuttamattomien tapahtumien estämisestä vanhempiensa välillä • lasten kokema voimattomuus ja kyvyttömyys toimia väkivaltatilanteissa toimimisesta ja niiden ratkaisemisesta • lasten vaikeus käsittää, että rakkaat ihmiset satuttavat toisiaan • lasten kokema ristiriita siitä, että vanhempien välillä tuntuu olevan tiukka side väkivallasta huolimatta • lapsen kokema luottamuksen ja turvan puute molempia vanhempia kohtaan väkivaltatilanteissa • väkivaltatilanteiden päättymisen ennakoimattomuus pelottavana ja lopullisen tuntuksena kokemuksena lapselle • lasten kokema kyvyttömyys ratkaista väkivaltatilanteita tai rakentaa toimintasuunnitelmia niiden varalle avuttoman ja turvattoman tunteen aiheuttajana • väkivaltatilanteiden väliin menemisen lisääntyminen vanhempien joko suusanallisesti tai fyysisesti estäen
--	--	---

	<p>arvaamattomia ja lapsi saattoi löytää itsensä tilanteesta, jossa hän uhkasi toista vanhempaa teräaseella. Tällainen tilanne oli hyvin pelottava lapselle ja sai hänet arvioimaan miten tilanteessa olisi voinut loppujen lopuksi käydä.” s. 52</p> <p>”Tämä toisen perheenjäsenen käyttäytymisen tarkkailu jatkui useasti myös aikuisiälle saakka ja heijastui omaan perheeseen ja sen jäsenten vuorovaikutussuhteisiin.” s. 61</p> <p>”Lapsi pyrki myös luomaan itse perheen yhdessäolotilanteita iloiseksi ja hyväntuuliseksi, jotta ilmapiiri niissä olisi mahdollisimman positiivinen ja aihetta riitelyyn ei syntyisi. Tämä lapsena opittu iloisen ilmapiirin luominen on voinut jatkua aikuisiälle saakka.” s. 61-62</p> <p>”Kun pelkoa on ilmassa jatkuvasti, siihen suhtautuminen muuttuu välinpitämättömäksi jotta arjesta selviytyisi. Jatkuva pelko nostaa esiin myös fyysisiä oireita, kuten kehon tärinää ja pahoinvointia.” s. 63</p> <p>”Perheväkivaltaperheessä perheenjäsenille voi muodostua erilaisia rooleja hallita tilanteita, tällaisia rooleja olivat väliintulijan, sovittelijan ja pelkääjän roolit.” s. 63</p> <p>”Lapsuudessa lapsi joutui myös toimimaan paljon vanhemman roolissa perheessä silloin kun vanhemmasta ei ollut perhettä huolehtimaan.” s. 63</p> <p>”Lapsi pyrki olemaan mahdollisimman huomaamaton perheessä – olemaan niin sanotusti hiljainen lapsi, selviytyäkseen perheväkivallasta. Oman aseman mitätöimisellä ja omien haaveiden ja toiveiden peittämisellä lapsi mahdollisti oman selviytymisen perheväkivaltatilanteista niin hyvin kuin se vaan oli mahdollista.” s. 57</p> <p>”Kirjoitelmien kirjoittajat toivat esille, että on osattava hakea apua, jotta kokemuksista selviäisi. Aina se ei tarkoita ulkopuolista apua vaan joku on oppinut pärjäämään omillaan ja ehkä peittelemään elämässä, toinen taas on löytänyt oman vahvistumisen omien taitojen kautta</p>	<ul style="list-style-type: none"> • lapsen oman toiminnan aiheuttamien mahdollisten seuraamusten pelko väliinmenotilanteissa • perheenjäsenten käyttäytymisen tarkkailun heijastuminen omaan perheeseen aikuisiässä • lapsen pyrkimys luoda ja pitää yllä perheen positiivista ilmapiiriä väkivaltatilanteiden estämiseksi. • jatkuvan pelon läsnäolon aiheuttama välinpitämättömyys selviytymiskeinona • jatkuva pelko fyysisten oireiden, kuten kehon tärinän ja pahoinvoinnin aiheuttajana • perheenjäsenille voi muodostua erilaisia rooleja väkivaltatilanteissa • väliintulijan rooli väkivaltatilanteissa • sovittelijan rooli väkivaltatilanteissa • pelkääjän rooli väkivaltatilanteissa • lapsen joutuminen vanhemman rooliin aikuisen ollessa kykenemätön huolehtimaan perheestään • lapsen pyrkimys olla hiljaa ja huomaamaton selviytymiskeinoina • oman aseman mitätöiminen, omien haaveiden ja toiveiden peittäminen lapsen keinoina selviytyä perheväkivaltatilanteissa • avun hakemisen kokeminen välttämättömänä selviytymisen kannalta • omillaan pärjäämisen oppiminen apuna selviytymisessä
--	--	---

Liite 2.

	<p>kuten taiteen tai musiikin kautta. Usko on myös ollut tärkeä vahvuuden tuoja.” s. 59</p> <p>”Jokaisessa tarinassa tuli esille, että lapsuudessa koetusta perheväkivallasta on merkittävät seuraukset aikuisiälle saakka.” s. 60</p>	<ul style="list-style-type: none">• oma vahvistuminen omien taitojen kehittämisen kautta selviytymisen apuna• uskon tuoma vahvuus selviytymisen apuna• lapsuudessa koetulla perheväkivallalla merkittävät seuraukset aikuisuuteen saakka
--	--	--

Liite 3.

Tutkimuskysymys 2. aineiston pelkistäminen

Tekijä	Alkuperäiset ilmaisut	Pelkistetyt ilmaisut
<p>Seppänen, Anne. 1999. Viha, riitely ja väkivalta kuusivuotiaisen lasten kokemana: ”En halua kuunnella, enkä kattoa, enkä kertois siitä kenellekään: kun riidellään, on surullista!”. Pro gradu. Lapin yliopisto.</p>	<p>”Koska lasten oli vaikea kertoa vihasta, aloitin sadun lukemisen, jotta saisin lapset motivoitua aiheeseen”. s. 59</p> <p>”Sadun lukemisen jälkeen lasten oli helpompi keskustella vihasta”. s. 59</p> <p>”Samaa aihetta käsitelimme jokaisella kerralla, joko piirtäen tai leikkien. Ymmärrettävästi se alkoi lapsia välillä pitkästyttää”. s. 59</p> <p>”Vei oman aikansa saada lapsista irti sitä, mitä minä näiden neljän tapaamisen aikana sain, sillä alussa jotkut lapset kielsivät kotona olevan minkäänlaisia riitoja. Sekä yhdessä vietetty aika, että erilaiset leikit saivat lapset avautumaan aiheelle.” s. 72</p> <p>”Haastattelin lapset käyttäen osaksi teemahaastattelua ja osaksi avointa haastattelua.” s. 48</p> <p>”Halusin painottaa nimenomaan luottamuksen syntymistä, johon käytiin lähes koko ensimmäisen kokoontumiskertamme.” s. 50</p> <p>”Valitsin haastattelupaikaksi päiväkodin kirjaston, joka oli kaikille lapsille tarpeeksi tuttu ja tarpeeksi neutraali paikka.” s. 51</p> <p>”Pyrin järjestämään haastattelutilanteet mahdollisimman rauhallisiksi ja ympäristön ärsykeiltä suljetuiksi.” s. 51</p> <p>”Pidin tärkeänä, että lasten haastattelut tapahtuivat heidän silmiensä korkeudella, eli istuin heidän tasoisella tuolilla silloin, kun hekin istuivat ja kyykistyin, kun he seisoivat.” s. 51</p> <p>”Pyysin lapsia piirtämään jokaisen haastattelukerran aikana.” s. 51</p> <p>”Ensimmäisen haastattelukerran tarkoituksena oli, että ryhmä ryhmäytyy, eli ryhmän jäsenet tutustuvat toisiinsa.” s. 51</p> <p>”Valitsin välilliseksi tiedonkeruumenetelmäksi sadun, sillä ensinnäkin tämän ikäiset lapset yleensä mielellään keskittyvät kuuntelemaan satua.” s. 52</p> <p>”Päätin etsiä käsiini sadun, jossa käsiteltäisiin viha- tai väkivalta –</p>	<ul style="list-style-type: none"> • lasten oli vaikea kertoa vihasta • lapsia motivoitiin aiheeseen sadun avulla • sadun lukeminen auttoi lapsia kertomaan vihasta • samaa aihetta käsiteltiin jokaisella kerralla • saman aiheen käsitteleminen kerrasta toiseen pitkästytti välillä lapsia • jotkut lapset kielsivät alkuun riidat perheessään • yhdessä vietetty aika ja leikit saivat lapset avautumaan riidoista perheessään • lasten haastattelu teemahaastattelumenetelmällä • lasten haastattelu avoimen haastattelun menetelmin • luottamuksen syntymisen tärkeys lapsia haastateltaessa • tarpeeksi tuttu haastattelupaikka • tarpeeksi neutraali haastattelupaikka • haastattelutilanteiden rauhoittaminen • haastattelijan asettuminen fyysisesti lapsen tasolle • piirtäminen kaikilla haastattelukerroilla • ryhmän jäsenten tutustuminen toisiinsa • satu tiedonkeruumenetelmänä • tietyn ikäiset lapset keskittyvät yleensä mielellään sadun kuuntelemiseen • satu käsittelee viha- tai väkivalta – aihetta • lasten johdattelu aiheeseen kirjan avulla

Liite 3.

	<p>aihetta.” s. 52</p> <p>”Valitsin saman kirjan, jonka avulla johdattelin lapset väkivalta – aiheeseen ja keskustelimme vihan tunteesta ja sen ilmaisemisesta, ja siitä, mitä sadussa opetettiin.” s. 52</p> <p>”Sadun lukemisen, ymmärtämisen ja siitä käydyin keskustelun kannalta haastatteluryhmäni oli hyvän kokoinen. Pystyin seuraamaan, että jokainen lapsi ymmärsi, mitä luettiin. He saivat jokainen osallistua keskusteluun, ja heitä oikeastaan veloitettiin osallistumaan.” s. 53</p> <p>”Sitten etsimme sopivia ilmoja erilaisille tunteille...” s. 54</p> <p>”Koska lapset jaksoivat olla innostuneesti mukana koko ajan, ehdotin, että tekisimme yhdessä sadun.” s. 54</p> <p>”Alkujuttelujen jälkeen leikimme ”puhuvaa palloa”, eli samalla kun minä vieritin lapselle pallon, aloitin lauseen, jota lapsi jatkoi tyyliin: ”Olen iloinen... koska minulla on kukka...” s. 55</p> <p>”Vei oman aikansa saada lapsista irti sitä, mitä minä näiden neljän tapaamisen aikana sain, sillä alussa jotkut lapset kielsivät kotona olevan minkäänlaisia riitoja. Sekä yhdessä vietetty aika että erilaiset leikit saivat lapset avautumaan aiheelle.” s. 72</p>	<ul style="list-style-type: none"> • sadun opetuksesta keskusteleminen • haastatteluryhmän koon vaikutus ohjaajan kykyyn seurata lapsia • haastatteluryhmän koon vaikutus lasten mahdollisuuteen osallistua keskusteluun • lasten velvoittaminen keskusteluun osallistumiseen • tunteiden kuvaaminen säätilojen avulla • lapset osallistuivat innostuneesti • yhteisen sadun tekeminen • ohjaaja aloitti lauseen, jota lapsi jatkoi • vei aikaa, että lapset alkoivat kertoa kokemuksistaan • alussa lapset kielsivät riidat perheessä • yhdessä vietetty aika ja leikit saivat lapset avautumaan
<p>Eskonen, Inkeri. 2005. Perheväkivalta lasten kertomana: mitä ja miten lapset kertovat terapeuttisissa ryhmissä perheväkivallasta? Väitöskirja. Tampereen yliopisto.</p>	<p>”Kertominen edellyttää aina tilaa kertomiselle.” s. 60</p> <p>”Tässä tutkimuksessa määrittelen kertomistilan vuorovaikutuksellisesti rakentuvaksi tilaksi väkivallan käsittelemiselle”. s. 60</p> <p>”Esimerkiksi jo saapuminen fyysisesti siihen paikkaan, jossa on lupa puhua väkivaltaan liittyvistä kokemuksista voi virittää lapsen perheväkivallasta kertomiselle”. s. 60</p> <p>”Vuorovaikutustilanteet voivat joko rakentaa tai olla rakentamatta kertomistilaa perheväkivallan käsittelemiselle” s. 60</p> <p>”Ryhmissä myös toisten lasten toiminnalla on tärkeä merkitys siihen, millaiseksi kertomistila muodostuu.” s. 60</p> <p>”Kertomistila vaikuttaa esimerkiksi siihen, millaisilla tavoilla lapset voivat perheväkivaltaan liittyvistä</p>	<ul style="list-style-type: none"> • kertominen vaatii tilaa • vuorovaikutussuhteet vaikuttavat väkivallasta kertomiseen • paikka, jossa on lupa puhua väkivallan kokemuksista helpottaa puhumista • vuorovaikutustilanteet vaikuttavat perheväkivallasta kertomiseen ja kertomatta jättämiseen • ryhmän jäsenten toiminta vaikuttaa väkivallasta kertomiseen • kertomistila vaikuttaa lasten tapoihin kertoa kokemuksistaan

Liite 3.

	<p>kokemuksistaan kertoa.” s. 61</p> <p>”Mielikuvitusmaailma on hyvin vahvasti läsnä siinä, miten lapset väkivaltaan liittyviä aiheita käsittelevät.” s. 61</p> <p>”Esimerkiksi väkivaltaan liittyviä asioita kuvitellaan ryhmissä paljon käytettävissä nukketheateriesityksissä.” s. 61</p>	<ul style="list-style-type: none"> • lapset käsittelevät väkivaltaisia aiheita mielikuvituksen avulla • nukketatteria käytetään ryhmissä apuna väkivallasta kertomiseen
<p>Pitkäkangas-Laitila, Satu & Räisälä, Rauni. 1999. Pippurimuorikerho: perheväkivallalle altistuneiden lasten ryhmä turvakotikontekstissa. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto.</p>	<p>”Turvakodissa pidetyn tukevan, opetuksellisen ja strukturoidun lasten ryhmän taustalla oli pahoinpideltyjen naisten lapsille tarkoitettu manuaali...” KS s. 20</p> <p>”Manuaali antoi hyviä ohjeita ja keinoja, mutta suurin osa niistä edellytti kehittyneempää ajattelun vaihetta ja kielellisiä kykyjä kuin nelivuotiaalla lapsella on.” s. 22</p> <p>”Manuaalista poiketen nukketatteri muodostuikin tärkeäksi perheväkivaltakokemusten traumasäilytyksen käsittelykeinoksi tutkimusryhmässä.” s. 22</p> <p>”Lisäksi nukketatterin tarinoista keskusteltiin ja piirrettiin esityksen jälkeen.” s. 22</p> <p>”Nukkehahmojen kautta tapahtuvien asioiden käsittelytavan hyödyllisyydestä tutkimusryhmän lasten kanssa tuli viitteitä jo ensimmäisellä ryhmäkerralla, kun tytöt alkoivat spontaanisti leikkiä heille annetuilla eläinmaskoteilla.” s. 22</p> <p>”Kolmannella ryhmäkerralla aikuiset toivat ryhmään käsinukke-esityksen, johon lapset lähtivät mukaan kommentoimalla spontaanisti esityksen tapahtumia.” s. 23</p> <p>”Ohjaajat ottivat aiheet teatteriesityksiin lasten omasta elämästä.” 23</p> <p>”Perheväkivaltaa ja muita lasten elämään liittyviä asioita (esim. vanhempien erillään asuminen ja huoltajuuskiista) käsiteltiin nukketatterin avulla myös kaikilla muilla kerroilla erilaisten tarinoiden ja satujen muodossa nukkehahmojen avulla.” s. 23 – 24</p> <p>”Aluksi ohjaajat ehdottivat lapsille, että lapset kommentoisivat teatteria ohjaajien kysyessä, mutta lapset halusivat osallistua tarinan rakentamiseen esimerkiksi henkilöitä nimeämällä ja nukkeja liikuttelemalla.” s. 24</p>	<ul style="list-style-type: none"> • tiukka struktuuri haastatteluryhmässä • ryhmiin valittu manuaali ei ollut sopiva lasten kehitystasoon nähden • nukketatteri muodostui perheväkivaltakokemusten käsittelykeinoksi • nukketatterin tapahtumista keskusteltiin ja piirrettiin esitysten jälkeen • tytöt vaikuttivat itse nukketatterin valintaan käsittelykeinoksi • tytöt alkoivat spontaanisti leikkiä nukkeilla • lapset kommentoivat spontaanisti ohjaajien esittämää nukketatteria • nukketatteriesitysten aiheet otettiin lasten omasta elämästä • Perheväkivaltaa ja muita lasten elämään liittyviä tapahtumia käsiteltiin nukketatterin avulla • nukketatterissa erilaisia tarinoita ja satuja • nukketatteria käytettiin kaikilla kerroilla • lapset halusivat osallistua nukketatteritarinoiden rakentamiseen • lapset osallistuivat nimeämällä ja liikuttelemalla nukkeja

Liite 3.

	<p>”Lapset samaistuiivat nukketeatterin hahmoihin...” s. 24</p> <p>”Nukketeatterin avulla ohjaajat antoivat lapsille keinon kertoa vanhempien riitelystä ja väkivallasta.” s. 24</p> <p>”Muita konteksteja, joissa lasten esille tuomia perheväkivaltakokemuksia käsiteltiin, olivat piirtämis- ja keskustelutilanteet.” s. 25</p>	<ul style="list-style-type: none"> • lapset samaistuiivat nukketeatterin hahmoihin • nukketeatteri lasten keinona kertoa kokemuksistaan vanhempien riitelystä ja väkivallasta • lapset kertoivat perheväkivaltakokemuksistaan myös piirtäen ja keskustellen
<p>Vikman, Eija. 2009. Lasten kerronta ja sen merkitys: narratiivinen tutkimus lasten ja kriisikeskuksen työntekijän välisistä keskusteluista. Kaakkois – Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisu A. 7:2009.</p>	<p>”...haastattelin ensinnäkin tutkimukseni lapsia useammalla tapaamiskerralla, jolloin saatoin tarkentaa heidän kanssaan edellisen kerran teemoja tai ottaa niitä uudelleen esiin, jotta lapset saivat halutessaan mahdollisuuden tarttua niihin. Tätä yhä syvemmillä menevää tapaa nimitän syvähaastatteluksi.” s. 60</p> <p>”Toinen käyttämäni tiedonhankintaa kuvaama piirre on yhdessä kertominen, jolloin osallistuin lasten kertomusten tuottamiseen aktiivisesti vaikuttamalla haastattelujen vuorovaikutukselliseen prosessiin.” s. 60</p> <p>”... lasten kerronta tapahtui sekä puheen, piirrosten, korttien valitsemisen ja muun toiminnan avulla.” s. 60 (Pesäpuu ry:n vahvuuskortit, joista lapset valitsivat ominaisuuksia, joita he ajattelivat itsellään olevan ja joista he tunsivat olevan apua perheen kriisitilanteessa. s. 142)</p> <p>”Lisäksi keräsin tietoa havainnoimalla lapsia sekä haastattelutilanteissa, että kriisikeskuksessa yleensä.” s. 60 – 61</p> <p>”... vietin pitkiä aikoja tutkimuskentällä. Olin paikalla, kun lapset tulivat koulusta, vaikka en juuri silloin tehnytään haastatteluja, ruokailin, leikin tai pelasin lasten kanssa muulloinkin, kuin heitä haastatlessani.” s. 61</p> <p>”Melko pian minulle kuitenkin tutkimusta tehdessäni selvisi, että lapset tarvitsivat lisäkysymyksiä ja ohjaavia kommentteja, jotta lasten kertominen olisi edennyt.” s. 63</p> <p>”Myös lapset tiesivät minun tietävän heidän tilanteestaan. Tämä vaikeutti jonkin verran heidän oma-aloitteista kertomistaan, sillä he olettivat minun jo tietävän asioista ja tapahtumista ja ihmettelivät sen vuoksi, miksi heidän vielä piti kertoa.” s. 80</p>	<ul style="list-style-type: none"> • usea tapaamiskerta • edellisten teemojen uudelleen käsitteleminen • lapsille mahdollisuus tarttua edellisten tapaamisten teemoihin → syvähaastattelu lapsen haastattelun menetelmänä • yhdessä kertominen • ohjaajan osallistuminen lasten kertomuksen tuottamiseen • lapset kertoivat puheen, piirrosten ja korttien valitsemisen avulla • lasten havainnointi haastattelutilanteissa • lasten havainnointi haastattelutilanteen ulkopuolella • haastattelijan osallistuminen lasten tekemisiin myös haastattelujen ulkopuolella • lisäkysymyksen tarpeen lasten kerronnan etenemiseksi • ohjaavat kommentit tarpeen lasten kerronnan etenemiseksi • lasten tietoisuus haastattelijan tietoisuudesta heidän elämänsä tapahtumista vaikeutti oma-aloitteista kertomista, lapset ihmettelivät miksi täytyy vielä kertoa

	<p>”Osa ajasta on lasten piirtämisaikaa tai aikaa, jolloin lapset rauhassa mietiskellen valitsivat vahvuuskortteja itselleen.” s.81</p> <p>”Pienin lapsista käytti myös paljon aikaa pehmolelujen kanssa keskusteluun. Hän kertoi tapahtumista toisinaan pehmolelun ”suulla”.” s. 81</p> <p>”Valitsin aineistonkeruun menetelmäksi yksilöhaastattelut, jolloin lapset kertoivat elämästään kahdenkeskisessä vuorovaikutustilanteessa tutkijalle.” s. 82</p> <p>”Jos kyseessä olisi ollut haastatteluaineiston keruu ryhmätilanteessa, olisivat lasten kertomukset mahdollisesti toisenlaisia, koska he kertoisivat tarinaansa muille ryhmän lapsille.” s. 82</p> <p>”Toinen lapsi tarvitsi enemmän kysymyksiä, kuin toinen.” s. 82</p> <p>”Haastattelut sujuivat eri tavalla sen mukaan, kuinka puheliaasta lapsesta oli kyse tai kuinka hyvin tai huonosti lapsi kulloinkin jaksoi tilanteeseen keskittyä.” s. 82</p> <p>”Palasin aina seuraavalla haastattelukerralla edelliseen haastattelutilanteeseen ja kysyin, miltä asioista puhuminen oli tuntunut ja halusiko haastateltava palata johonkin edellisen kerran aiheeseen.” s. 83</p> <p>”Vanhempien lasten kohdalla käytin myös tulevaisuuden muistelun kysymyksiä.” s. 85 (pyysi kuvittelemaan aikaa tulevaisuudessa)</p> <p>”Haastattelun teemoitusta aineistonkeruuvaiheessa olivat...” s. 86</p> <p>”Aineistonäytteistä voidaan nähdä, että lapsi tuottaa tietoa yhdessä aikuisen kanssa. Haastattelija ja lapsi rakentavat kertomuksen yhdessä. Aikuinen ohjaa kerrontaa, mutta lapsi vastaa kerronnan juonesta ja sisällöstä.” s. 112</p>	<ul style="list-style-type: none"> • lapsille aikaa rauhassa tekemiseen • lelun käyttäminen kertomisen avulla • puhuminen lelun ”suulla” • yksilöhaastattelut lapsen haastattelun menetelmänä • kahdenkeskinen vuorovaikutustilanne haastattelussa • vuorovaikutuksen vaikutus lasten kertomuksiin ➤ kahdenkeskinen vuorovaikutus vs. ryhmän jäsenten välinen vuorovaikutus • lasten yksilöllisyys oma-aloitteisessa kertomisessa • lapsen puheliaisuuden vaikutus haastattelun sujumiseen • lapsen keskittymiskyvyn vaikutus haastattelun sujumiseen • lapsen mahdollisuus valita aiheita • lapsen mahdollisuus vaikuttaa haastattelun kulkuun • tulevaisuuden muistelu haastattelun keinona • lapsen iän huomiointi haastattelukeinon valitsemisessa • haastattelujen teemoitus • haastattelija ja lapsi rakentavat kertomuksen • ohjaaja ohjaa kerrontaa • lapsi rakentaa tarinan juonen ja sisällön
--	---	---

Liite 3.

	<p>”Lasten valitsemat kertomisen tavat kuvasivat lasten persoonallisuutta, kehitystasoa, mielentilaa ja myös teema-alueita, joista kulloinkin oli kyse.” s. 179</p> <p>”Lapset kertoivat piirtämällä, kirjoittamalla, leikkimällä, tanssimalla, pehmolelun tai korttien avulla, mutta eniten kuitenkin puheen avulla.” s. 179</p> <p>”Lapsen kuuleminen on tärkeä ja herkkyyttä vaativa tilanne, koska lapsi ei antaudu vuorovaikutustilanteelle, jos hän ei koe sitä itselleen mielekkäänä ja merkityksellisenä.” s. 180</p> <p>”Lapsen ja aikuisen kuulijan ympärillä tulisi olla turvallinen keskustelukonteksti, mikä tarkoittaa myös sitä, että lapsen kanssa työskentelevä ei ota väkisin esiin sellaisia asioita, mihin lapset eivät ole valmiita.” s. 180</p> <p>”Lasten kuulemisessa on tärkeää vältellä normatiivisuutta, jotta ei liikaa vaikuttaisi siihen, mitä lapsi saa puhua ja miten asioista pitää puhua.” s. 180</p> <p>”Normatiivisten ohjeiden antamisella saattaa olla päinvastaisia vaikutuksia, jolloin lapsi ei muuta käyttäytymistään, mutta ei myöskään enää uskalla kertoa.” s. 180</p> <p>”Työntekijä luo lapselle hyväksyvän ilmapiirin ja tukee lapsen omaa kerrontaa paremmin ja vaikuttavammin, kun hän ottaa lapsen kertomuksen vastaan sellaisenaan.” s. 183</p> <p>”He kyllä puhuivat näistä suurista kertomuksista, mutta kaiken muun kertomuksen ja kerronnan lomassa pieninä viitteinä tai konkreettisesti oikeilla sanoilla, mutta lyhyinä kertomuksina, ja siirtyivät sitten taas puhumaan muunlaisista asioista. Kuulijan on silloin vain maltettava odottaa, milloin lapsi kertoo elämänsä suuria kertomuksia.” s. 181</p>	<ul style="list-style-type: none"> • lapsen persoonallisuuden vaikutus haastattelun kulkuun • lapsen kehitystason vaikutus haastattelun kulkuun • lapsen mielentilan vaikutus haastattelun kulkuun • valitun teema-alueen vaikutus haastattelun kulkuun • kertominen piirtämisen, kirjoittamisen, leikin, tanssin, pehmolelun tai korttien avulla • lapsen kertominen pääasiassa puheen avulla • lapsen kuuleminen vaatii herkkyyttä • vuorovaikutustilanteen mielekkyys vaikuttaa lapsen kerrontaan • vuorovaikutustilanteen merkityksellisyys vaikuttaa lapsen kerrontaan • turvallinen keskustelukonteksti • lapsen oltava valmis asioiden esiin ottamiseen • lapsen valinnan vapaus aiheen ja kerrontatavan suhteen tärkeää haastattelussa • liiallisen ohjaaminen esteenä lapsen uskallukselle kertoa • lasten kerronnan vastaanottaminen sellaisenaan • hyväksyvä ilmapiiri kerronnalle • lapsen kerronnan tukeminen • lapselle ominaiset pienet viitteet muun kertomuksen lomassa • lapselle ominaiset lyhyet kertomukset • kuulijan kärsivällisyyden tärkeys
<p>Ikonen, Inkeri. 1996. ”Kysyt sää niitä juttuja?”: tutkimus lasten haastattelemisesta ja lastensuojelulasten omaan elämään</p>	<p>”Olin valmistellut puolistrukturoidun haastattelurungon, jonka teema-alueet käsittelivät asioita, joiden oletin olevan oleellisia lasten selviytymisen kannalta.”</p>	<ul style="list-style-type: none"> • puolistrukturoitu haastattelurunko • teema – alueet haastattelussa • teema – alueiden oleellisuus

Liite 3.

<p>liittyvistä kertomuksista. Pro gradu. Tampereen yliopisto.</p>	<p>s. 44</p> <p>”Teema-alueet käsitteivät lasten perhesuhteita, ystävyysuhteita, arkipäivän rutiineja, ongelmatilanteita, pelkoja ja selviytymistapoja.” s. 44</p> <p>”Myöhemmin aloin kuitenkin oivaltaa, että haastattelutilanne sinällään sujui ihan hyvin, mutta että haastateltavani vain ei suostunut pelaamaan kanssani niillä säännöillä, jotka olivat minulle tutut.” s. 44</p> <p>”Lasten ehdoilla tapahtuva haastattelu edellytti sitä, että suostuin päästämään irti haastattelurungosta ja etenemään aiheissa hyvin erityylyisesti kuin mitä olin aluksi suunnitellut.” s. 45</p> <p>”Lapset reagoivat vaikeisiin kysymyksiin myös sivuuttamalla ne kokonaan.” s. 45</p> <p>”Kaikkien haastattelujen aikana pyrin käsittelemään alkuperäisen haastattelurunkoni mukaisia asioita.” s. 45</p> <p>”Jokainen haastattelu alkoi piirtämistehtävällä.” s. 46</p> <p>”Olin suunnitellut joukon projektiivisia neuvokysymyksiä, joilla pyrin selvittämään lasten selviytymisstrategioita. Näiden kysymysten idea perustui siihen, että kerroin lapselle tilanteesta, jossa pieni lapsi ei tiennyt miten toimia. Tilanteen kuvailun jälkeen kysyin lapselta, minkälaisen neuvon hän antaisi kuvitellulle lapselle.” s. 46</p> <p>”Etukäteen olin suunnitellut esittäväni neljä tällaista neuvokysymystä, mutta käytännössä esitin niitä lapsille yhdestä kolmeen. Neljään neuvokysymykseen vastaaminen oli mahdotonta, sillä lapset eivät jaksaneet keskittyä siihen.” s. 46</p> <p>”Tuntui, että lapset kokivat merkityksellisenä sen, että joku vieras halusi viettää aikaansa juuri heidän kanssaan ja että tämä samainen vieras halusi kuulla juuri heidän mielipiteitään.” s. 49</p> <p>”Lisäksi pyrin ohjeita antaessani antamaan sellaisen kuvan, että haluan piirrellä lapsen kanssa samalla tavalla, kuin hän itsekin yleensä piirtää ja tämä piirtäminen tuntui tapahtuvan lattialla maaten.” s. 50</p> <p>”Tilanteiden sujuvuuden takia myös itse osallistuin tähän puuhailuun, sillä</p>	<ul style="list-style-type: none"> • teema – alueiden valinta • yhteiset pelisäännöt haastattelutilanteessa • haastateltavan persoonallisuuden vaikutus haastattelun sujumiseen • lasten ehdoilla eteneminen • haastattelurungosta irrottautuminen • lapset sivuuttivat vaikeat kysymykset • haastattelurungossa pitäytyminen aiheiden suhteen • piirtämistehtävä jokaisen haastattelun alussa • projektiiviset neuvokysymykset lasten selviytymisstrategioita selvitetessä • neljä neuvokysymystä liikaa → lapset eivät jaksaneet keskittyä • lapsen keskittymisen vaikutus haastattelun kulkuun • lapset arvostivat, että haastattelija vietti aikaa heidän kanssaan • lapset arvostivat, että haastattelija halusi kuulla heidän mielipiteitään • piirtäminen lapsen kanssa • ohjaajan asettuminen fyysisesti lapsen tasolle
---	---	--

Liite 3.

	<p>lattialle makaamaan jääden olisin auttamattomasti ollut ulkona lapsen toiminnasta.” s. 51</p> <p>”Kesken haastattelun oli hetkiä, jolloin saatoimme leikkiä tai vain piirrellä hiljaa.” s. 51</p> <p>”Perinteisessä mielessä toteutettuja haastatteluja tuskin olisi pystynyt viemään läpi näiden lasten kanssa.” s. 51</p> <p>”Kun lapsen kanssa vietetty aika on tarpeeksi pitkä, on hänellä mahdollisuus vastailta kysymyksiin omaan tahtiinsa ja esittää lisävastauksia jo aikaisemmin esitettyihin kysymyksiin.” s. 52</p> <p>”Samaan aikaan, kun lapsi piirsi kuvaansa, piirsin myös minä kuvaa perheestäni myötäillen lapsen piirtämisrytmiä. Tällä tavoin pystyin välittämään lapselle tunnetta siitä, että hän saa piirtää kaikessa rauhassa, eikä hänen tarvitse kiirehtiä, koska minä odotan.” s. 53</p> <p>”Lelut olivat keskeisellä paikalla lasten huoneissa ja ne vaikuttivat myös keskusteluissamme.” s. 55</p> <p>”Haastattelutilanteita leimasi se, että haastattelijan ja haastateltavan roolit eivät olleet niissä kovinkaan selkeitä. Minä esitin lapsille kysymyksiä, mutta myös lapset esittivät minulle henkilökohtaiseen elämäni liittyviä kysymyksiä.” s. 56</p> <p>”Piirtäminen auttoi lapsia keskittymään siihen asiaan, josta puhuttiin ja lasten tekemät piirustukset tarjosivat hyvän kyselypohjan minulle.” s. 60</p> <p>”Toisaalta sen, että lapset eivät puhuneet näistä asioista voi ymmärtää hyvin, koska tapasin lapset vain yhden kerran ja luottamuksellisesta ilmapiiristä huolimatta joidenkin asioiden puhuminen saattaa edellyttää pitkäkin tuntamista.” s. 85</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ohjaaja osallistuu lapsen aloittamaan toimintaan • hiljaiset hetket haastattelun aikana • yhdessä leikkiminen ja piirtely • rauhallisuus/kiireettömyys haastattelun aikana • epäily perinteisten haastattelumenetelmien toimimattomuudesta lasten kanssa. • tarpeeksi aikaa lapsen haastatteluun ➔ lapsella mahdollisuus vastata kysymyksiin rauhassa ➔ lapsella mahdollisuus palata aiemmin esitettyihin kysymyksiin • lapsen kanssa piirtäminen ja piirtämisrytmin myötäileminen ➔ lapselle vaikutelma tilanteen rauhallisuudesta ja haastatteluajan riittävydestä • läsnä olevien lasten omien lelujen vaikutus keskusteluun • haastattelijan ja haastateltavan roolien epäselkeys lasta haastateltaessa • lapset esittivät vastavuoroisesti kysymyksiä haastattelijalle • piirtäminen apuna lasten keskittymisessä käsiteltävään aiheeseen • piirustukset kyselypohjana haastattelijalle • luottamuksellinen ilmapiiri tärkeä lasta haastateltaessa • vain yksi tapaamiskerta ➔ tapaamiskertojen määrän vaikutus luottamuksen syntymiseen
--	--	--

Liite 4.

Ensimmäisen tutkimustehtävän ”Mitä lapset ja nuoret, sekä lapsuudenkodissaan lähisuhdeväkivaltaa todistaneet aikuiset kertovat kokemuksistaan ja selviytymisestään?” abstrahointi

PELKISTETYT ILMAISUT

tilanteista poislähteminen selviytymisen tukena (Lepistö 2010, 72)
lasten halu poistua riitatilanteista (Seppänen 1999, 74)
vetäytyminen akuutissa kriisitilanteessa (Leskinen 1982, 75)
lapset olivat tietoisia riidoista vaikka poistuivat paikalta (Seppänen 1999, 74)
lapset olivat tietoisia riidoista, vaikeivät olisi olleet läsnä (Leskinen 1982, 74)
ehkä lapset poistuivat riitatilanteista, koska eivät halunneet tietää riidan syytä (Seppänen 1999, 78)
piiloutuminen pelottavassa tilanteessa (Vikman 2009, 156)
vetäytyminen peiton alle piiloon vanhempien riidellessä (Kiuru 2003, 28)
lapsen pysyttelemine etäällä kotona tapahtuvasta väkivallasta (Vikman 2009, 156)
kodin vältteleminen (Tyrkäs 2008, 41)
väkivallan tekijän kohtaamisen vältteleminen kodin ulkopuolella (Vikman 2009, 156)
sisarusten puolesta pelkääminen (Tyrkäs 2008, 39)
lapsen pelko äidin puolesta (Leskinen 1982, 74)
äidin puolesta pelkääminen (Tyrkäs 2008, 39)
pelko, että äiti kuolee (Severinsson, 2010, 20)
pelko, että äiti kuolee (Kiuru 2003, 28)
kuoleman ja menettämisen pelko (Kiuru 2003, 29)
lapsen pelko perheen hajoamisen puolesta (Leskinen 1982, 74)
väkivaltatilanteiden päättymisen ennakoimattomuus pelottavana ja lopullisen tuntuksena kokemuksena lapselle (Tapio 2012, 43)

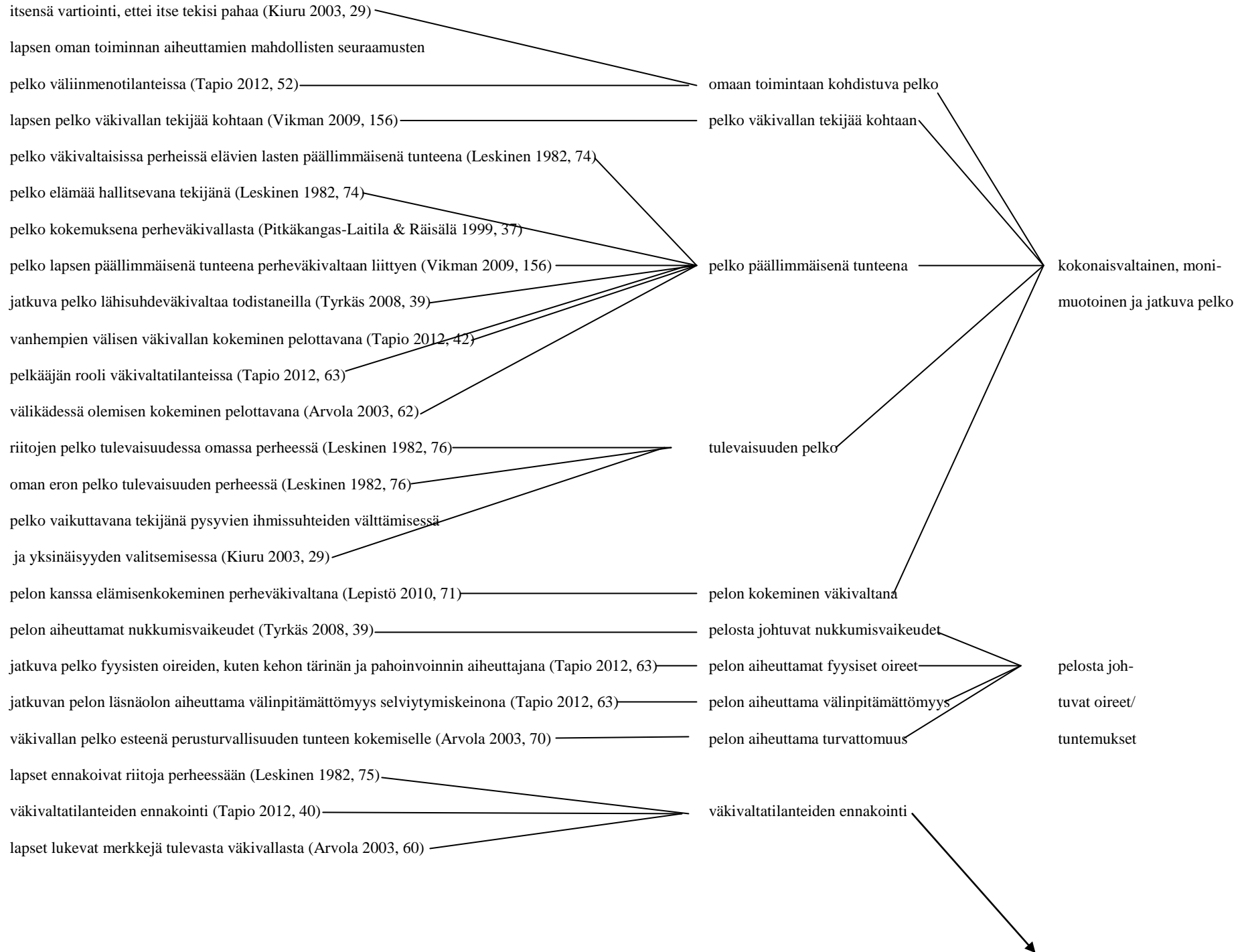
ALAKATEGORIAT

riitatilanteista poistuminen
tietoisuus riidoista paikalta poistumisesta
huolimatta
piiloutuminen riitatilanteessa
väkivallan vältteleminen
pelko perheenjäsenten puolesta
kuoleman pelko
menettämisen pelko

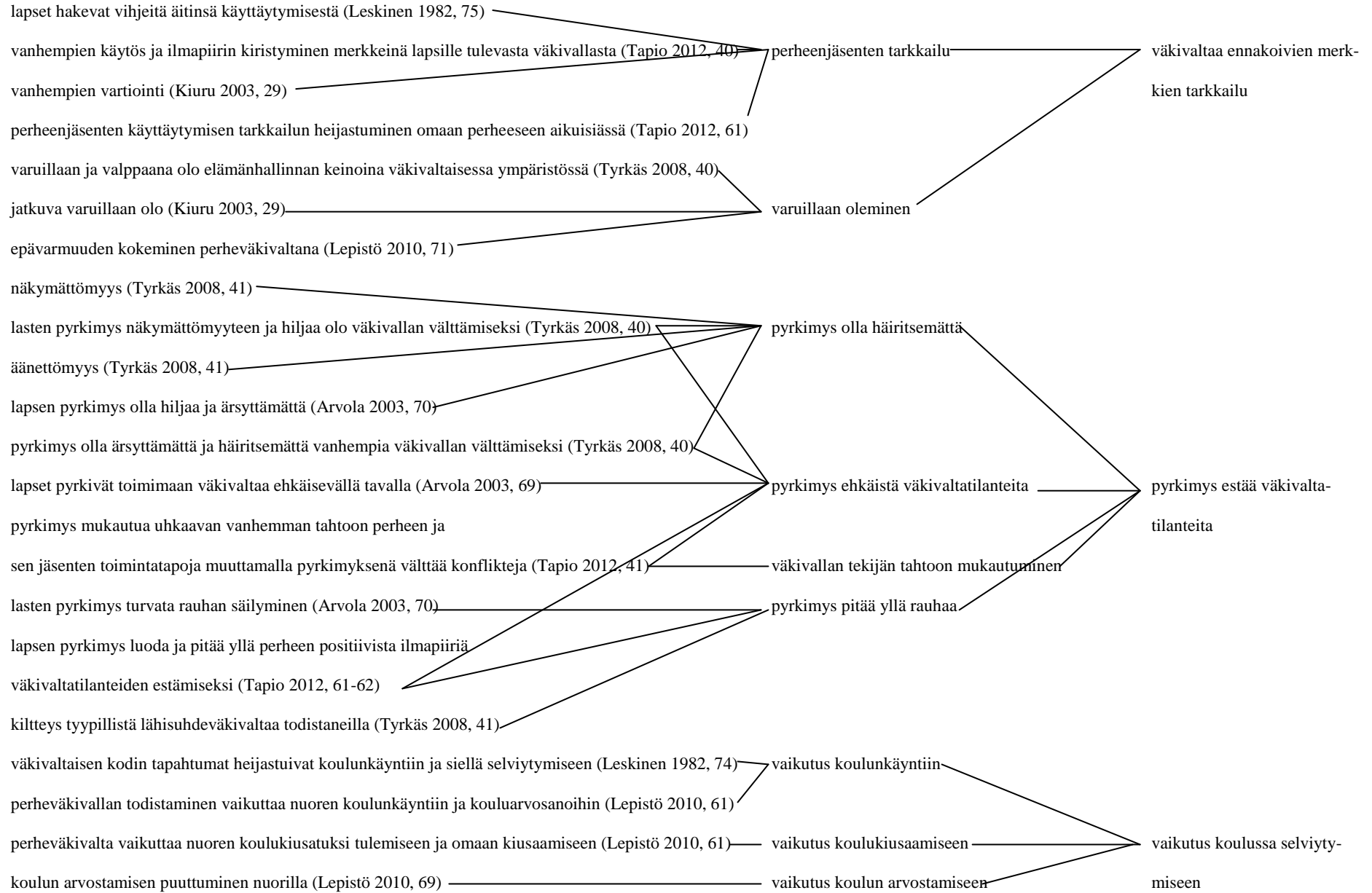
YLÄKATEGORIAT

väkivaltatilanteista
vetäytyminen
tietoisuus väkivallasta
pelko perheen puolesta

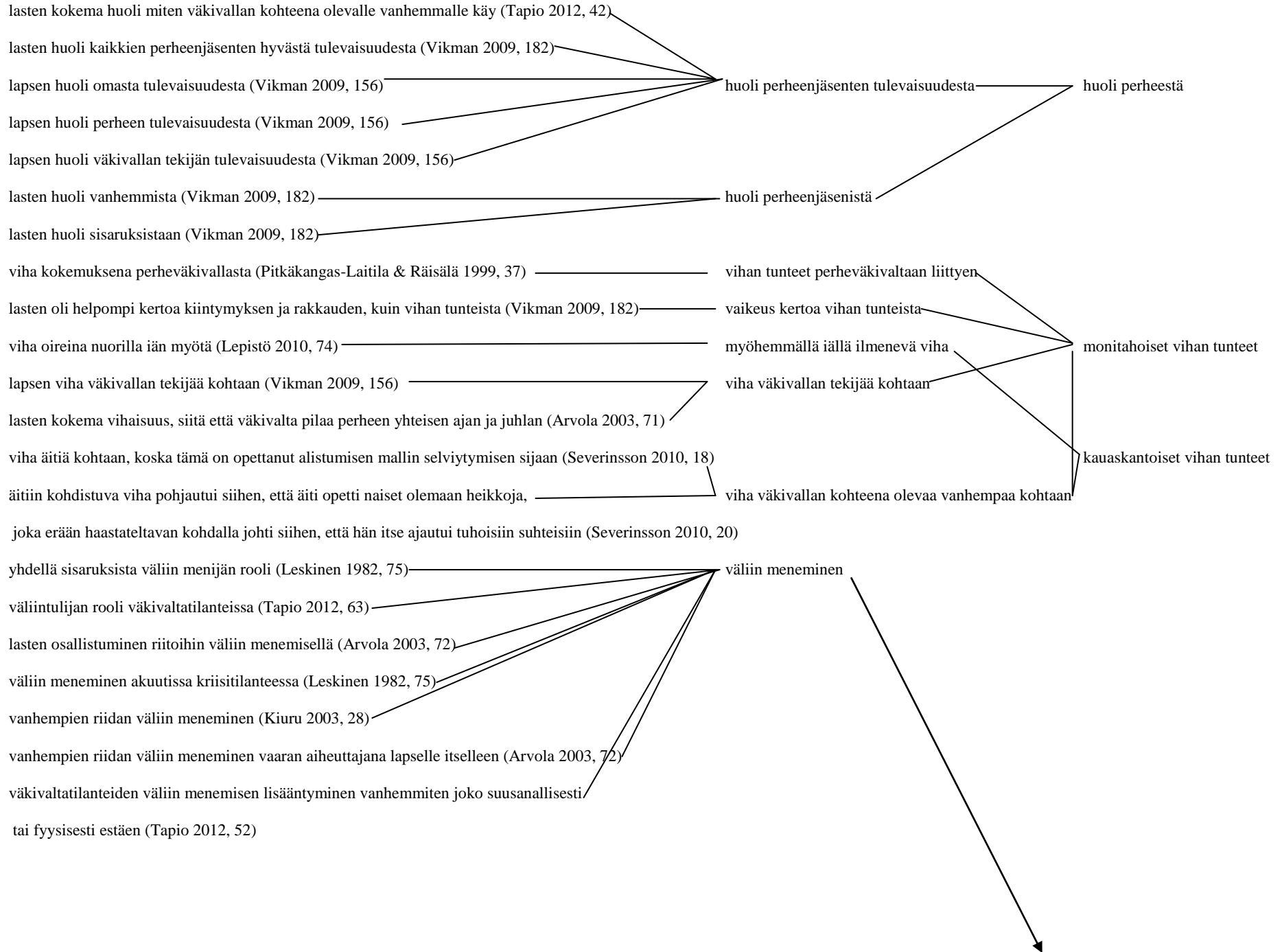
Liite 4.

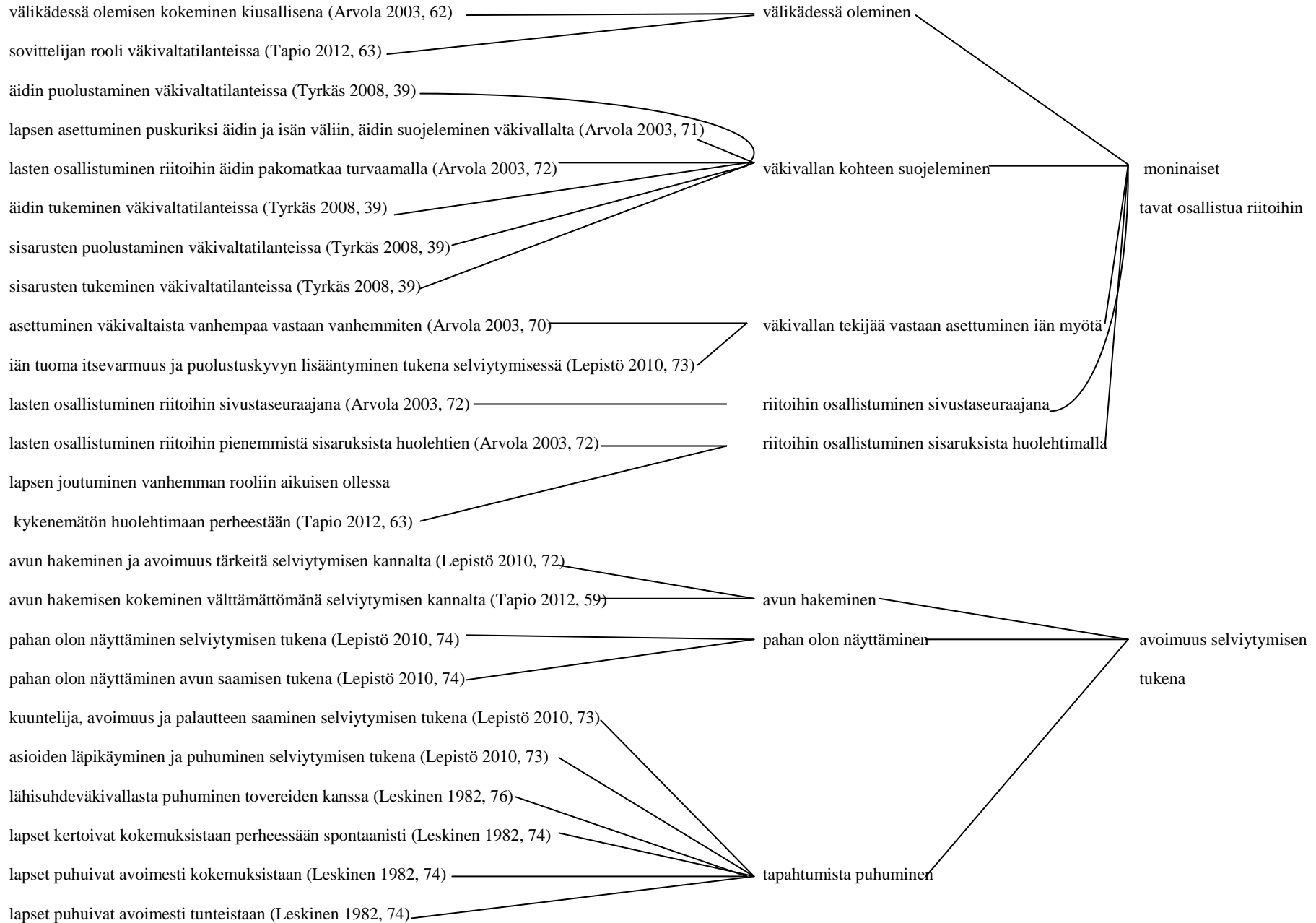
Liite 4.

Liite 4.

Liite 4.

Liite 4.

lapset kertoivat tapahtumista avoimesti (Vikman 2009, 85)

itsellään asioiden pitäminen selviytymiskeinoina sisarusten välisen väkivallan todistamiseen (Lepistö 2010, 70)

salaaminen tyypillisiä lähisuhdeväkivaltaa todistaneilla (Tyrkäs 2008, 41)

äidin uskottavuuden säilymisen suojeleminen väkivallan salailulla ulkopuolisilta (Arvola 2003, 73)

väkivaltaisen kotitilanteen salailu (Tapio 2012, 40)

itsesyytökset selviytymiskeinoina sisarusten välisen väkivallan todistamiseen (Lepistö 2010, 70)

vanhempien välistä väkivaltaa todistaneilla nuorilla itsesyytökset (Lepistö 2010, 70)

itsesyytökset selviytymiskeinoina isän ja sisarusten välistä väkivaltaa todistaneilla nuorilla (Lepistö 2010, 70)

ja itsesyytökset yleisiä sisarusten välistä väkivaltaa todistaneilla nuorilla (Lepistö 2010, 70)

lasten syyllisyys väliin menemisen aiheuttamasta huolesta äidille (Arvola 2003, 72)

lapset eivät halunneet aiheuttaa lisähuolia vanhemmilleen (Vikman 2009, 182)

lasten kokema syyllisyys omasta osallisuudestaan äidin onnettomaan liittoon (Arvola 2003, 81)

lasten kokema syyllisyys kyvyttömydestään auttaa äitiään (Arvola 2003, 81)

lasten kokema syyllisyys omasta olemassa olostaan (Arvola 2003, 81)

lasten kokemus syyllisyydestään vanhempien riitoihin (Arvola 2003, 70)

lasten kokemus itsestään väkivaltaisen isän ärsyttäjänä ja riidan aiheuttajana (Arvola 2003, 70)

syyllisyys kokemuksena perheväkivallasta (Pitkäkangas-Laitila & Räisälä 1999, 37)

syyllisyys ja häpeä avun hakemisen esteenä (Lepistö 2010, 74)

kotona tapahtuneeseen väkivaltaan liittyvä häpeä (Tyrkäs 2008, 40)

väkivaltaisen kotitilanteen kokeminen hävettävänä (Tapio 2012, 40)

kykenemättömyys vaikuttaa elämänsä tapahtumiin syynä heikkoon itsetuntoon (Arvola 2003, 69)

koko perheen lamaantuminen ja toimintakyvyttömyys väkivaltatilanteissa (Tyrkäs 2008, 38)

väkivallan uhkan lamaannuttava vaikutus esteenä avun hakemiselle (Tapio 2012, 40)

väkivallan uhkan lamaannuttava vaikutus esteenä perheestä irtaantumiselle (Tapio 2012, 40)

asioiden pitäminen itsellään

kodin tapahtumien salaaminen

äidin suojeleminen

väkivallan salaaminen

itsesyytökset

syyllisyys huolen aiheuttamisesta

syyllisyyden kokeminen väkivallan

olemassaolosta

syyllisyys avun hakemisen esteenä

häpeä avun hakemisen esteenä

väkivallan häpeäminen

heikko itsetunto

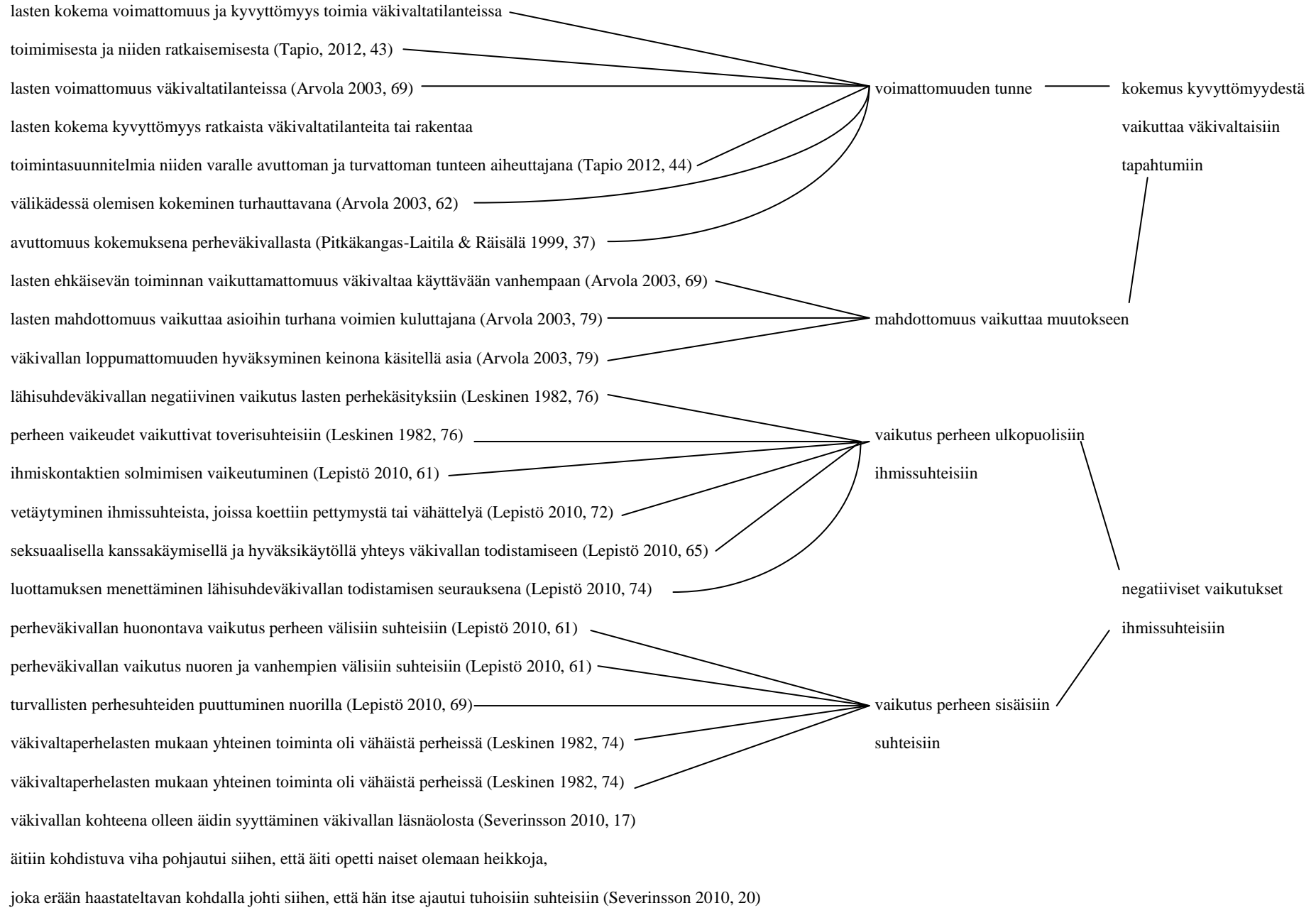
lamaantumisen tunne

monimuotoiset syyllisyyden

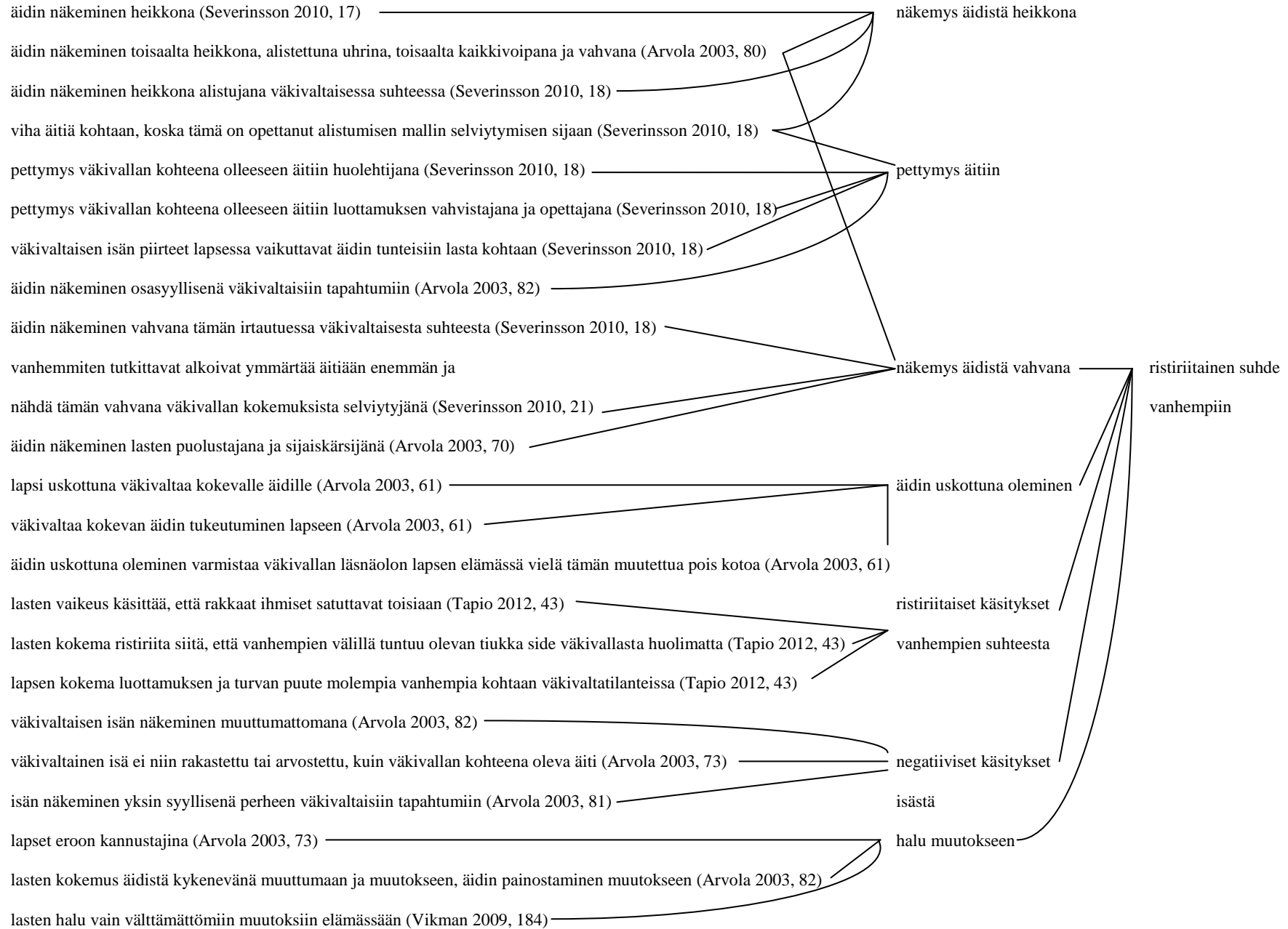
tunteet

häpeän tunteet

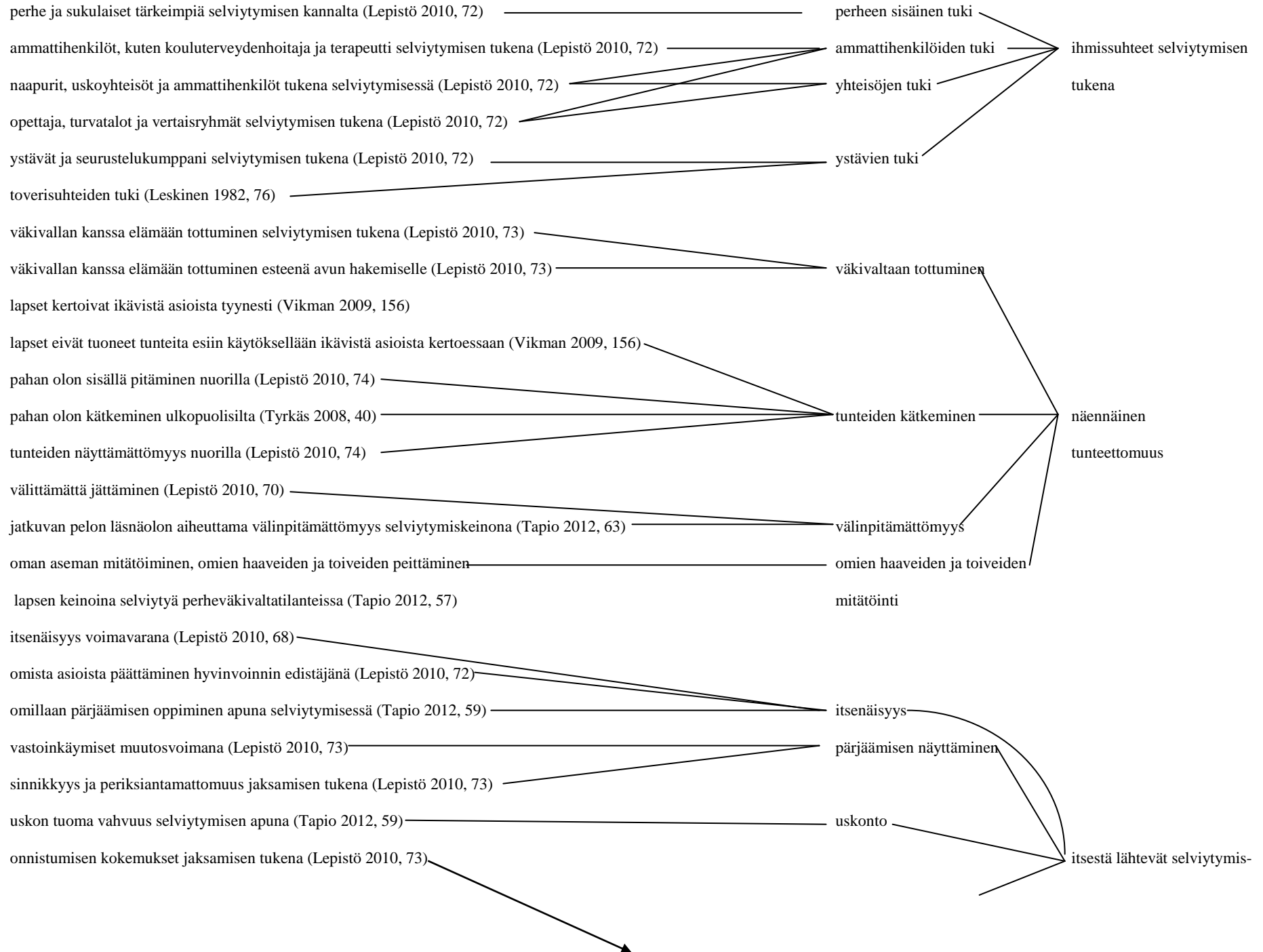
Liite 4.

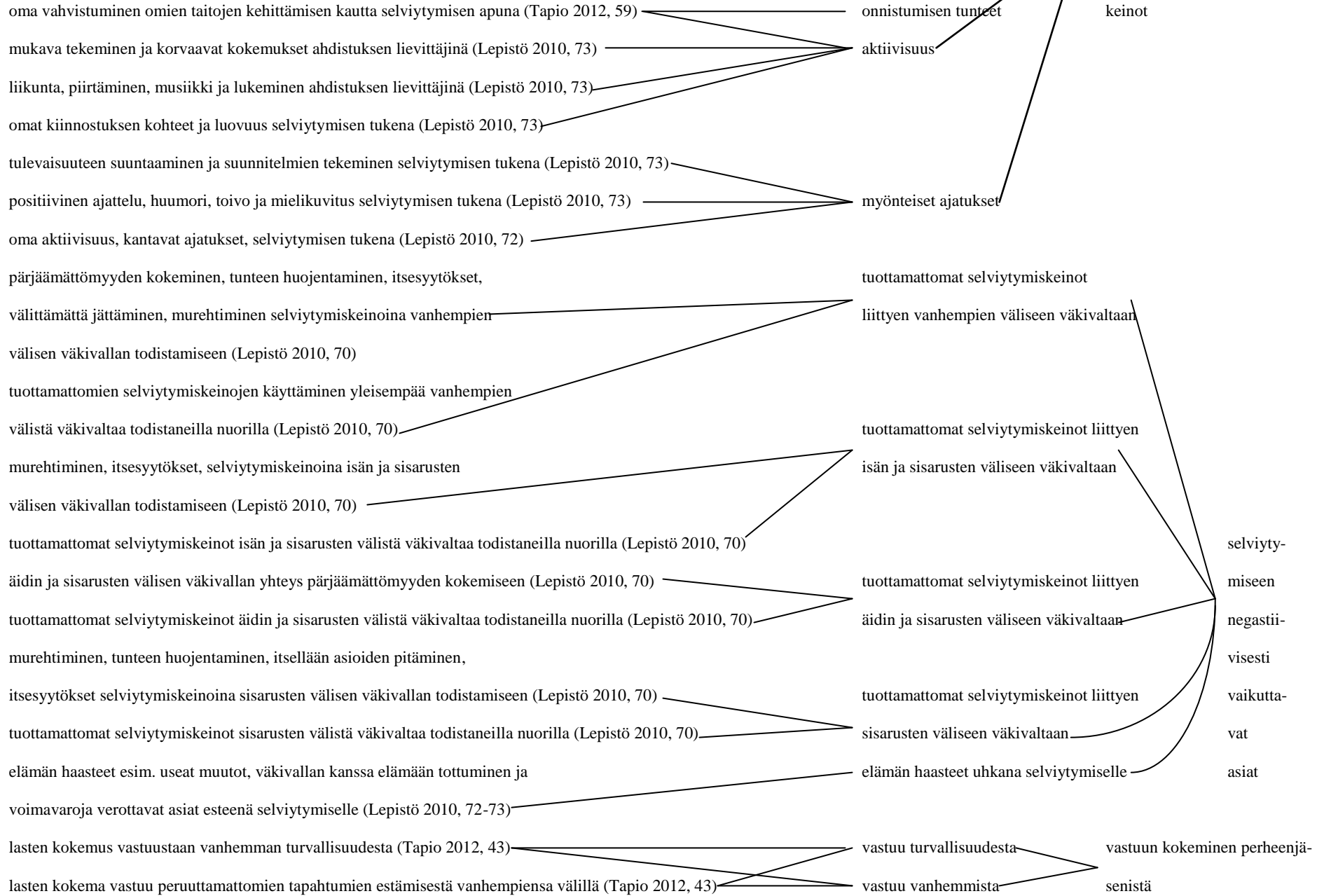
Liite 4.

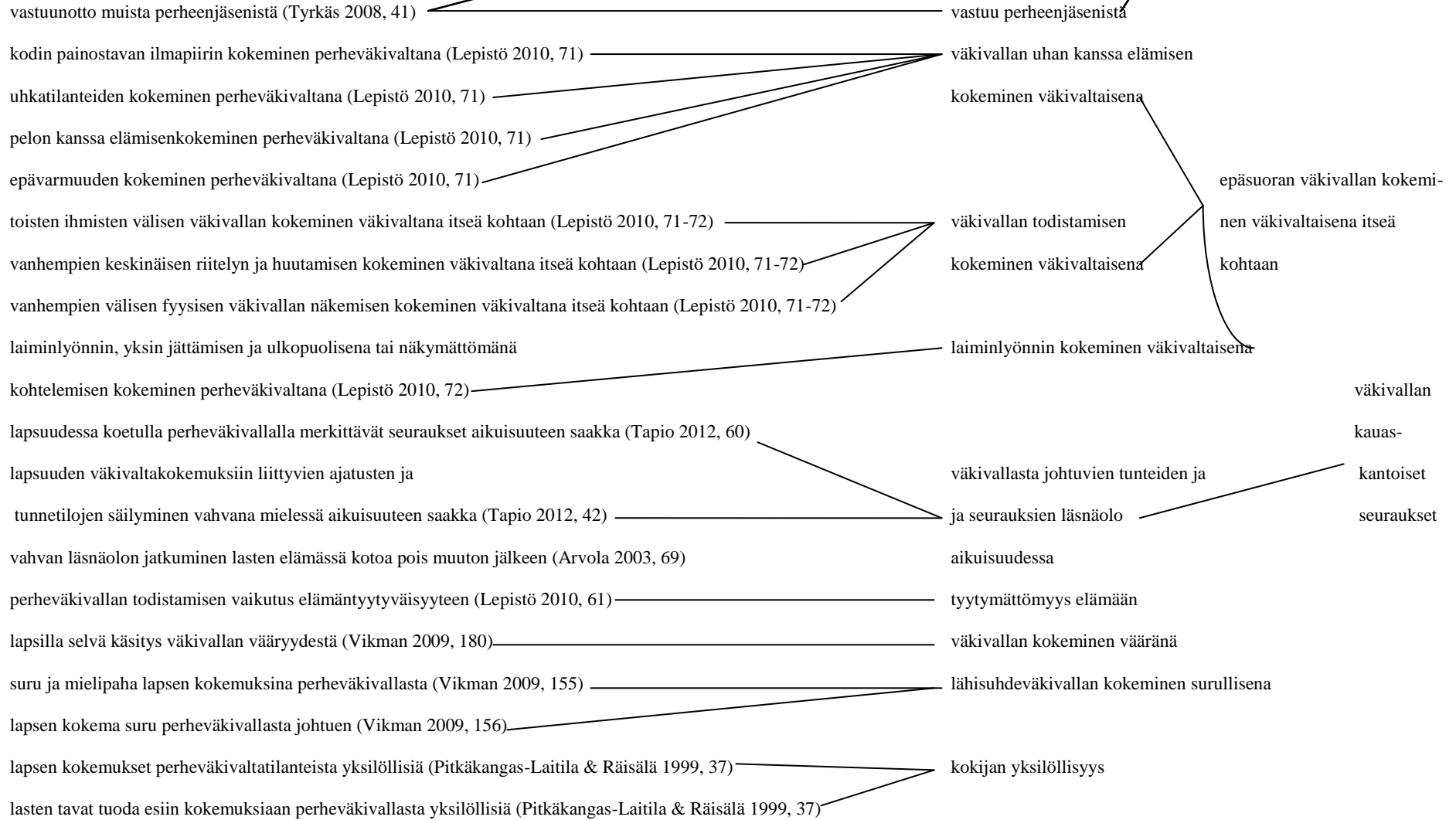
Liite 4.

Liite 4.

Liite 4.

Liite 5.

Toisen tutkimustehtävän ”Minkälaisin haastattelumenetelmin lapsilta on saatu tietoa heidän läheisyyteissään todistamastaan väkivallasta?” abstrahointi

PELKISTETYT ILMAISUT

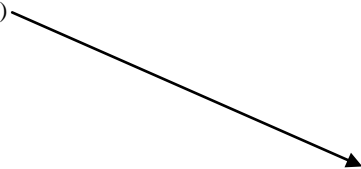
samaa aihetta käsiteltiin jokaisella kerralla (Seppänen 1999, 59)
saman aiheen käsitteleminen kerrasta toiseen pitkästyi välillä lapsia (Seppänen 1999, 59)
edellisten teemojen uudelleen käsitteleminen (Vikman 2009, 60)
lapsille mahdollisuus tarttua edellisten tapaamisten teemoihin (Vikman 2009, 60)
lapsella mahdollisuus palata aiemmin esitettyihin kysymyksiin (Ikonen 1996, 52)
luottamuksen syntymisen tärkeys lapsia haastateltaessa (Seppänen 1999, 72)
vei aikaa, että lapset alkoivat kertoa kokemuksistaan (Seppänen 1999, 72)
jotkut lapset kielsivät alkuun riidat perheessään (Seppänen 1999, 72)
usea tapaamiskerta (Vikman 2009, 60)
turvallinen keskustelukonteksti (Vikman 2009, 180)
tarpeeksi aikaa lapsen haastatteluun (Ikonen 1996, 52)
luottamuksellinen ilmapiiri tärkeä lasta haastateltaessa (Ikonen 1996, 85)
vain yksi tapaamiskerta (Ikonen 1996, 85)
tapaamiskertojen määrän vaikutus luottamuksen syntymiseen (Ikonen 1996, 85)
yhdessä vietetty aika ja leikit saivat lapset avautumaan riidoista perheessään (Seppänen 1999, 72)
lapset arvostivat, että haastattelija vietti aikaa heidän kanssaan (Ikonen 1996, 49)
haastattelijan osallistuminen lasten tekemisiin myös haastattelujen ulkopuolella (Vikman 2009, 61)
ohjaaja osallistuu lapsen aloittamaan toimintaan (Ikonen 1996, 51)
haastattelijan asettuminen fyysisesti lapsen tasolle (Seppänen 1999, 51)
ohjaajan asettuminen fyysisesti lapsen tasolle (Ikonen 1996, 50)
vuorovaikutustilanteet vaikuttavat perheväkivallasta kertomiseen ja kertomatta jättämiseen (Eskonen 2005, 60)

ALAKATEGORIAT

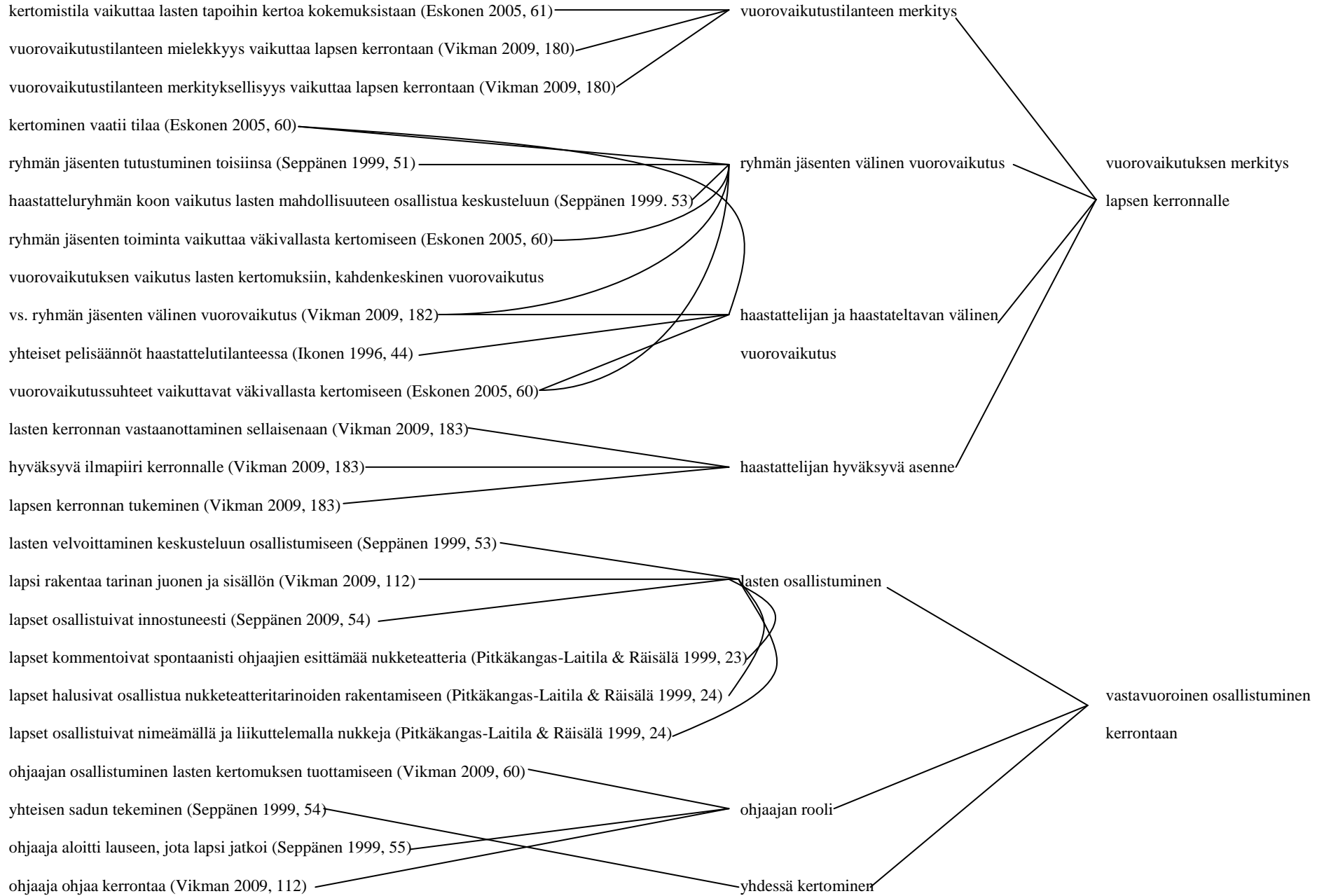
saman aiheen käsittely
pitkästyminen
mahdollisuus palata aiempiin teemoihin
luottamuksen syntyminen
yhdessä vietetty aika
yhdessä tekeminen

YLÄKATEGORIAT

saman teeman käsitteleminen
yhä uudelleen
yhdessä vietetty aika tärkeää
luottamuksen syntymiseksi

Liite 5.

Liite 5.

yhdessä kertominen (Vikman 2009, 60)

haastattelija ja lapsi rakentavat kertomuksen (Vikman 2009, 112)

lasten yksilöllisyys oma-aloitteisessa kertomisessa (Vikman 2009, 182)

lapsen puheliaisuuden vaikutus haastattelun sujumiseen (Vikman 2009, 182)

lapsen keskittymiskyvyn vaikutus haastattelun sujumiseen (Vikman 2009, 182)

lapsen iän huomiointi haastattelukeinon valitsemisessa (Vikman 2009, 85)

lapsen kehitystason vaikutus haastattelun kulkuun (Vikman 2009, 179)

lapsen persoonallisuuden vaikutus haastattelun kulkuun (Vikman 2009, 179)

haastateltavan persoonallisuuden vaikutus haastattelun sujumiseen (Ikonen 1996, 44)

lapsen mielentilan vaikutus haastattelun kulkuun (Vikman 2009, 179)

lapsen keskittymisen vaikutus haastattelun kulkuun (Ikonen 1996, 46)

lapsen kuuleminen vaatii herkkyyttä (Vikman 2009, 180)

kuulijan kärsivällisyyden tärkeys (Vikman 2009, 181)

haastattelutilanteiden rauhoittaminen (Seppänen 1999, 51)

lapsille aikaa rauhassa tekemiseen (Vikman 2009, 81)

hiljaiset hetket haastattelun aikana, yhdessä leikkiminen ja piirtely

-> rauhallisuus/kiireettömyys haastattelun aikana (Ikonen 1996, 51)

lapsella mahdollisuus vastata kysymyksiin rauhassa (Ikonen 1996, 52)

lapsen kanssa piirtäminen ja piirtämisrytmin myötäileminen ->

lapselle vaikutelma tilanteen rauhallisuudesta ja haastatteluajan riittävästä (Ikonen 1996, 53)

piirtäminen kaikilla haastattelukerroilla (Seppänen 1999, 51)

lapset kertoivat perheväkivaltakokemuksistaan

myös piirtäen (Pitkäkangas-Laitila & Räisälä 1999, 25)

lapset kertoivat piirrosten avulla (Vikman 2009, 142)

lapsen persoonallisuuden vaikutus

lapsen kehitystason vaikutus

haastattelijan persoonallisuuden vaikutus

lapsen mielentilan vaikutus

haastattelijan mielentilan vaikutus

riittävästi aikaa

tilanteen rauhallisuus

piirtäminen

kerronnan tukena

lapsen yksilöllisten

ominaisuuksien

vaikutus haastattelun

sujumiseen

haastattelijan

yksilöllisten

ominaisuuksien vaikutus

haastattelun sujumiseen

kiireettömyyden merkitys

haastattelutilanteissa

piirtäminen

haastattelukeinona

Liite 5.

piirtäminen apuna lasten keskittymisessä käsiteltävään aiheeseen (Ikonen 1996, 60)

piirtämistehtävä jokaisen haastattelun alussa (Ikonen 1996, 46)

piirtäminen lapsen kanssa (Ikonen 1996, 50)

piirustukset kyselypohjana haastattelijalle (Ikonen 1996, 60)

lasten haastattelu teemahaastattelumenetelmällä (Seppänen 1999, 48)

haastattelujen teemoitus (Vikman 2009, 86)

teema – alueet haastattelussa (Ikonen 1996, 44)

teema – alueiden oleellisuus (Ikonen 1996, 44)

teema – alueiden valinta (Ikonen 1996, 44)

puolistrukturoitu haastattelurunko (Ikonen 1996, 44)

yksilöhaastattelut lapsen haastattelun menetelmänä (Vikman 2009, 82)

lasten haastattelu avoimen haastattelun menetelmin (Seppänen 1999, 48)

syvähaastattelu lapsen haastattelun menetelmänä (Vikman 2009, 60)

lasten havainnointi haastattelutilanteissa (Vikman 2009, 60-61)

lasten havainnointi haastattelutilanteen ulkopuolella (Vikman 2009, 60-61)

tunteiden kuvaaminen säätilojen avulla (Seppänen 1999, 54)

tulevaisuuden muistelu haastattelun keinona (Vikman 2009, 85)

projektiiviset neuvokysymykset lasten selviytymisstrategioita selvittäessä (Ikonen 1996, 46)

haastattelijan ja haastateltavan roolien epäselkeys lasta haastateltaessa (Ikonen 1996, 56)

lapset esittivät vastavuoroisesti kysymyksiä haastattelijalle (Ikonen 1996, 56)

lisäkysymyksen tarpeen lasten kerronnan etenemiseksi (Vikman 2009, 63)

ohjaavat kommentit tarpeen lasten kerronnan etenemiseksi (Vikman 2009, 63)

epäily perinteisten haastattelumenetelmien toimimattomuudesta lasten kanssa (Ikonen 1996, 51)

lapset käsittelevät väkivaltaisia aiheita mielikuvituksen avulla (Eskonen 2005, 61)

haastattelemisen piirtämisen

avulla

haastattelujen

teemoitus

yksilöhaastattelu

avoin haastattelu

syvähaastattelu

lasten havainnointi

kuvittelu lapsen kanssa

vastavuoroisuus

kerronnan tukeminen

lapsuuteen kuuluvien

piirteiden huomiointi

vapaamuotoisuuden

säilyminen

lasten haastatteluissa

Liite 5.

Liite 5.

